

MEMORIALUL REVOLUȚIEI 16-22 DECEMBRIE 1989

CENTRUL NAȚIONAL DE DOCUMENTARE,
CERCETARE ȘI INFORMARE PUBLICĂ DESPRE
REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989

MEMORIAL 1989

Buletin științific și de informare

2 (20) / 2017

Timișoara

Colegiul de redacție:

Redactor șef: Gino Rado (Revoluție)

Secretar general de redacție: Lucian-Vasile Szabo

Redactori: Adina Hornea Abruda (Viața științifică)

Simona Mocioalcă (Evenimente)

Cristina Tudor (Comunism)

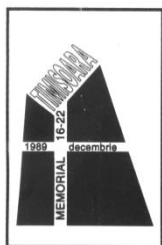
Tehnoredactare: Gino Rado

Corectură: Adina Hornea Abruda

Ilustrația copertei: VICTOR GINGIU, „Revoluționari”, pictură expusă în anul 2009 la expoziția aniversară „20 de ani de la revoluția română comemorată de artiști plastici timișoreni”

Design copertă: Traian Abruda

Consiliul consultativ: Ioana Boca – Fundația Academia Civică – București, Viorel Marineasa – Universitatea de Vest din Timișoara, Stelian Mândruț – Academia Română, filiala Cluj-Napoca, Silviu B. Moldovan – CNSAS – București, Bogdan Murgescu – Universitatea din București, Victor Neumann – Universitatea de Vest din Timișoara, Daniel Vighi – Universitatea de Vest din Timișoara, Smaranda Vultur – Universitatea de Vest din Timișoara

ISSN: 1843-309X

CUPRINS

Cuvânt către cititor	9
Foreword	10

STUDII

Lucian-Vasile Szabo, Presa în Revoluție: de la „Drapelul roșu” la „Luptătorul bănățean”	11
Cristina Tudor, Cronologia evenimentelor anului 1990 din Timișoara.....	26
Eusebiu Narai, Un vis împlinit: aderarea României la Uniunea Europeană (1 ianuarie 2007).....	53

OPINII ȘI IMPRESII

Zidul Berlinului și alte ziduri... (IV) (Holger Röder)	65
--	----

TEROAREA COMUNISTĂ

O nouă pagină de istorie adevărată cu domnul Vasile Fantaziu, secretarul general al Asociației Foștilor Deportați în Bărăgan (Cristina Tudor)	81
--	----

BIBLIOTECA REVOLUȚIEI

Elis Pleșa, <i>Gheorghe Gheorghiu-Dej. Cultul personalității</i> , Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016-2017, 345 p. (Simona Mocioalcă)	94
Costel Balint, <i>Arde Orientul</i> , Editura Eurostampa, Timișoara, 2017, 149 p. (Adina Hornea Abruda).....	97

ARTĂ ȘI CULTURĂ

„WEA J343” la MEMO 1989. Expoziție de artă plastică la Memorialul Revoluției (Adina Hornea Abruda)	105
---	-----

Între diversitate și dialog. Artiști bănățeni la Memorialul Revoluției (Andrei Jecza)	112
„On Duty” și „Guards” sau despre Perestroika pierdută. Expoziție de artă fotografică rusească la Memorialul Revoluției (Andrei Jecza)	117

DOCUMENTAR

Cronologia Revoluției. 19-20 decembrie 1989	119
Departamentul Securității Statului Timiș (Gino Rado)	138

INSTANTANEE – MEMORIAL

„Postrevoluție. Mitinguri ale anilor '90”. Expoziție de fotografie documentară la Memorialul Revoluției	141
„Cupa Eroilor Neamului” la minifotbal – ediția a VII-a, 2017	147
„Imaginile diversității” – 34 de artiști, 20 de etnii și aceeași limbă la Memorialul Revoluției	157
„Pledoarie pentru muzee ale comunismului în România“, ediția a VII-a, Brașov	162

COLABORATORI	165
---------------------------	-----

TABLE OF CONTENTS

Cuvânt către cititor.....	9
Foreword.....	10

STUDIES

Lucian-Vasile Szabo, Mass-media during the Revolution: from the “Drapelul roșu” [“Red Flag”] to the “Luptătorul bănățean” [“Banat’s Fighter”].....	11
Cristina Tudor, Chronology of Events of 1990 in Timișoara	26
Eusebiu Narai, A Dream Come True: Romania’s Ascension to the European Union (January 1 st 2007).....	53

OPINIONS AND ATTITUDES

The Berlin Wall and Other Walls... (IV) (Holger Röder)	65
--	----

COMMUNIST TERROR

A New Page of Genuine History with Mr. Vasile Fantaziu, General Secretary of the Association of Former Bărăgan Deportees (Cristina Tudor)	81
---	----

REVOLUTION LIBRARY

Elis Pleșa, <i>Gheorghe Gheorghiu-Dej. Cult of Personality</i> , Cetatea de Scaun Publishing House, Târgoviște, 2016-2017, 345 p. (Simona Mocioalcă)	94
Costel Balint, <i>The Orient is Burning</i> , Eurostampa Publishing House, Timișoara, 2017, 149 p. (Adina Hornea Abruda)	97

ART AND CULTURE

„WEA J343” at MEMO 1989. Visual Art Exhibition at the “Memorialul Revoluției” (Adina Hornea Abruda)	105
---	-----

Among Diversity and Dialog. Banat’s Artists at the “Memorialul Revoluției” (Andrei Jecza).....	112
“On Duty” and “Guards” or “About the Lost Perestroika”. Exhibition of Russian Photography Art at the “Memorialul Revoluției” (Andrei Jecza)	117

DOCUMENTARY

Chronology of Revolution. December 19 th -20 th 1989	119
Department of Timiș State Security (Gino Rado)	138

SNAPSHOTS – MEMORIAL

„Post-Revolution. Rallies of the ’90s”.	
Exhibition of Documentary Photography at “Memorialul Revoluției”	141
“Nation’s Heroes” Mini-Football Cup – the 7 th Edition, 2017	147
“Images of Diversity” – 34 Artists, 20 Ethnic Communities and the Same Language at the “Memorialul Revoluției”	157
“A Plea for Communist Museums in Romania“, the 7 th Edition, Brașov..	162

COLLABORATORS	165
----------------------------	-----

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort.....9

Vorwort.....10

STUDIEN

Lucian-Vasile Szabo, Die Presse während der Revolution: von der „Roten Flagge“ zum „Banater Kämpfer“11

Cristina Tudor, Chronologie der Ereignisse des Jahres 1990 in Temeswar 25

Eusebiu Narai, Ein erfüllter Traum: Der Beitritt Rumäniens zur Europäischen Union (1. Januar 2007).....52

MEINUNGEN UND EINDRÜCKE

Die Berliner Mauer und andere Mauern... (IV) (Holger Röder).....63

Verhaltensnormen des rumänischen Offiziers (Simona Mocioalcă).....29

KOMMUNISTISCHE TERROR

Eine neue Seite wahrer Geschichte von Herrn Vasile Fantaziu, dem allgemeinen Sekretär der Vereinigung der Ehemaligen Bărăgan-Deportierten (Cristina Tudor).....79

BIBLIOTHEK DER REVOLUTION

Elis Pleșa, *Gheorghe Gheorghiu-Dej. Der Kultus der Persönlichkeit*, Cetatea de Scaun Verlag, Târgoviște, 2016-2017, 345 S.

(Simona Mocioalcă).....100

Costel Balint, *Es brennt im Orient*, Eurostampa Verlag, Temeswar, 2017,
149 S. (Adina Hornea Abruda).....

KUNST UND KULTUR

„WEA J343“ beim MEMO 1989. Kunstaussstellung beim Memorial der
Revolution (Adina Hornea Abruda).....104

Zwischen Vielfalt und Dialog. Banater Künstler beim Memorial der Revolution
(Andrei Jecza).....

„On Duty“ und „Guards“ oder über die verlorene Perestroika. Russische
Fotoausstellung beim Memorial der Revolution (Andrei Jecza).....

DOKUMENTATION

Chronologie der Revolution. 19.-20. Dezember 1989.....103

Abteilung der Staatssicherheit Timiș (Gino Rado).....117

REVOLUTIONSGEDENKSTÄTTE – AUGENBLICKSAUFNAHMEN

„Die Post-Revolution. Kundgebungen der 90er Jahre“.

Dokumentarische Fotoausstellung beim Memorial der Revolution.....120

„Minifußballcup der Volkshelden“ – 7. Auslage, 2017.....124

„Die Bilder der Vielfalt“ – 34 Künstler, 20 Ethnien und dieselbe Sprache
beim Memorial der Revolution.....136

„Plädoyer für die Museen des Kommunismus in Rumänien“, 7. Auslage,
Kronstadt.....

MITARBEITER 155

Cuvânt către cititor

Revista noastră a ajuns la numărul 20 și se împlinesc zece ani de la apariția primului număr. Am încercat să aducem în fața dumneavoastră, cititorii noștri, prin munca asiduă a colegilor și colaboratorilor noștri, informații cât mai exacte și relevante nu numai despre evenimentele anului 1989 din țară și din fostele state comuniste, ci și din toată perioada de teroare comunistă de la noi. Totodată, prin activitatea noastră, nu uităm să menținem vie memoria eroilor noștri, să ne îmbogățim baza de date prin intermediul istoriei orale și să aducem în paginile revistei noastre aceste mărturii.

Cu acest prilej, doresc să le mulțumesc colegilor mei de la Memorialul Revoluției, cât și colaboratorilor noștri externi, pentru contribuția adusă la dezvoltarea calitativă și cantitativă a revistei noastre. Nădăjduiesc ca numerele următoare să aibă o continuă creștere calitativă și să vă putem aduce informații noi și interesante.

Suntem deschiși în a publica în cadrul revistei studii, lucrări, mărturii interesante, relevante, pe teme consacrate, realizate de cercetători din țară și străinătate.

Cu privire la prezența noastră online, reamintesc cele trei site-uri, respectiv www.memorialulrevolutiei.ro, www.cercetare-memorialulrevolutiei.ro și editura-memorialulrevolutiei.ro. Ne găsiți și pe Facebook, unde există mai multe pagini referitoare la noi, dar menționez că doar paginile: <https://www.facebook.com/Asociatia-Memorialul-Revolutiei-16-22-Decembrie-1989-dinTimisoara-439436616114022/> și <https://www.facebook.com/editura-memorialul-revolutiei/?fref=ts> sunt administrate de instituția noastră.

Gino **RADO**

Foreword

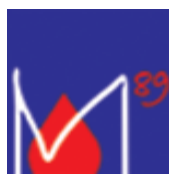
Our bulletin reached its 20th issue and at the same time, we celebrate the 10th anniversary of our first edition. During all this time we did our best to bring out to you, our readers, thanks to the assiduous work of our colleagues and collaborators, the most accurate and relevant informations about the events that took place in 1989 not only in our country and in the former communist states but also throughout the entire period of communist terror Romania had to deal with. At the same time, through our intense activity, we spare no efforts whatsoever to keep the memory of all our fallen heroes alive as well as to enrich and expand our database by documenting the oral history reports and to bring such accounts to life through our bulletin.

I take this opportunity to express my gratitude and appreciation to all my colleagues from the “Memorialul Revoluției” as well as to all our external collaborators for their priceless contribution to the qualitative and quantitative improvement of our bulletin. I honestly hope that our future issues maintain this quality improvement trend by bringing out new and exciting informations.

We are open to publish interesting and relevant studies, papers, accounts and reports of national and foreign researchers on our main subjects of interests.

With reference to our online activity, we can be found on three websites: www.memorialulrevolutiei.ro, www.cercetare-memorialul_revolutiei.ro and editura-memorialulrevolutiei.ro. Besides these websites, we are also present on Facebook where although there are several pages related to our activity, only [https://www.facebook.com/Asociatia-Memorialul-Revolutiei-16-22-Decembrie-1989-din_Timisoara-439436616114022/](https://www.facebook.com/Asociatia-Memorialul-Revolutiei-16-22-Decembrie-1989-din-Timisoara-439436616114022/) and <https://www.facebook.com/edituramemorialulrevolutiei/?fref=ts> are administered by our association.

Gino **RADO**

Presa în Revoluție: de la „Drapelul roșu” la „Luptătorul bănățean”

The purpose of this study is to highlight the manner in which the revolutionary movements triggered in December 1989 in Timișoara and which spread later on in several other Romanian cities, have been reflected in the mass-media. This research tracks down the extremely difficult relationship (both before and after the fall of Ceaușescu) between the press and the governmental agencies (both political and administrative agencies) during the communist and the post-communist regimes.

The paper carefully analyzes the tremendous days of the Revolution of 1989 in Timișoara, laying at the same time an emphasis on both the attempts to democratise the mass-media and the endeavours of the new government from Bucharest to maintain the press institutions under a strict control and to filter the flow of information.

The inquiry is focused on several publications from Timișoara at the end of 1989, during a period of profound changes occurred at the level of both the mass-media and the entire Romanian society. The transition from the communist system of the centralised press, completely subordinated to the government and the ruling party, to the free press was very difficult as the new government intended to maintain the monopoly. In this context it is of interest the evolution of the newspaper called “The Red Flag” and renamed “The Banat Fighter” at the end 1989.

Key words: Revolution, 1989, Timișoara, “The Red Flag”, “The Banat Fighter”.

Cuvinte-cheie: Revoluție, 1989, Timișoara, „Drapelul roșu”, „Luptătorul bănățean”.

Scopul acestui studiu este de a evidenția modul cum mișcările revoluționare declanșate la Timișoara în decembrie 1989, răspândite apoi în alte câteva centre urbane ale României, au fost reflectate în mass-media. Cercetarea urmărește relația extrem de dificilă (și înainte, și după căderea lui Ceaușescu) dintre presă și organismele puterii (politice și administrative) în comunism și postcomunism.

Sunt analizate zilele de foc ale Revoluției din 1989 de la Timișoara, insistându-se pe încercările de democratizare ale presei și pe eforturile noii puteri de la București de a menține instituțiile acesteia sub control, de a filtra fluxul de informații. Investigația vizează publicații din Timișoara la sfârșitul anului 1989, într-o perioadă de schimbări profunde în mass-media și în societatea românească. Trecerea de la sistemul comunist al presei centralizate, subordonată în totalitate aparatului de stat și de partid, la presa liberă s-a făcut cu dificultate, noua putere intenționând permanent să mențină monopolul. Semnificativă apare, în acest context, evoluția ziarului „Drapelul roșu”, redefinit ca „Luptătorul bănățean” la sfârșitul anului 1989.

Presiuni asupra mass-media

Perioada de dinainte de abandonarea puterii de către Nicolae Ceaușescu este marcată pe plan intern de o presă strict subordonată și controlată de sistemul comunist, prin instituțiile statului și prin oamenii de partid. Prin același mecanism era controlat și fluxul de informații peste granițele țării. Pentru jurnaliștii din străinătate era foarte dificil să afle date exacte despre ceea ce se întâmpla în România. Era necesară depășirea multor obstacole, printre care se numărau: 1) Accesul fizic restricționat către România; 2) Îngrădirea deplasărilor interne; 3) Dificultatea de a găsi surse de informații credibile; 4) Teama cetățenilor români de a oferi amănunte, teamă generată de represaliile la care puteau fi supuși; 5) Confiscarea de către autoritățile române a notițelor ori înregistrărilor realizate ori distrugerea echipamentelor necesare (aparate foto, camere video, reportofoane etc.); 6) Restricționarea accesului la sistemele de comunicare, ascultarea și întreruperea legăturilor telefonice, precum și interceptarea corespondenței¹.

Revoluția română din 1989, pornită la Timișoara în 16 decembrie, este un fenomen complex, implicațiile sale sustrăgându-se unei evaluări de suprafață. Inclusiv termenul „revoluție” este discutat și controversat, existând numeroase poziții care îi nuanțează înțelesul. După cum remarcă, printre alții, Richard Andrew Hall, inițial, în primele mișcări de stradă de la Timișoara, nu era vizată o schimbare radicală de regim, ci reformarea celui existent². Ideea dominantă pare a fi cea de revoluție, caracterizată prin faptul că regimul comunist a fost înlăturat. Operațiunea a fost dificilă și s-a realizat într-un interval de timp îndelungat, cu consecințe deosebite pentru viața cetățenilor

¹ Lucian-Vasile Szabo, „Surse media ale Revoluției române din 1989”, în „Memorial 1989”, 1 (18)/2016.

² Richard Andrew Hall, „Theories of Collective Action and Revolution: Evidence from the Romanian Transition of December 1989”, *Europe-Asia Studies*, 52:6, 2000, 1069-1093.

români. După dispariția lui Ceaușescu, puterea a fost preluată de nomenclatura comunistă din rândul al doilea și al treilea, interesată doar de cosmetizări ale aparatului de stat. Puterea a rămas centralizată, astfel că societatea a putut fi dirijată, deschiderile democratice, inclusiv scrutinurile electorale, fiind lipsite de profunzime.

În ceea ce privește presa străină (din străinătate), subiectele mediatice despre ceea ce se întâmpla în România și cu cetățenii acestei țări înainte de 1989 se încadrează în două categorii, în funcție de publicul-țintă desemnat: 1) Informații și opinii destinate celor din țară, fiind suplinită lipsa de informare din surse mediatice oficiale autohtone și contracarând propaganda nocivă realizată de acestea; 2) Informații și opinii despre ceea ce se întâmpla în România, pentru a informa opinia publică internațională și liderii politici din statele democratice. Se miza, desigur, pe capacitatea acestora de a interveni pe lângă liderii comuniști locali pentru o influențare sau schimbare de atitudine. Rezultatul a însemnat și un sprijin moral pentru cetățenii români, aceștia având certitudinea că nu sunt abandonați definitiv.

În ceea ce privește știrile despre Revoluție, distingem, de asemenea, alte două grupe de surse mediatice: 1) Posturi de radio cu emisiuni în limba română, recepționate și în țară; 2) Posturi de radio și de televiziune din țările limitrofe, canale recepționate fragmentar, doar de populația română plasată în apropierea frontierelor țărilor respective. În Revoluție, canalele mediatice din cele două categorii vor practica un sistem de informare reciprocă, ceea ce va duce la oferirea mai multor informații pentru cetățenii din țară, dar și la numeroase confuzii și alterări ale datelor. Acest aspect face dificilă uneori identificarea faptelor și pozițiilor, în consecință abordarea epistemologică necesară în acest caz se cere dublată de o acțiune reflexivă, necesară pentru a înțelege faptele, dar și contextele³.

Ziariști sau activiști?

Înainte de Revoluție, publicațiile locale se asemănau mult cu cele centrale, toate mergând pe linia ideologiei și propagandei comuniste, cu un accent deosebit în ultimii ani ai regimului pe cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu. Cei ce făceau aceste publicații, ca să folosim o expresie explicativă potrivită contextului, nu erau jurnaliști, ci activiști de partid în presă. De fapt, ziaristica exista ca specializare în România comunistă doar ca program postuniversitar la Academia de Studii Politice „Ștefan Gheorghiu” din București. În aceste condiții, lucrătorii din presă, ca să folosim un alt eufemism, mai adecvat

³ Keith Jenkins, "On disobedient histories", *Rethinking History*, 7:3, 2003, 367-385.

situației, erau recrutați dintre cei cu un oarecare talent la scris, însă ferm dedicați cauzei și partidului.

După 1989, unele publicații au rămas tributare unor rutine imprimate pe timpul regimului totalitar. Dacă nu s-au exprimat fățiș împotriva noilor deziderate democratice, s-au plasat în sfera reprezentanților noilor puteri și sub influența (nu neapărat benefică!) a instituțiilor statului. O atitudine ostilă se remarcă după Revoluție față de pluripartidism, în mod concret față de partidele istorice și reprezentanții acestora. Au existat lungi și dese intervenții în vederea ostracizării unor cadre ale Partidului Comunist și ale Securității, dar și numeroase încercări de a reabilita instituții și persoane, ori măcar de a le prezenta într-o lumină favorabilă. Un subiect temeinic dezbătut este și cel privind pericolul reprezentat de etnie, în special de cea maghiară, dar și cel privind posibila separație teritorială, calul de bătaie fiind Banatul și Ardealul.

În preajma Revoluției, la Timișoara apăreau cotidienele „Drapelul roșu” (în limba română), „Szabad szó” (în maghiară), „Neue Banater Zeitung” (în germană), săptămânalul „Banatske novine” (în sârbă) și săptămânalul literar „Orizont”. Ocazional, de câteva ori pe an, apărea revista „Forum studențesc”. Publicația cu cel mai mare impact era, desigur, „Drapelul roșu”, organ al Comitetului Județean Timiș al PCR și al Consiliului Popular Județean. Colegiul de redacție era format din: Teodor Bulza (redactor-șef), Corneliu Popovici (redactor-șef adjunct), Ildico Achimescu, Ion Dancea, Simion Dima, Ion Stan și Vartiade Ștefan. Ziarul apărea în patru pagini mici (uneori, duminica, în opt pagini), corp de literă tipografică opt sau chiar șase, adică unul foarte mic. Paginile întâi erau dominate, de obicei, de materiale privind faptele și gândirea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Paginile din mijloc conțineau materiale pe teme locale și continuări. Aici era înghesuită, de obicei, nepolitizata rubrică de sport. Pagina a patra cuprindea sumare știri externe, precum și mica publicitate.

„Drapelul roșu” de joi, 14 decembrie 1989. Pagina întâi: „Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara comună”... Cuvântarea ocupă toată pagina a doua, precum și două treimi din cea de a treia. Aici mai este inserată o completare solidă cu titlul: „Lucrările camerei legislative a consiliilor populare”. Are și o continuare în pagina a patra, unde abia mai intră mica publicitate și ceva știri despre vreme și spectacole!

„Drapelul roșu” de vineri, 15 decembrie 1989, pagina întâi: „În prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu. Lucrările sesiunii Marii Adunări Naționale”. Se adaugă articolul „Lichidarea stocurilor supranormative”, având supratitlul „Imperativ economic prioritar”. Acest număr este mai diversificat, căci, în pagina a doua, putem citi articolul „Pentru ca localitățile să fie tot mai dezvoltate, mai înfloritoare” (a se remarca forma căzută a acestui titlu!). Pe lângă rubricile de sport și timp liber, remarcăm două texte critice. Primul este un răspuns de la

ICRAL, pentru că nu-și făcea treaba la Școala Populară de Artă. Al doilea chiar poartă mențiunea „Notă critică”, urmată de supratitlul „La Trustul SMA se impune”, urmat de titlul „Mai multă răspundere față de învățământul agrozootehnic de masă”. Pagina a treia are articole tot despre comuniști și agricultură, plus ceva știri neutre. Pagina a patra cuprinde știri externe cumiști și mica publicitate.

Conform „Drapelului roșu” de duminică, 17 decembrie 1989, evenimentele din ziua precedentă, din dreptul Bisericii Reformate, din Piața Sfânta Maria și din alte locuri din oraș, nu au existat! În locul demonstrației de solidaritate cu pastorul Tökes László și al confruntărilor cu forțele de represiune aflăm că am primit un „Puternic imbold la muncă spornică, de calitate, pentru continua înflorire a patriei socialiste”! Ni se mai vorbește de faptul că exportul are prioritate absolută, iar Pomul de iarnă și Revelionul erau sărbători ale bucuriei pentru marile împliniri (socialiste, desigur!). Mai aflăm și că secretul izbânzii este munca, ordinea și disciplina.

Ziarul de miercuri, 20 decembrie 1989, este făcut pe același calapod, cu vizita de prietenie a lui Nicolae Ceaușescu în Iran și perspective luminoase pentru noua... revoluție agrară⁴.

Protestele nu existau

Nimic despre adevărata Revoluție, declanșată în urmă cu patru zile! Nicio referire la faptul că duminică, în 17 decembrie, tancurile și TAB-urile fuseseră scoase în oraș, că existau morți și răniți! Nimic despre faptul că, luni și marți, orașul fusese sub stare de asediu! Or, ce evenimente pot fi mai importante decât acestea pentru un ziarist? Mai ales că multe se derulau chiar sub geamurile redacției! Nici publicațiile de limbă maghiară sau germană nu au suflat un cuvânt despre teroare și lupta pentru libertate! Apariția acestor ziare în zilele Revoluției pe tipicul ideologiei comuniste, promovând valori în care nu mai credea nimeni, nici măcar unii dintre ziaristii respectivi, a dus la compromiterea totală a celor mai mulți lucrători din aceste redacții.

Funcția de informare a presei era total abrogată încă de la instalarea regimului comunist în țară. De atunci nu se putea publica decât ceea ce venea din surse oficiale, controlate de partid sau supuse ideologiei acestuia. Informațiile erau unilaterale, previzibile, în sensul că le lipsea gradul de noutate necesar pentru a face din ele adevărate informații, și deveneau sufocante prin repetiții. Puține erau știrile cu adevărat noi, iar acestea se limitau la domenii mai puțin importante, cum ar fi programul cinematografelor sau datele despre vreme.

⁴ Lucian-Vasile Szabo, *Jurnaliști, eroi, teroriști*, Editura Partoș, Timișoara, 2009, p. 26.

Existau, desigur, documente oficiale adoptate de organele de stat și partid, unele cu prevederi periculoase, de limitare a drepturilor cetățenești. Bineînțeles, erau prezentate ca mari victorii ale socialismului, și nu ca o îngrădire a vieții de zi cu zi.

Înfierarea Revoluției

Primele referiri la ceea ce se întâmpla la Timișoara și în localitățile apropiate (Lugoj, Deta și altele) apar în „Drapelul roșu” chiar în ultimul număr al acestuia, joi, 21 decembrie 1989. Sunt trei materiale, toate preluate de la București, toate condamnând starea de lucruri din Timișoara. Deci nici vorbă ca lucrătorii de la ziar să scrie ce au văzut cu ochii lor sau să pună cumva, sub semnul îndoielii, cât de cât, cele venite pe linie oficială din capitală. La data apariției pe piață a ziarului, Timișoara era oraș liber, se constituise Frontul Democratic Român, Armata se retrăsese în cazărmi, sute de mii de oameni manifestau în Piața Victoriei (Operei) și în alte locuri din oraș, iar comitete revoluționare se instalaseră în balconul Operei și la Comitetul Județean de Partid⁵.

În aceste condiții ajungea la manifestații ziarul „Drapelul roșu”, cu un conținut care nu se dezmințea. Pe prima pagină era plasată ca articol central *Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu*. Este vorba de faimosul discurs rostit de dictator la întoarcerea din Iran și unde erau condamnate acțiunile revendicative de la Timișoara, participanții fiind numiți „huligani”. Tot aici era publicat și decretul privind instituirea stării de necesitate pe teritoriul județului Timiș. Și, pentru că nu era destul, în pagina a treia este prezentat un material al mașinii de propagandă, intitulat „Ripostă fermă oricăror încercări de a atenta la valorile socialismului, la integritatea, independența și suveranitatea României”. În text se specifica faptul că oamenii muncii din marile uzine și întreprinderi din București s-ar fi adunat în ședințe și ar fi condamnat cele întâmplate la Timișoara și că ar fi susținut poziția lui Nicolae Ceaușescu! În acest mod lipsit de glorie și-a încheiat existența „Drapelul roșu”, organ al Comitetului Județean Timiș al PCR și al Consiliului Popular Județean.

„Luptătorul bănățean”

Schimbarea se produce chiar în 22 decembrie 1989. În seara acestei zile, este editat „Luptătorul bănățean”, serie nouă, într-o ediție specială.

⁵ Lucian Ionică (coord.), *Enciclopedia revoluției din Timișoara 1989*, vol. I, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2014, p. 91.

Înlocuia „Drapelul roșu”, păstrând însă formatul, aspectul grafic, personalul redacțional și, după cum se va vedea, mentalitatea. Primul număr al „Luptătorului bănățean”, serie nouă, are pe manșetă lozinca „Trăiască România liberă!”, apoi o fotografie mare cu balconul Operei, plin cu revoluționari. Sub ea este plasat un text informativ scurt, despre fuga lui Ceaușescu și constituirea unui organism al puterii provizorii. Tot în dreapta primei pagini, în chenar și pe două coloane, este plasată o așa-zisă „Declarație a Frontului Democratic din Timișoara”. Este un text curios, redactat în limbajul de lemn, propagandistic, al epocii, un discurs care începe cu adresarea directă: „Iubiți compatrioți! Minunați Eroii ai Timișoarei și ai Țării!” Nu știm cine face această invocație retorică, deoarece textul nu are nicio semnătură. Bănuim însă că este al unei persoane, și nu al unei organizații, deoarece în următorul paragraf ni se adresează cu: „Vă vorbește din Timișoara, capitala istorică a Banatului, mare oraș...” După cum relevă Mihaela Bădică, acest tip de mistificare va apărea și în presa centrală, „România liberă”, spre exemplu⁶. Subiectul nu se dezvoltă, iar textul rămâne șchiop și incoerent. Poate că numele vorbitorului a fost tăiat ulterior din text, fără să se mai ajungă la refacerea uniformității și coerenței acestuia.

Ceva mai jos însă, după o primă invocație retorică cu formula „Iubiți compatrioți!”, vorbitorul își dezvoltă unele caracteristici: „La acest ceas de cumpănă și adevăr, mă simt dator să vă mai spun că vărsările de sânge...”, deci discursul era ținut de un bărbat, și nu de Frontul Democratic Român, cum s-ar putea deduce din titlu. Poate că această persoană făcea parte sau nu din respectiva organizație revoluționară. Datele ulterioare au relevat însă că FDR nu a dat niciodată o astfel de declarație, ci a redactat un document mult mai succint și eficient ca mesaj, document cunoscut ca *Proclamația Frontului Democratic Român*. Textul „declarației” publicate de ziar este unul lung, elaborat, ceea ce demonstrează că era pregătit dinainte de minți specializate în propagandă și mistificare.

Ideea este întărită și de un grupaj prezentat în pagina a treia a ziarului. Aici apare o poză în format mare, iar dedesubt titlul „Radu Bălan”, urmat de subtitlul „Lider al Frontului Democratic Român de la Timișoara, român prin ființă, bănățean prin simțire”⁷. Urma un consistent parcurs biografic și câteva date despre presupusa încercare a lui Radu Bălan de a opri represiunea declanșată împotriva manifestanților în zilele anterioare. Era, desigur, o mistificare, una cu consecințe deosebit de grave și prima dintr-un șir lung de minciuni sau adevăruri spuse doar pe jumătate. Radu Bălan, în ciuda faptului

⁶ Mihaela Bădică, *Anii de doliu ai presei românești*, în Lucian-Vasile Szabo, *Mass-media, represiune și libertate*, Editura Memorialul Revoluției, Timișoara, 2010, p. 71.

⁷ „Luptătorul bănățean”, I, nr. 1, 22 decembrie 1989.

că era văzut ca un comunist moderat, nu era agreat de cei mai mulți din capii Revoluției de la Timișoara, nefiind lider al Frontului Democratic Român! În mod cert, această mistificare a fost pregătită chiar în redacția ziarului „Luptătorul bănățean”.

Promisiuni neonorate

Acest prim număr al ziarului conține și câteva lucruri demne de luat în seamă. Există un apel al redacției către cetățeni pentru a relata în scris ceea ce s-a întâmplat în Revoluție, urmând ca paginile să fie păstrate și folosite apoi „public sau în procesele ce se vor intenta celor vinovați”. Un apel asemănător face, bănuim, și Procuratura, căci textul nu este semnat. Înainte de toate se afirmă că procurorii nu au arestat nicio persoană „care a manifestat pentru libertate și democrație”. Apoi se solicită sprijin pentru conservarea probelor, un sprijin necesar, deoarece instituțiile erau devastate, atât de revoluționari, cât și de persoanele interesate să o facă: „Pentru a judeca cu luciditate greșelile trecutului, trebuie să păstrăm dovezile existente în arhivele organelor de Miliție și Securitate spre a proceda, în numele libertății și democrației, la o judecată dreaptă a celor vinovați și la reabilitarea celor nevinovați.”

Mai remarcăm un grupaj destul de consistent, în care se face o primă cronologie a faptelor din timpul mișcării de protest. Sunt făcute referiri sumare la evenimentele din 16 și 17 decembrie. În ultima pagină este publicată o primă listă cu persoanele rănite în timpul Revoluției, răniți aflați în Spitalul Județean Timișoara. Apar aici numele a 87 de persoane. Interesante sunt și ecourile internaționale date publicității, căci timișorenii au simțit mereu, pe parcursul rezistenței lor, nevoia ca întreaga lume să afle ce se întâmplă cu adevărat în oraș. Reținem din aceste știri una de o importanță epocală, căci: „Consiliul de Stat al R. D. Germane a hotărât să-i retragă lui Nicolae Ceaușescu ordinul Karl Marx”!

Încercările de a reforma presa din temelii nu au de ce să surprindă. Astfel de încercări au apărut chiar din 22 decembrie 1989. Sunt și acestea argumente care vin în sprijinul atitudinii radicale a grupului de tineri intelectuali din Timișoara de a aduce fostul ziar de partid „Luptătorul bănățean” pe făgașul normal al realității și al dezideratelor de democratizare. Semnificative sunt, în acest sens, câteva pasaje scrise de Gheorghe Secheșan (și el unul dintre liderii și canalizatorii curentului de opinie – și acțiune! – pentru o nouă ordine gazetărească), în volumul său, *17 după 16*, volum apărut la Timișoara în 2006. Suntem cu relatarea în ziua de 22 decembrie 1989:

„Stau pe un coridor paralel cu intrarea propriu-zisă în tipografie, mi se oferă scaun și masă și, ca să nu stau degeaba, cer un creion și hârtie. (...) Am terminat materialul. Mă uit la ceas. A trecut mai bine de o oră. Ies pe hol(ul pustiu), ca să întreb ce se întâmplă și dau peste... Marcel Tolcea.

– Facem ziarul, hai înăuntru! Intrăm în secție și ni se dă sala faxului (de obicei, folosită numai de cei de la «Drapelul roșu»). (Este vorba de sala telexului. Pe atunci, românii nu aveau fax... *n. n.* – L.-V. S.)

(...) La un moment dat, Marcel este sunat de Dani Barbu. Trebuie să meargă la «Sediu» (al cui sediu, al Partidului, al «Revoluției»?).

– Dai totul la linotip și apoi alegi cu Păsăroiul. Eu vin imediat.

Mă apuc de treabă, lumea este entuziasmată. Nu este un ziar propriu-zis, mai degrabă o foaie volantă, în care materialul meu are o pondere de aproape ¼ (nu prea avem materiale). Mai este și Declarația Frontului Democratic. Ceva, ceva o să iasă.

Când mă duc cu pozele (avem câteva, nu cine știe ce, dar există) la zinc, dau de Marcel. Trecuseră, cred, vreo cinci ore.

– Mergem acasă, a apărut Bălan la Județ, cu Bulza, iară sunt ei, îl lăsăm naibii de ziar! I-au dat numele de «Luptătorul bănățean», nume proletcultist, din perioada anilor cincizeci.”

A doua zi însă, în 23 decembrie 1989, are loc un nou episod, unul semnificativ în ceea ce privește setea de informare din acele zile, dar și în privința stării presei scrise de la Timișoara. Iată ce povestește, în continuare, Gheorghe Secheșan:

„Pe pod, la Badea Cârțan, revoluționari cu banderolă. Unul dintre ei are în mână... «Luptătorul bănățean» și... mă lupt cu el, aproape, ca să mi-l dea să-l citesc măcar. Pe pagina a doua, materialul meu, dar nesemnat. Îmi vine să urlu, chiar o fac. Pe pagina a treia, poza tovarășului Bălan și un comunicat dat de acesta. Îmi citesc materialul și mai urlu o dată. La sfârșitul său, tovarășul Bulza a inserat câteva paragrafe, în care îl mai pupa un pic în fund pe tovarășul Bălan, zeul său de până mai ieri.”

Foștii redactori comuniști ai publicației au reușit să păstreze controlul fără să facă măcar o minimă primenire a personalului. Trebuie subliniat faptul că au fost câteva elemente care au venit în sprijinul acestor ziarști-activiști pentru a-și menține posturile și a otrăvi firava democrație românească.

Primul element de sprijin era dat de vidul de putere politică, tradus prin faptul că nu mai avea cine să impună linia ideologică a publicației. Mai mult, în noul context nici nu mai putea fi acceptată o direcționare, o impunere de sus, din afară. Astfel că activiștii din presă erau liberi nu doar în sensul scăpării de constrângerile comunist-totalitare, ci și de a-și face

propria politică! Oamenii aceștia își cunoșteau locul, se încadrau într-o ierarhie, știau ce au de lucru. De asemenea, exista personal administrativ, de la secretară și portar la corectori, și personal de întreținere, fapt extrem de important pentru o activitate eficientă.

Un alt avantaj era dat de experiența redacțională, de faptul că exista o rutină de zi cu zi în privința modului de a scrie, de a preda articolele, de machetare și paginare. Apoi exista o relație cunoscută și verificată cu tipografia, fiind stabilite atât relații formale, contractuale, cât și unele informale, de amicitie cu personalul tipografic. Și aici exista un grafic de lucru respectat aproape identic în fiecare zi⁸.

Un alt mare avantaj era dat de baza materială, căci ziarul beneficia de un sediu pentru redacție, iar acesta avea toate dotările necesare. Existau mașini de scris, dar și autovehicule pentru deplasări, ba chiar și un bufet asortat pe vremea lui Ceaușescu, un local de unde ziaristii se puteau aproviziona cu cele necesare, cu produse inaccesibile păturilor largi ale populației. Foarte importantă era și rețeaua de distribuție deținută de fostele ziare de partid, rețea care însemna un număr covârșitor de abonamente, dar și chioșcuri de vânzare. Aici nu cele proprii erau importante, ci tutungeriile, de care județul era, efectiv, înțesat. În aceste condiții, sigur că acestor ziarști comuniști le-a fost ușor să scoată pe mai departe publicația, schimbându-i doar numele și adaptând-o noilor realități ale epocii.

În slujba puterii

După încercarea grotescă, de sorginte comunisto-securistă, de a mistifica adevărul prin minciuna că Radu Bălan, fost prim-secretar al județului, ar fi liderul Frontului Democratic Român, constituit la Timișoara în 20 decembrie 1989, „Luptătorul bănățean” a intrat într-o perioadă de „cumințenie”. Din paginile gazetei răzbăteau cu preponderență semnale că s-a pus în slujba puterii provizorii de la București, cu o ostentație vădită față de ceea ce ar putea reprezenta curente mai radicale, novatoare în perioada de după căderea lui Ceaușescu. Politica era de ignorare a ceea ce se întâmpla cu adevărat în oraș și în județ și de promovare doar a acelor persoane ce reprezentau noua linie „oficială”, în conformitate cu directivele puterii provizorii de la București. Referirile la evenimentele sângeroase de la Timișoara au fost puține și făcute la modul

⁸ Lucian-Vasile Szabo, *Jurnaliști, eroi, teroriști*, Editura Partoș, Timișoara, 2009, p. 35.

improvizat. Au apărut însă „descătușările”, efuziunile poetico-filozofice naive despre libertate, democrație, viață liberă etc.

Numărul 2 al noii serii a „Luptătorului bănățean” apărea cu un îndemn pe manșetă, unul adaptat noului context social-politic, dar formulat după tipicul exersat în anii comunismului: „Puternici, neînfricați și uniți să consolidăm victoria!”⁹ Urma *Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale*, unde, „cu voia dumneavoastră”, ultimul pe listă era Ion Iliescu. Tot pe prima pagină erau publicate și două poezii, de Mihai Eminescu și Anghel Dumbrăveanu, ambele adaptate contextului istoric. Paginile a doua și a treia cuprindeau poze mari, frumoase, cu oameni bucuroși. Erau redată mărturiile unor persoane despre evenimente. Limbajul este unul exaltat, al măreției în fața căreia cuvintele sunt greu de găsit. Informațiile lipsesc, doar ici și colo apare câte ceva demn de reținut. Poate doar formularea „Revoluția este în noi”, care poate sluji ca dovadă că în Timișoara s-a vorbit despre toate cele întâmplate ca de o schimbare de regim, ca despre o revoluție adevărată.

Ultima pagină este dedicată știrilor externe și micii publicități. Ziarul a acordat o atenție deosebită acestui din urmă aspect, anunțurile fiind văzute de conducerea publicației ca o sursă importantă de bani. Ceea ce este o contribuție importantă la dezvoltarea economiei de piață, desigur!

Doar din știrile externe aflăm ceva informații interesante. De remarcat este informarea făcută de Mihail Gorbaciov deputaților sovietici. În mesajul transmis poporului român se vorbește despre sprijinul pentru cauza dreaptă, dar și de „dorința sinceră de colaborare strânsă în interesele socialismului și păcii”. În traducere: rușii erau bucuroși să scape de Ceaușescu, dar nu renunțau la socialism!... Peter Mladenov, noul secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, după alungarea de la putere a lui Todor Jivkov, era mult mai deschis. Nu vorbea de socialism, ci de prietenie, era preocupat de organizarea unor acțiuni de ajutorare a României, declarând: „Ne plecăm în fața memoriei celor care au murit pentru ca în România să sosească o zi a bucuriei.” Surpriza vine din Cehoslovacia, unde exista speranța că „poporul român și comuniștii cinstiți vor reuși să găsească o cale de ieșire din situația tragică în care a ajuns țara”, amintind: „Comuniștii cehoslovaci sprijină năzuința oamenilor muncii români îndreptată spre înnoirea bazelor umanitare și democratice ale socialismului”! Lupta împotriva lui Ceaușescu este salutăată și susținută și de Partidul Comunist Japonez!

⁹ „Luptătorul bănățean”, I, nr. 2, 23 decembrie 1989.

Mult mai tranșant era George Bush, președintele Statelor Unite ale Americii, care a anunțat că „are în vedere ajutoare economice pentru România în cazul în care țara va trece la democrație”. Ideea este subliniată ferm și de purtătorul de cuvânt al Casei Albe: „Statele Unite sunt gata să stabilească relații normale cu această țară și să-i ofere o asistență economică dacă ea va avansa pe calea reformelor democratice”. Ceea ce dovedea că americanii erau departe de a veni în România pentru a instaura un guvern democratic, așa cum spunea un mit modern, vehiculat insistent în epoca comunistă. Mai mult, manifestau reticență, așteptând consolidarea democrației. Decizia pare cu atât mai puțin de înțeles, dacă ne gândim că exact în acele zile trupele americane debarcaseră în Panama și-l capturaseră pe președinte, generalul Noriega! Reținerea era dată însă de faptul că România era simțită în mod clar în sfera de influență a Moscovei.

Omiterea liderilor locali

Numărul 3 al „Luptătorului bănățean” își modifica, puțin, tipicul și devenea ceva mai ofensiv, pe fondul unei mai bune legături cu persoane din sfera puterii provizorii centrale. Posibili lideri de pe plan local, cu adevărat revoluționari, nu erau luați în seamă. Indicațiile celor de la gazetă sunt clare: „În ediția trecută a tânărului «Luptător bănățean» am publicat și noi, cu multă satisfacție și bucurie, Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, proclamație cu adevărat istorică, într-un moment istoric. Documentul – unic și măreț – sintetizează”... Urmează și alte elogii, în spiritul propagandei încă neapuse și al limbii de lemn. Formulările periculoase sunt plasate însă ceva mai la vale: „Se impune de urgență constituirea și în Timiș a unui Comitet Județean (provizoriu) al Frontului Salvării Naționale.” Din acest organism urmau să facă parte reprezentanții tuturor etniilor, claselor sociale, cadre didactice, țărani, studenți, dar și reprezentanți ai celor ce au luptat în stradă. Nu era pomenit niciun cuvânt despre organizațiile provizorii ale puterii constituite încă din 20 decembrie 1989!¹⁰

Important din punct de vedere istoric și textul *Informare din partea Consiliului Frontului Salvării Naționale*, cel de la București și de la televizor, evident. Ion Iliescu se plânge că a avut o zi plină și grea, făcută și mai grea de acțiunile „criminale ale unor bande de teroriști instruiți

¹⁰ Lucian-Vasile Szabo, *op. cit.*, p. 38.

special pentru lupta împotriva maselor populare și apărarea dictatorului”¹¹. Fostul președinte al României din anii de după Revoluție nu se îndoia deloc de existența acestor luptători împotriva poporului: „Existența acestor grupe de teroriști, a unor indivizi fanatizați, care acționează cu o cruzime fără precedent, trăgând în locuințe, în cetățeni, provocând victime în rândul militarilor”... Acești teroriști erau extrem de periculoși, căci foloseau arsenalul deghizării și disimulării. Nu purtau uniforme, ci erau în civil, susținea Ion Iliescu. Mai mult, „și-au pus banderole, ca să fie confundați cu oamenii din formațiunile de apărare”. Se cerea vigilență maximă, mai ales că acești teroriști: „Împușcă din orice poziție.” Nu a fost prins niciunul!

Securiști la datorie

Numărul 4 al „Luptătorului bănățean”, serie nouă, apărut luni, 25 decembrie 1989, deci chiar în ziua de Crăciun, aduce o altă inovație: gazeta se identifică drept organ al Comitetului Județean Timiș al Frontului Salvării Naționale. Ceea ce este, din nou, o manipulare, deoarece acest organism nu exista, ci era doar o proiecție a celor ce tipăreau ziarul cu pricina! Translația era simplă și ingenioasă. Gazeta publica documentele FSN de la București, preluate prin intermediul agenției Agerpres. Deci subordonarea era una voluntară și exista doar față de acest organism central. La Timișoara nu se constituise un FSN local, iar dacă era, acesta nu avea decât un rol marginal. În rândul liderilor revoluționarilor, grupați în balconul Operei, la fostul Comitet Județean de Partid și la primărie (fostul Comitet Orășenesc de Partid), exista o anumită rețineră față de Frontul Salvării Naționale, văzut ca o grupare constituită înainte de Revoluție din elemente din eșaloanele inferioare ale PCR, care acum urma să pună mâna pe putere, înlăturându-i pe cei ridicați în timpul violentelor mișcări de protest. Însă toate acestea nu apăreau în ziar...

Era publicat un comunicat al Frontului Salvării Naționale, cel de la București. Remarcăm faptul că textul avea să fie prezentat de Virgil Măgureanu, personaj controversat, care va face carieră ca director al Serviciului Român de Informații. Imediat sub comunicatul primit de la București era reprodus unul de pe plan local. Textul are un titlu cu adresabilitate directă, cu menirea de a deschide interesul cititorului: „Cetățeni ai județului Timiș!” Aici se face un apel la lege, deplângându-se faptul că mai sunt elemente antisociale dedate furturilor din avutul obștesc

¹¹ „Luptătorul bănățean”, I, nr. 3, 24 decembrie 1989.

și personal. Pentru a preveni încălcările legii, este mobilizată Miliția. Lucrătorii de Miliție sunt chemați la treabă, căci ei preferaseră să se ascundă de furia revoluționarilor. Comunicatul respectiv este semnat, „în noua calitate de comandant al noilor forțe de ordine din județul Timiș”, de lt.-col. Gheorghe Atudoroaie¹². Era fostul adjunct al șefului Securității Statului din județ și un membru al forțelor de represiune din timpul Revoluției! Peste trei săptămâni avea să fie arestat și judecat în cadrul Procesului de la Timișoara¹³.

Mișcări politice și jurnalistice

Numărul 5 al al „Luptătorului bănățean” a apărut în 26 decembrie 1989 și a devenit organ social-politic al județului Timiș, deci se renunța, formal, la înregimentarea față de FSN. Publicația mai aducea și vestea execuției soților Ceaușescu. Abia din numărul 6 al „Luptătorului bănățean”, din 27 decembrie 1989, aflăm că se constituise, cu o zi în urmă, Consiliul Județean Timiș al Frontului Salvării Naționale. Constituirea se făcea în baza deciziei Frontului Democrat Român de a se integra în FSN¹⁴. Era o mișcare curioasă, ale cărei dedesubturi nu au fost lămurite nici în prezent. Din organism conducător al Revoluției române FDR devenea doar reprezentantul pe plan local al FSN. Pierderea era dată, în primul rând, de escamotarea idealurilor democratice exprimate la Timișoara și de anestezierea punctelor mai radicale din programul FDR¹⁵.

Cu numărul 7, din 28 decembrie 1989, reîncep să apară referiri la evenimentele sângeroase ce avuseseră loc în Timișoara înainte cu 11-12 zile. Primul este un reportaj bine încheiat, prezentat în pagina a treia. Materialul publicistic este realizat în clădirea Operei și se bazează pe declarațiile celor aflați acolo. Reținem textul foto redat sub imaginea cu un tânăr cu pistolul-mitralieră la piept, însoțit de un câine lup: „Herbert Preisach, electrician la Depoul C.F.R. din Timișoara, ca atâtea zeci de mii de tineri, de zile și nopți, se află în toiul luptei. Împreună cu câinele său a sprijinit un pluton de militari în acțiunea de depistare a teroriștilor. Așa, alte 12 cuiburi de fanatici au fost reduse la tăcere!”¹⁶ Cu toată vehemența jurnalistului și cu tonul de epopee al descrierii, urmele teroriștilor nu au

¹² „Luptătorul bănățean”, I, nr. 4, 25 decembrie 1989.

¹³ Lucian-Vasile Szabo, *op. cit.*, p. 41.

¹⁴ Lucian Ionică (coord.), *op. cit.*, p. 127.

¹⁵ Lucian-Vasile Szabo, *op. cit.*, p. 43.

¹⁶ „Luptătorul bănățean”, I, nr. 7, 28 decembrie 1989.

mai fost găsite ulterior. Deși din „12 cuiburi de fanatici” trebuia să rămână un semn cât de cât concludent!

Mai reținem de aici o informație deosebit de importantă, redată în fugă de reporter, în așteptarea unor vremuri mai așezate, când va fi existat răgazul pentru deslușiri. Este vorba despre cele petrecute în data de 16 decembrie 1989, după-amiază, în Piața Sfânta Maria, când s-a format prima coloană de demonstranți pentru libertate: „Sorin Oprea, până va fi răgaz pentru o discuție pe îndelete, rămâne omul care, în Piața Maria, când revolta a atins insuportabilul, a avut tăria, sfidând forțele de represiune, pregătite de atac, să încurajeze pe cei prezenți: «Oameni buni, formăm o coloană și demonstrăm organizat!»” În pagina a patra, ultima, undeva jos, este redată o listă cu răniții din revoluție aflați la Clinica de Ortopedie a Spitalului Județean și la Clinicile Noi. Sunt amintiți și trei morți, despre Csizmarik Ladislau existând următoarea mențiune: „Răpit din Morgă, se cer relații despre moartea sa cunoscuților, prietenilor, celor apropiați.”

Numărul 9, de sâmbătă, 30 decembrie 1989, avea să fie ultimul din „Luptătorul bănățean”, un ziar care nu a reușit prea mult să fie cu adevărat mijlocul de informare de care aveau nevoie locuitorii județului Timiș.

Lucian-Vasile **SZABO**

Cronologia evenimentelor anului 1990 din Timișoara

The study makes a brief summary of the events that took place in Timișoara in 1990 and gives an account of all rallies, street gatherings and strikes organised throughout the entire year. Every such event is briefly presented in this synopsis whose main objective is to recall, clarify and complement the information and data already available about the City of Timișoara after December 1989.

This paper presents distinguished Romanian personalities, politicians, journalists, scholars, former political detainees and former dissidents who tried, at all costs, to keep Romania in line with the aims and goals of the Revolution. In December 1989, Timișoara fought against the communist regime and continued to fight against the new regime established after the collapse of communism, a regime which strongly resisted the true democratization and liberalization of the country. Led by enthusiasm and confidence, the inhabitants of Timișoara filled the streets of the city and kept alive the spirit of the Revolution.

Key words: Timișoara, 1990, rally, crowd, slogan.

Cuvinte-cheie: Timișoara, 1990, miting, mulțime, lozinci.

În Timișoara anului 1990 au avut loc mitinguri și demonstrații publice cu participarea unui număr însemnat de oameni, dintre care mulți au luptat în zilele Revoluției împotriva dictaturii comuniste, a lui Nicolae și Elena Ceaușescu și a clicii lor.

Pe străzi s-au aflat intelectuali, studenți, muncitori, care au adoptat o poziție vehementă față de noua situație creată în România și față de modul în care se tratau evenimentele din Decembrie 1989. În 1989 s-a luptat și s-a murit pentru Libertate, drept pe care timișorenii și alte orașe din România au dorit să îl apere cu orice preț în anii consecutivi Revoluției. Aproape în fiecare zi erau organizate demonstrații, se simțea pe străzile din Timișoara nemulțumirea oamenilor și dorința de a se împlini în România idealurile Revoluției. Totul era proaspăt în mintea oamenilor, sacrificiile au fost mari, iar viitorul țării nu părea să fie conform dorințelor celor ce au luptat la Revoluție.

12 ianuarie 1990 – Străzile Timișoarei erau pline de oameni care îi comemorau pe cei ce au luptat și au murit în lupta împotriva dictaturii comuniste, în urma căreia s-a obținut Libertatea. La fiecare manifestație de acest fel se depuneau coroane, erau aprinse lumânări, se oficializau slujbe de pomenire de către preoți și se spunea „Tatăl nostru” de către mulțimea

prezentă. Momentul se desfășura și în prezența familiilor îndoliate, iar fanfara cânta „Deșteaptă-te române!”¹.

12 ianuarie 1990 – A avut loc o demonstrație pașnică în fața Consiliului Județean Timiș al Frontului Salvării Naționale, unde cei prezenți scandau: „Jos cu comuniștii!”, „Jos cu Fortuna și-a lui clică!”, „Jos cu Rădulescu!”, „Jos cenzura!”, „Vrem alegeri libere!” etc. Lorin Fortuna, președintele Consiliului Județean al FSN, a încercat să se adreseze mulțimii, dar a fost huiduit, iar în urma acestor manifestații a demisionat².

19 ianuarie 1990 – O bună parte din populația timișoreană era în stradă. Lt.-col. Mircovici s-a adresat mulțimii, încercând să ofere informații și să răspundă la întrebările acesteia. Doina Pașca-Harsanyi afirma, referitor la acest miting, că „lt.-col. Mircovici (abandonat și de Front, și de armată în fața mulțimii mustind de nedumeriri) a dat câteva informații, al căror loc ar fi fost în ziarul care și-a asumat misiunea de a ne informa. La ce folos un cotidian, dacă lumea trebuie să iasă în stradă pentru a i se răspunde, prin viu grai, la întrebări?”³.

23 ianuarie 1990 – S-a organizat un miting, unde au fost lansate lozinci din care se înțelegea că presa ar fi în grevă, în fața Comitetului Județean al FSN. Într-un articol din ziarul „Timișoara”, din 24 ianuarie 1990, se specifica: „Presa ceaușistă este în grevă; presa nouă, a poporului, nu este și nu va fi în grevă.”⁴

În „Renașterea bănățeană” din 25 ianuarie s-a mulțumit mulțimii pentru apariția în continuare la chioșcuri a ziarului: sute de oameni ai muncii de la IMT, „Electrotimiș”, „Solventul”, „Electrobanat”, AMRCT, „Detergenți”, „Dermatina”, ITC, CCSITMRT, Trusturile SMA, IAS, ITC-Memorii, IAEM, Autoturisme, IJTL, Opera Română, mii de studenți și alte persoane sau instituții și-au manifestat solidaritatea față de oprirea abuzivă a apariției ziarului în cauză. De asemenea, s-a mulțumit publicațiilor care au susținut prin grevă ziarul „Renașterea bănățeană”, „Neue Banater Zeitung”, „Új Szó”, „Nașa reci”, precum și unor ziare care au prezentat materiale cu privire la situația „Renașterii bănățene”: „România liberă”, „Adevărul”, Agenției Rompress, Studioului de Radio și Televiziunii Libere Timișoara.

25 ianuarie 1990 – A avut loc un miting studentesc în Piața Operei din Timișoara, fiind prezenți câteva mii de studenți. Grupul de inițiativă al studenților era format din: Adrian Pop, Dan Pervescu și Dan Popovici, care

¹ Dumitru Oprișor, *Martirilor, pururi slavă!*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 9, 13 ianuarie 1990, p. 1.

² *O nouă demonstrație la Timișoara*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 9, 13 ianuarie 1990, p. 1.

³ Doina Pașca-Harsanyi, *Libertatea*, în „Timișoara”, nr. 3, 1990, p. 1.

⁴ *Presa e în grevă?!*, în „Timișoara”, nr. 2, 24 ianuarie 1990, p. 4.

în cuvântările lor au luat în discuție cerințele urmărite de studenți cu privire la procesul instructiv-educativ. Din mitingul studenților reiese că aceștia erau preocupați de modul în care se dobândește adevărata democrație și libertate studențească și de cunoașterea în detaliu a felului în care se organizează viitoarele alegeri libere; referitor la presă, se cerea să fie eliminați jurnaliștii compromiși politic, iar prin materialele publicate să fie promovat adevărul; se solicita constituirea unei comisii studențești care să aibă ca obiectiv principal aflarea adevărului privind morții de la Timișoara, precum și inițierea unui dialog deschis între mass-media și studenți⁵.

28 ianuarie 1990 – La ora 11,00 a avut loc un miting popular în Piața Operei. La acesta au participat oameni din Timișoara, dar și din alte orașe din România, precum: Lugoj, Buziaș, Deta, Jimbolia, Sănnicolaul Mare, cât și reprezentanți ai unor comune din județul Timiș. Au participat, de asemenea, ca invitați și reprezentanți ai Consiliului Național al FSN din București⁶.

22-28 ianuarie 1990 – O săptămână de mitinguri și demonstrații în fața fostului sediu al Comitetului Județean, cu o serie de revendicări, cum ar fi: validarea uneia din cele două comisii electorale, desființarea „redacției ceaușiste” (cu trimitere la „Renașterea bănățeană”), adevărul despre morții Timișoarei. Jurnalistul Florian Mihalcea a subliniat că din partea simpatizanților FSN s-a lansat ideea preluării puterii de către un guvern de coaliție, iar reprezentantul Ligii Anticomuniste, sosit din București, le-a transmis timișorenilor: „Bucureștiul e cu voi!”.

Per ansamblu, la acest miting partidele politice au avut mulți simpatizanți, o mare parte din cei prezenți scandând „Jos comunismul!”. Florian Mihalcea a afirmat că „Politica se face în stradă!”.

Printre cei prezenți la manifestație, chemați prin anunțuri în presă, s-au aflat și simpatizanții Frontului Salvării Naționale, care au scandat fără încetare „Iliescu!”, „Frontul e cu noi!”, adresându-se reprezentanților partidelor politice cu întrebarea: „Unde ați fost în 17?”

S-a făcut un cordon în jurul celor ce susțineau FSN-ul, încercându-se împingerea lor în afara spațiului în care se desfășura adunarea, din mijlocul Pieței Operei. În acest context, s-au scandat lozinci din timpul Revoluției: „Nu suntem huligani!”, „Fără violență!”. În această zi, în cadrul manifestației, un student de la Facultatea de Agronomie a citit o scrisoare deschisă adresată lui Ion Iliescu, sugerând preluarea puterii de către un guvern de coaliție. De la București a fost prezent reprezentantul Ligii Anticomuniste, care a afirmat:

⁵ Carmen Purdelea, *Doleanțele studențimii timișorene*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 19, 26 ianuarie 1990, p. 5.

⁶ *Consiliul Județean al FSN Timiș, miting*, în „Timișoara”, nr. 3, 1990, p. 4.

„Bucureștiul e cu voi!”. Acesta a întrebat: „Cui cereți guvern de coaliție? Frontului? Frontul e neostalinist!”

Florian Mihalcea își amintea că lângă el erau două femei ce scandau „Îl vrem pe Roman!”. O lozincă foarte folosită a fost „Jos comunismul!”.

Din partea partidelor politice participante la manifestație se cerea: instaurarea unui guvern de coaliție până la alegeri; înlăturarea tuturor elementelor comuniste compromise, ce ocupau funcții în FSN sau guvern; alegeri libere și egale pentru toate partidele înscrise în lupta pentru alegeri; acces la mass-media națională și locală, libertatea presei. În Piața Maria, în fața bisericii, s-au adunat zeci de oameni, mulți dintre ei erau români, ce ascultau tăcuți cuvinte despre Libertate și Dumnezeu. În difuzoarele scoase pe geamuri se auzea predica pastorului Tökés László. O bătrână, în șoaptă, „ca pentru sine, într-un final de rugă: Arată-ne, Doamne, Calea!”⁷.

28 ianuarie 1990 – S-a organizat un miting de către reprezentanții din Timișoara ai PNȚ-CD și ai PNL, care a avut autorizație de la Poliția Locală. Pe pancardele celor prezenți apăreau lozinci, precum: „Vrem alegeri libere!”, „Vrem guvern de coaliție!”, „Front fără comuniști!”, „FSN-PCR!”, „FSN-Perestroica!”, „Foenii e cu voi! Noi vrem pământ!”, precizate în „Renașterea bănățeană”.

„Renașterea bănățeană” informa, printr-un material realizat de Ștefan Vartiade, că la acest miting au luat cuvântul și persoane ce nu aveau de-a face cu scopul manifestației, precum: primarul municipiului Timișoara, Pompiliu Alămorean și Ion Marcu, prezentat ca președinte al Consiliului Municipal Timișoara al FSN, organism care își încetase activitatea.

Reprezentanți ai muncitorimii și studențimii au solicitat constituirea de sindicate libere în instituții și întreprinderi, care să înlocuiască consiliile FSN, promovarea valorilor, îmbunătățirea condițiilor de muncă, trai și studiu, înlăturarea persoanelor compromise din organisme și instituții cu rol organizator al țării.

30 ianuarie 1990 – A avut loc un miting în Piața Operei, organizat din inițiativa Întreprinderii „1 Iunie”. La această acțiune spontană au aderat și alte întreprinderi: Industria Lânii, „Victoria”, Întreprinderea de Ciorapi, „Electromotor” (Jebel), locuitorii din Sânmihaiu Român, reprezentanți din partea orașului Buziaș și din localitatea Șandra. „Renașterea bănățeană” menționa că mitingul a fost organizat în sprijinul FSN, scandându-se: „Suntem cu Iliescu și Roman!”, „Aderăm la FSN!”, „Iliescu nu ceda, țara e în mâna ta!”, „Pentru morții din Banat, Frontul trebuie salvat!”, „Nu ne

⁷ Florian Mihalcea, *Revoluția perpetuă?*, în „Timișoara”, nr. 4, 1990, p. 1.

vindem țara!”. Pancardele cuprindeau mesaje precum: „Votăm cu Iliescu și Roman!”, „Suntem cu FSN!”, „Nu vrem să fim vânduți!”⁸.

La microfonul de la Balconul Operei se transmitea mulțimii să aibă încredere în FSN, prezentat ca fiind un organism capabil să consolideze idealurile Revoluției.

14 februarie 1990 – În Piața Unirii a avut loc, începând cu ora 17,00, un miting pentru democratizarea armatei, la care au participat cadre militare în termen din peste 20 de unități, cât și reprezentanți ai unor colective muncitorești și cetățeni ai Timișoarei. Pe pancarde erau prezente lozinci, precum: „Armata este pentru popor, poporul este cu armata!”, „Spumotim!”, „Elba este cu voi!”, „Susținem revendicările armatei!”, „Sprijinim lupta pentru adevăr în armată!”, „Electrotimișul alături de armata adevărată!”.

Scopul mitingului, precizat de Mircea Niculescu, de la UM 01876, era sprijinirea delegației care era plecată la București pentru a înainta un Apel către președintele Consiliului Provizoriu de Uniune Națională. Apelul cuprindea mai multe puncte importante, cum ar fi: „Stabilirea adevărului privind rolul armatei în Revoluție, în special în perioada 16-20 decembrie 1989 în Timișoara”, „Cadrele militare din Ministerul Apărării Naționale care, începând cu data de 16 decembrie 1989, s-au compromis” etc⁹.

Lt.-col. Constantin Grecu, comandantul unei unități de grăniceri, a declarat: „Am dorit ca și pe această cale să susținem opiniile cuprinse în platforma-program a delegației noastre, aflată de duminică la București – și nu numai a ei. Armata, care a avut un rol hotărâtor în destinele Revoluției, nu poate rămâne acum în urma altor instituții. Mai concret, doleanțele noastre decurg, în primul rând, din aflarea adevărului despre rolul armatei din Banat în perioada 16-22 decembrie. Orice semn de întrebare în legătură cu armata trebuie să-și găsească încă de pe acum un răspuns corect, limpede pentru toată lumea. Dacă mai există unele baricade în calea adevărului, a democrației, cerem retragerea tuturor celor care se fac vinovați, indiferent de grad, de general activ sau reactivat după 22 Decembrie, mergând până la ministru, dacă este cazul. După cum bine se știe, armata este a poporului, slujește numai interesele poporului și nu trebuie să se facă nicio excepție”. Din partea armatei au mai fost prezenți: mr. Adrian Bîrleanu, cpt. Lucian Spînu, lt. maj. Ion Braga, maistru militar Dumitru Paraschiv¹⁰.

⁸ Vartiade Ștefan, Dumitru Oprișor, *În apărarea FSN*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 23, 31 ianuarie 1990, p. 1.

⁹ *Principii democratice și în armată, în apărarea FSN*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 36, 15 februarie 1990, p. 1.

¹⁰ Ion Medoia, *Timișoara: Miting pentru democratizarea armatei*, în „România liberă”, nr. 46, 15 februarie 1990, p. 3.

16 februarie 1990, în unele surse se precizează **17 februarie 1990** – Uniunea Democratică a Maghiarilor din Banat și Societatea „Timișoara” au organizat în Piața Unirii o demonstrație pașnică de solidaritate cu profesoara Smaranda Iordache din Târgu Mureș. Miile de participanți purtau pancarde și lumânări, dedicând acțiunea lor demnității și drepturilor omului, ale minorităților naționale. S-a dorit ca această acțiune să fie una fără strigare de lozinci, fără prezentare de discursuri, și să se spună „Tatăl nostru” în prezența unor preoți.

22 februarie 1990 – Miting pașnic de protest în Piața Unirii, organizat de mai multe grupuri independente și societăți împotriva actelor de vandalism ale celor care au pătruns în 18 februarie în sediul Guvernului și împotriva demonstrației de forță a grupurilor de mineri din Valea Jiului. S-a reafirmat, totodată, solidaritatea cu grupul de cadre militare din Garnizoana Timișoara, care i-a cerut săptămâna trecută guvernului țării stabilirea adevărului în legătură cu evenimentele din Decembrie 1989. S-a mai cerut demisia ministrului de Interne, Mihai Chițac, deoarece era vinovat de genocidul de la Timișoara.

Au participat aproximativ 5000 de persoane, fiind un miting pașnic, calm, ce a debutat cu un minut de reculegere în memoria martirilor Revoluției.

La acest miting au luat cuvântul:

Doru Mihiț, din partea Societății „Timișoara”, care afirma: „Am organizat un miting pașnic împotriva celor care au pătruns în guvern și a grupului de mineri care a organizat o contramanifestație de forță. Protestăm împotriva felului agresiv în care s-au manifestat aceștia din urmă, adresându-le calomniile și amenințări reprezentanților partidelor politice.”

Emil Vlădeanu, din partea Comitetului de Inițiativă al Confederației „16 Decembrie 1989”, a precizat: „Am venit aici pentru a lua atitudine împotriva celor întâmplate în ultimul timp la București.”

George Șerban, de la Societatea „Europa”: „Vrem regim de democrație europeană! Timișorenii nu au luptat în primul rând pentru revendicări economice și lefuri mai mari. Am vrut și vrem să fim europeni. Partidele trebuie să existe; fără ele nu va fi democrație¹¹. Am cerut pluripartidism, nu să se recurgă la vechile metode comuniste.” Regretatul George Șerban a propus redactarea unei Proclamații către țară a cetățenilor orașului Timișoara. Aceasta avea scopul de a face cunoscute opiniei publice românești „idealurile originare ale Revoluției timișorene, aspirațiile ei autentic europene. Sunt principii esențiale, cărora, așa cum a dovedit în

¹¹ A. Botorca, *Un miting cu putere de exemplu*, în „Timișoara”, nr. 14, 24 februarie 1990, p. 1.

ultimele două luni, Timișoara le rămâne fidelă; o face cu calm și hotărâre, sfidând unele mașinațiuni de balcanizare a Revoluției, inițiate în capitală și extinse și în restul țării prin manipularea și dezinformarea populației, prin relansarea unor prejudecăți comuniste în chip de idealuri revoluționare, prin întreținerea intoleranței și a unei xenofobii aberante¹².

Vasile Popovici, scriitor, a afirmat: „Suntem puși în situația să constatăm că revoluția ne-a fost furată. După 22 decembrie noi am crezut, cu naivitate, că România va avea doar probleme economice. Am crezut că vom merge calm spre democrație. Dorim să intrăm în rândul țărilor civilizate, democratice ale Europei. Protestăm împotriva manipulării minerilor și împotriva manipulării opiniei publice în general!”

Mitingul a fost organizat de grupuri independente politic, ce promovau cu tărie în programele lor ideea unei democrații reale, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, o gândire liberă și responsabilă. Cei prezenți au scandat „Noi aici am demonstrat pașnic și civilizat!”. Mai mulți tineri au colindat orașul, refăcând traseele Revoluției¹³.

11 martie 1990 – A fost organizată o adunare populară, începând cu ora 11,00, în Piața Operei. Cu ocazia acestei mari adunări s-a citit Proclamația de la Timișoara, un document în spiritul Revoluției de la Timișoara din Decembrie 1989. S-au adus la cunoștință „întregii națiuni idealurile Revoluției de la Timișoara”. Proclamația cuprindea atât ideile scandate în stradă în timpul Revoluției, cât și pe cele ce decurg din acestea¹⁴. Manifestația a fost o „evocare spirituală” a Revoluției de la Timișoara, organizată cu acordul primăriei orașului, din inițiativa Societății „Timișoara”. Mulți dintre jurnaliștii și scriitorii participanți la redactarea acestui document au avut un rol important și în zilele Revoluției. Mitingul, la care au participat foarte mulți timișoreni, peste 15.000 de oameni, a fost unul de solidaritate cu idealurile Revoluției. Scopul acțiunii a fost cunoașterea de către cetățenii Timișoarei a conținutului Proclamației, la care au aderat: Societatea „Europa” a studenților publiciști, Confederația „16 Decembrie 1989”, Uniunea Democrată a Maghiarilor din Banat, Societatea „Tot Banatu-i fruncea”, Asociația de Prietenie Româno-Maghiară, TIMISZ – Organizația Tinerilor Maghiari din Timișoara, Societatea Tinerilor Gazetari, Liga Apărării Drepturilor Omului, Consiliul Municipal Timișoara etc¹⁵.

¹² George Șerban, *Propunere*, în „Timișoara”, nr. 15, 27 februarie 1990, pp. 1-3.

¹³ A. Botorca, *Un miting cu putere de exemplu*, în „Timișoara”, nr. 14, 24 februarie 1990, p. 1.

¹⁴ *Apel*, în „Timișoara”, nr. 19, 8 martie 1990, p. 1.

¹⁵ *Comitetul de organizare, comunicat important*, în „Timișoara”, nr. 20, 10 martie 1990, p. 1.

Existau pancarde pe care era scris: „Autonomie, nu centralism economic”, „Jos guvernul comunist!”, „FSN = PCR. Jos Iliescu!”, „Români și maghiari, nu vă lăsați dezbinați, suntem frați!”, „România, nu uita, Timișoara e a ta!”, „Noi vrem pământ!”, „Timișoara-Europa!”, „Sufletul Revoluției e aici!”, „Adevărul la proces!”. Mulțimea a strigat lozinci, precum: „Pentru morții din Banat și Chițac e vinovat!”, „Ceaușescu, nu fi trist, Iliescu e comunist!”, „Adevărul!”, „Libertate!”, „Nu cedăm!”.

În cadrul cuvântărilor ținute, s-a precizat că cele 13 puncte ale Proclamației nu au un caracter anticeaușist, ci un pronunțat caracter anticomunist. Participanții la acest miting proveneau din toate categoriile sociale, inclusiv tineri. O lozincă des scandată a fost „Vrem alegeri libere!”. În cadrul adunării a fost citită scrisoarea prin care Ian Paisley, membru al Parlamentului Britanic, și William McCrea, membru al Parlamentului Nord-Irlandez, ambii reprezentanți ai Parlamentului Vest-European cu sediul la Strassbourg, transmiteau urări de bine pentru succesul Revoluției Române. S-a ținut un moment de reculegere în memoria martirilor Revoluției¹⁶.

În cadrul adunării organizatorii și-au manifestat protestul și nemulțumirea privind reacția Televiziunii Române, care a prezentat Proclamația într-un mod neconcludent, incomplet, fiind astfel denaturat adevăratul conținut al acesteia.

25 martie 1990 – Miting organizat de PNL Timișoara, în Piața Unirii, la ora 11,00, la care a participat și Radu Câmpeanu, vicepreședinte al CPUN și secretar general al PNL. În cadrul mitingului acesta a afirmat: „Cred că ce ați făcut dumneavoastră în luna decembrie va intra definitiv în conștiința politică a țării. Actele dumneavoastră vor fi scrise în cartea de aur a istoriei. În Occident, Timișoara este considerată marele oraș-martir al României.” Referitor la Proclamația de la Timișoara, Radu Câmpeanu a precizat: „Toată lumea a înțeles, chiar și cei grei de cap – și sunt și dintre aceștia –, că revoluția pe care ați început-o și care a cuprins toată țara nu era numai o revoluție contra lui Nicolae Ceaușescu, ci contra sistemului comunist ce a bântuit timp de 40 de ani. Pentru mine e o impostură să se spună că sângele vărsat a fost vărsat doar ca să schimbe o dictatură cu alta. Acest sânge a curs ca pe tot cuprinsul țării să domnească libertatea, ca oamenii să poată gândi, acționa și lucra liberi.”¹⁷

25 martie 1990 – Cu ocazia împlinirii a o sută de zile de la căderea primelor victime ale Revoluției Române din Timișoara, grupul de inițiativă al Asociației „Forumul Revoluției din Decembrie 1989” și Asociația „17

¹⁶ Dumitru Opreșor, *Evocare spirituală a Revoluției de la Timișoara*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 55, 13 martie 1990, p. 1.

¹⁷ *Di Câmpeanu la Timișoara*, în „Timișoara”, nr. 29, 27 martie 1990, pp. 1, 4.

Decembrie 1989” au organizat o ceremonie de doliu, începută la ora 9,00. În cadrul acestei manifestări s-au tras trei salve în memoria celor căzuți. Au fost prezenți preoți, inclusiv mitropolitul Banatului, Înalt Preasfinția Sa Nicolae. De la Cimitirul Săracilor, într-un marș al tăcerii, s-au străbătut străzile orașului până în Piața Operei, la Catedrala Ortodoxă, unde a avut loc o depunere de coroane și o slujbă religioasă¹⁸.

30 martie 1990 – Liga Studenților din Centrul Universitar Timișoara a organizat, în colaborare cu Confederația „16 Decembrie 1989”, la ora 15,00, o manifestație în vederea extinderii și diversificării Universității din Timișoara. Întrunirea a avut loc în Piața Operei, de unde s-a pornit într-un marș tăcut spre Piața Unirii.

11 aprilie 1990 – Miting organizat de PNT-CD din Timișoara, înainte de ora 17,00, la care a fost prezent și Ion Rațiu. În Piața Unirii s-au adunat peste 10.000 de oameni la mitingul intitulat „România pe drumul reîntoarcerii în Europa”. Adresându-se timișorenilor, Ion Rațiu a încercat să prezinte, prin discursul ținut, un proiect ce intenționa să-l atingă într-un viitor mandat al său ca președinte al României.

La acest miting au fost prezenți mulți susținători ai candidaturii lui Ion Rațiu, astfel că s-au scandat lozinci anticomuniste¹⁹. Participanții aveau pancarde pe care era scris: „Votați Rațiu, votați țara!”, „Votați pe Rațiu, votați democrația!”, „Caransebeșenii, și noi suntem cu voi!”, „PNT-CD Sânnicolaul Mare!”, „Libertate, Libertate!”, „Vrem pământul înapoi!”, „Slugile PCR – Slugile FSN!”, „Jos comunismul!”.

11 aprilie 1990 – Începând cu ora 17,00, în Piața Unirii s-a desfășurat un miting la inițiativa organizațiilor independente: Societatea „Timișoara”, Societatea „Europa”, Asociația „Tot Banatu-i fruncea” și Confederația „16 Decembrie 1989”, la care au luat cuvântul Dorel Mihiț, Vasile Popovici, George Șerban, reprezentanți ai Societății „Tot Banatu-i fruncea”, Vasile Ciupa și Ioan Savu, iar Tiberiu Kovács a vorbit din partea Confederației „16 Decembrie 1989”.

La o lună de la citirea textului Proclamației, organizatorii le cereau timișorenilor care au aderat la ideile și spiritul acestui document important să ia atitudine împotriva conducerii FSN, care conserva și încă folosea instrumente de represiune ale dictaturii ceaușiste și care încerca să mușamalizeze adevărul privind masacrul de la Timișoara.

Au fost prezentate punctele Memoriului ce urma să fie adresat Guvernului și CPUN, unde se propunea: demiterea ministrului de Interne

¹⁸ *Comemorare*, în „Timișoara”, nr. 29, 27 martie 1990, p. 2.

¹⁹ Daniel Vighi, *11 aprilie 1990*, în „Timișoara”, nr. 37, 14 aprilie 1990, p. 3.

Mihai Chițac, dizolvarea procuraturii civile și militare și reînființarea ei sub denumirea de Magistratură, după eliminarea celor ce au colaborat cu organele ceaușiste de represiune, rechemarea în țară a lui Doru Braia pentru elucidarea cazului său etc. Cei prezenți au propus să se inițieze o „veghe de protest” în fața Catedralei Ortodoxe din Timișoara, zilnic între 17,00-18,00, până la satisfacerea revendicărilor²⁰.

12 aprilie 1990 – A început acțiunea de protest în fața Catedralei Ortodoxe, cu un număr de aproximativ 200 de oameni. În mijlocul grupului protestatar se afla o pancardă ce cuprindea punctele Memoriului adresat Guvernului României.

16 aprilie 1990 – Un grup de tineri a organizat un marș Timișoara-București în cinstea martirilor Revoluției Române din Decembrie 1989. Un alt scop al acestui itinerar a fost răspândirea Memoriului-Protest, citit în timpul mitingului din 11 aprilie 1990, și a textului Proclamației de la Timișoara.

20 aprilie 1990 – La ora 13,00, la sediul Poliției Județene, a fost convocată o conferință de presă, la care colonelul Viorel Oancea a subliniat că pentru a organiza manifestații publice este nevoie de aprobare și autorizație în prealabil, adresându-se, cu această ocazie, tuturor societăților, asociațiilor și partidelor politice. Se cerea încetarea acțiunii de veghe din fața Catedralei Ortodoxe²¹.

28 aprilie 1990 – La inițiativa Societății „Timișoara”, la ora 11,00 au avut loc la Timișoara, în sala Cinematografului „Capitol”, întrunirea reprezentanților organizațiilor politice și apolitice, sindicale, profesionale, culturale și cetățenești care au aderat la Proclamația de la Timișoara²². În urma acestei întruniri s-a constituit Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara, la care au aderat 51 de sindicate libere și federații sindicale, 29 de asociații profesionale și culturale independente, 154 de colective din întreprinderi și instituții, precum și 24 de partide politice. Scopul Alianței era instaurarea unei reale democrații în țară²³.

29 aprilie 1990 – În Piața Operei, la ora 10,00, a avut loc o mare adunare populară a Alianței Naționale pentru Proclamația de la Timișoara, la care s-a citit Programul Alianței Naționale și au luat cuvântul delegați din toată țara, precum și personalități ale vieții culturale și științifice.

²⁰ Daniel Vighi, *11 aprilie 1990*, în „Timișoara”, nr. 37, 14 aprilie 1990, p. 3.

²¹ *Starea de veghe – opusă somnului națiunii*, în „Timișoara”, nr. 39, 21 aprilie 1990, p. 1.

²² Vezi ziarul „Timișoara”, nr. 42, 28 aprilie 1990, p. 1.

²³ Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara, *Comunicat*, în „Timișoara”, nr. 43, 29 aprilie 1990, p. 1.

Au fost prezenți cetățenii timișoreni care erau adepți ai ideilor Proclamației, precum și mii de oameni din țară, veniți să susțină inițiativa timișorenilor cu privire la Alianța Națională pentru Victoria Revoluției. Scopul manifestației a fost susținerea declarației participanților la demonstrația din Piața Universității din București, fiind făcut public un protest adresat conducerii provizorii a țării. Au fost prezente persoane ce purtau ecusoane pe care era înscris: „Asociația golanilor din Timișoara”, „Golan de Arad”, „Golan din Deva”, „Golan independent”, „Golan inspector”, „Golan de rasă”, „Golan din rezervația Gorj”. Din Balconul Operei, un cor constituit ad-hoc a cântat, până la deschiderea adunării, „Noi de-aicea nu plecăm / Nu plecăm acasă / Până nu ne câștigăm libertatea noastră!”.

Participanții din Piață purtau pancarde: „România, nu uita, Proclamația e a ta!”, „Iliescu președinte ca să fie ca-nainte!”, „FSN, emanația comunismului!”, „Iliescu pentru noi este Ceaușescu II!”, „Alt oraș ca Timișoara nu găsești în toată țara!”, „Punctul opt din Timișoara lege pentru toată țara!”, „Jos comunismul!”, „PCR și FSN sunt pe veci prietene!”, „Golani din toate orașele, uniți-vă!”, „Oamenii lui Ceaușescu votează pe Iliescu!”, „Golani, o nouă expresie democratică a tov. Iliescu”, „Proclamația din Timișoara, «ghimpele» nomenclaturii PCR!”, „Jos securității!” etc.

S-a scandat: „Iliescu, nu uita, Timișoara nu-i a ta!”, „Cinste vouă!”, „Apel din Timișoara, trezește, Doamne, toată țara!”, „Singura soluție încă o revoluție!”, „Punctul opt îl doare, Iliescu moare!”, „Luptăm, luptăm și câștigăm!”, „Jos Chițac!”, „Treziți-vă, români!”, „Iliescu vinovat pentru haosul creat!”²⁴.

Au luat cuvântul peste 30 de persoane, printre care: Doina Cornea, Sorin Roșca Stănescu („România liberă”), Nica Leon, Dinu Patriciu (PNL), Vasile Popovici, Gheorghe Jurebie (PNT-CD) etc.

Daniel Vighi a afirmat că Revoluția din 1989 „a reînviat, în toată puritatea ei morală, duminică, 29 aprilie, la marele miting din Timișoara, la care au participat peste 60.000 de oameni”.

Au fost prezenți la miting foarte mulți reprezentanți ai presei și radioteleviziunilor. Au urcat în balconul Operei ziariști și reporteri de la Associated Press, Agenția DPA, BBC, Radio „Deutsche Welle”, Bayerischer Rundfunk, Agenția Reuter, Televiziunea Novi Sad, Radio „Europa liberă”, Televiziunea Maghiară și alți ziariști de la importante publicații din țară. Mitingul „s-a dovedit a fi un moment important în lupta pașnică pentru

²⁴ Dumitru Opreșor, *Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 89, 3 mai 1990, pp. 1-2.

educarea politică în spirit democratic a electoratului românesc. Lupta Alianței Naționale împotriva comunismului continuă. Să-i stăm în preajmă!”²⁵.

George Șerban a prezentat Memoriul de protest. Au fost împărțite 50 de caiete pentru a se aduna semnături împotriva candidaturii la funcția de președinte a lui Ion Iliescu.

14 mai 1990 – Greva salariaților IJTL-ului, o grevă neanunțată. Aceștia așteptau legea privind soluționarea conflictelor de muncă și dreptul exercitării grevei.

16 mai 1990 – Greva de avertisment de 8 ore a Sindicatului Independent de la Brigada Complexă Timișoara din cadrul TAGCMRIC București²⁶.

17 mai 1990 – La mitingul organizat de PNL în Piața Unirii au participat peste 50.000 de persoane²⁷.

17 mai 1990 – La ora 18, în Piața Operei a avut loc un miting organizat de Frontul Democrat Român (în continuare FDR), formațiune politică înființată în Timișoara pe 20 decembrie 1989. Președintele FDR, Petrișor Morar, a prezentat o serie de proiecte de viitor. A mai luat cuvântul și domnul inginer Cornel Eustațiu, președintele Camerei de Comerț și Industrie, candidat la postul de senator din partea FDR. Cei aproximativ 9000 de participanți la miting au manifestat pașnic și au scandat lozinci anticomuniste și antitotalitare²⁸.

17 mai 1990 - A avut loc mitingul electoral autorizat al FSN Timiș, în Piața Unirii. FSN a afirmat că un grup de circa 200 de persoane a forțat organele de ordine și i-a molestat pe unii dintre participanți, cerând astfel deschiderea unei anchete în acest sens. Societatea „Timișoara” a condamnat contrademonstrația făcută împotriva participanților la mitingul FSN, dar în același timp a criticat atitudinea provocatoare a celor de la tribună, care au scandat: „Bișnițarii, bișnițarii!”, „Jos legionarii și fasciștii”, „Iliescu și Roman să ne scape de golani!”, „Huliganii!”²⁹.

18 mai 1990 – A avut loc o adunare populară în Piața Operei, la ora 17,00, închinată eroilor Revoluției Române care s-au sacrificat în numele libertății și al instaurării democrației. Au participat organizații din Timișoara care făceau parte din Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara, grupări politice și nepolitice.

²⁵ Daniel Vighi, *11 martie-29 aprilie: Două mitinguri de importanță istorică*, în „Timișoara”, nr. 44, 3 mai 1990, p. 2.

²⁶ Vezi ziarul „Timișoara”, nr. 49, 15 mai 1990, p. 2.

²⁷ Petre Ștefănescu, *Doar gloanțe verbale*, în „Timișoara”, nr. 51, 19 mai 1990, p. 3.

²⁸ Radu Viorică, *Timișoara și Frontul ei*, în „Timișoara”, nr. 51, 19 mai 1990, p. 3.

²⁹ *Societatea „Timișoara”*, în „Timișoara”, nr. 51, 19 mai 1990, p. 3.

31 mai 1990 – De la ora 9,00 a început greva studenților pe termen nelimitat, o grevă care nu era îndreptată împotriva conducerii facultăților și a cadrelor didactice. Au participat studenți din Centrul Universitar Timișoara. Cele mai importante cereri ale studenților au fost: autonomia universitară și elaborarea unei legi a învățământului cu consultarea organizațiilor studențești. Studenții au contestat decizia de mărire a prețului cartelelor de masă și s-au declarat împotriva numirii sau menținerii în funcții de conducere a ministerelor a foștilor susținători ai regimului Ceaușescu, care nu puteau să se desprindă de ideologia comunistă. Acțiunea a avut loc în curtea Facultății de Mecanică. La această grevă s-a solidarizat Sindicatul Studenților Veterinari³⁰.

31 mai 1990 – În Piața Operei, la orele 17,00-18,00, a avut loc o veghe antitotalitară a timișorenilor, care apărau idealurile Revoluției și doreau să păstreze vie memoria eroilor și martirilor Revoluției, fiind organizată apoi în fiecare joi.

7 iunie 1990 – În Piața Operei, la orele 17,00-19,00, a continuat lupta împotriva comunismului, mulțimea prezentă în centrul orașului manifestându-și nemulțumirea față de situația existentă a României³¹.

8 iunie 1990 – Începând cu ora 17,00, în Piața Unirii a avut loc un miting organizat de Societatea „Timișoara” în sprijinul Comitetului de Acțiune pentru Democratizarea Armatei, CADA.

Au fost prezente organizații ce făceau parte din Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara, la care s-au adăugat peste 5000 de timișoreni ce militau pentru adevăr și democrație³², precum și participanți la Revoluție. Iosif Costinaș, președintele Forumului Cetățenesc, a rostit cuvântul de deschidere. Din partea Societății „Timișoara” au luat cuvântul George Șerban, Vasile Popovici și Harald Zimmerman. Au mai fost prezenți Mihai Dăianu și Nicolae Țăranu din partea Universității, precum și Ion Savu, ca reprezentant al Societății „Tot Banatu-i Fruncea”. Au mai luat cuvântul ofițerul de cursă lungă M. Păunescu, care a prezentat adeziunea greviștilor din portul Constanța, Aron Munteanu, un rănit al Revoluției Române, și cpt. Durac, reprezentantul armatei³³.

O coloană de manifestanți s-a îndreptat spre Catedrală. Preotul Gașpar a oficializat o slujbă în cinstea martirilor. Mulțimea a îngenuncheat și, cu lumânări aprinse, s-a rugat alături de preot pentru victimele Revoluției³⁴. S-a

³⁰ Vezi ziarul „Timișoara”, nr. 56, 31 mai 1990, p. 4.

³¹ Vezi ziarul „Timișoara”, nr. 61, 12 iunie 1990, p. 1.

³² Societatea „Timișoara”, *Apel*, în „Timișoara”, nr. 59, 7 iunie 1990, p. 1.

³³ Lucian Gheorghiu, în „Timișoara”, nr. 60, 9 iunie 1990, p. 1.

³⁴ Mariana Stoia, în „Timișoara”, nr. 61, 12 iunie 1990, p. 1.

strigat: „Jos comuniștii!”, „Jos comunismul!”, „Cine-a tras în noi / După douășdoi?”, „Jos Chițac!”, „Armata e cu noi!”, „Jos guvernul comunist!”, „Pentru morții din Banat / Și Chițac e vinovat!”, „Somn ușor, somn ușor / V-ați trezit c-un dictator!”, „Timișoara-București!”, „Timișoara! Timișoara!”, „Activiștii pică / Nu vă fie frică!”, „Armata și poporul / Dărâmă dictatorul!”.

S-a mai afirmat: „Inima adevăratei revoluții mai bate în Timișoara”, „Acest miting nu are scop antigubernamental”, „Nu este întâmplător că inițiatorii mișcării de democratizare a armatei sunt timișoreni”, „Marina comercială maritimă este în grevă și așteaptă un semn de la dv.”, „Nu putem rămâne pasivi la problemele grave ale României”, „Singurul lucru care ne poate salva este solidaritatea”, „Aduceți-i pe toți cu voi!”, „Securitatea va încerca să ne dezbine”, „Nu credeți în zvonurile pe care le vor lansa despre noi!”.

S-a dat citire unui memoriu ce urma să fie înaintat Guvernului. În cadrul manifestației George Șerban și Vasile Popovici au afirmat că au fost amenințați cu uciderea prin împușcare, fapt consemnat în „Renașterea bănățeană”³⁵.

17 iunie 1990 – În centrul Timișoarei au avut loc manifestații prin care mulțimea prezentă și-a exprimat regretul pentru starea României de după Revoluție. Idealurile românilor care au luptat în Decembrie 1989 au fost abandonate.

27 iunie 1990 – IJTL a intrat în grevă.

27 iunie 1990 – Studenții din Centrul Universitar Timișoara s-au aflat în grevă generală în semn de solidaritate cu studenții bucureșteni. Se cerea: eliberarea imediată a lui Marian Munteanu, publicarea în presă a numelor tuturor persoanelor decedate, rănite și dispărute în zilele de 13-15 iunie 1990, destituirea conducerii TVR, garantarea imunității universitare, publicarea integrală a raportului de anchetă al comisiei parlamentare, interzicerea organizării de formațiuni paramilitare – Ion Iliescu luase în calcul constituirea Gărzii Naționale etc³⁶.

Studenții de la Facultatea de Chimie au inițiat, în jurul orei 14,00, un marș în jurul Pieței Operei, la care s-au alăturat mai mulți cetățeni. Peste o mie de studenți au manifestat pașnic, în jurul orei 20,00, în Piața Operei, fiind însoțiți și de profesori. S-au scandat lozinci precum: „Muncitori, nu uitați că studenții vă sunt frați!”, „Marian Munteanu!”, „Iliescu judecat pentru sângele vărsat!”, „București, București!”, „Minerii, Iliescu, România!”. Greva studenților urma să fie prelungită până la soluționarea solicitărilor.

³⁵ Marius Murariu, *Indiferent de repercusiuni, noi vrem adevărul!*, în „Renașterea bănățeană”, nr. 115, 9 iunie 1990, p. 1.

³⁶ *Grevă generală a studenților timișoreni*, în „Timișoara”, nr. 68, 28 iunie 1990, p. 1.

19 iulie 1990 – Începând cu ora 19,00, în Piața Unirii a avut loc un miting, printre ai cărui organizatori s-au numărat: Societatea „Tot Banatu-i fruncea!”, Societatea „Timișoara”, Asociația „17 Decembrie 1989”, Asociația Foștilor Deținuți Politici, Asociația Foștilor Deportați în Bărăgan, Organizația Studenților din Universitatea Timișoara, Liga Studenților din Facultatea de Mecanică, Sindicatul Studenților din Facultatea de Automatică și Calculatoare și Organizația Studenților Hidrotehniști.

În cadrul mitingului a fost prezentată o scrisoare deschisă către Guvernul României, cu privire la evenimentele care au avut loc în țara noastră după 22 decembrie 1989. Asociația „17 Decembrie 1989” a prezentat un memoriu către Guvernul României³⁷.

S-au scandat următoarele lozinci: „Cel mai mare mincinos, știe toată țara / Tribunalul Militar de la Timișoara!”, „Marian Munteanu!”, „Libertate!”, „Ați mințit poporul cu televizorul!”, „Vrem morminte pentru morți / Nu fotolii pentru hoși!”, „Păcat, păcat de sângele vărsat!”, „Jos Alămoreanu!”, „Jos Marcu!”, „Jos șurubelnița!”.

Au fost prezenți 10-15.000 de participanți, care au cerut respect față de cei ce au murit în timpul Revoluției, respect față de răniți și de familiile îndoliate. Pe de altă parte, s-a exprimat dezacordul privind legea administrației județelor și a municipiilor, afirmându-se că această lege întărește centralismul pe linia administrației.

Au luat cuvântul: Ioan Savu și Vasile Ciupa, de la Sindicatul „Tot Banatu-i fruncea!”, George Șerban, de la „Societatea Timișoara”, Aurel Mihuț, de la Asociația „17 Decembrie 1989”, Soos Vilmos, din partea CPUN al municipiului Timișoara, Horațiu Tudorache, reprezentantul CPUN-ului municipal, Răzvan Bănescu, reprezentant al Ligii Studenților din Facultatea de Automatizări și Calculatoare, Mihai Dăianu, prodecan al Facultății de Electrotehnică, și alții. După miting s-a organizat un marș pe traseul: Piața Unirii – Catedrală – Piața Maria – Gara de Nord și retur³⁸.

Cei prezenți la manifestație și-au exprimat dezaprobară pentru modul în care se desfășura viața socială și politică a țării și în legătură cu anumite legi și hotărâri ale Guvernului României. Marian Munteanu a fost prezentat ca un simbol al luptei pentru democrație, pentru libertate. S-au mai scandat lozinci precum: „Jos comunismul!”, „Jos Iliescu!”, „Cine a tras în noi în 16-22?”. S-a cerut eliberarea liderului studenților, Marian Munteanu, precum și a lui Nica Leon și Dumitru Dincă, publicarea concluziilor anchetei privind evenimentele sângeroase din 13-15 iunie 1990 de la București, trimiterea în

³⁷ Vezi ziarul „Timișoara”, nr. 77, 19 iulie 1990, p. 1.

³⁸ Lucian-Vasile Szabo, *Vrem morminte pentru morți / Nu fotolii pentru hoși!*, în „Timișoara”, nr. 78, 21 iulie 1990, pp. 1-2.

străinătate a răniților Revoluției ce nu pot fi tratați în țară și gratuitate pentru efectuarea tratamentului recuperatoriu al acestora, libertate de opinie, respectarea democrației. Nu au fost înregistrate incidente.

30 august 1990 – Un grup de tineri participanți la Revoluție s-a adunat în Piața Operei. Au aprins lumânări în memoria timișoreanului Liviu Stoian, fost student la Facultatea de Matematică, care ar fi împlinit în această zi 23 de ani. Tinerii au spus „Tatăl nostru” și au cântat cântece dedicate Revoluției. A fost depusă o coroană la Crucea de Lemn din fața Catedralei Ortodoxe din Timișoara. A fost solicitat un preot pentru oficierea unei slujbe în cinstea studentului ucis în zilele Revoluției, care însă a refuzat această inițiativă de comemorare, deoarece nu avea autorizația Poliției sau aprobare de la Mitropolie.

17 septembrie 1990 – În Piața Unirii, organizat de Societatea „Timișoara”, a avut loc al doilea miting legat de numele lui Marian Munteanu. Derulat la 9 luni de la Revoluție, acest miting a fost, totodată, unul de comemorare a zilei de 17 decembrie 1989, zi în care s-au înregistrat primii morți ai Revoluției din Timișoara. La primul miting s-a cerut eliberarea lui Marian Munteanu, la cel de-al doilea a fost prezent chiar Marian Munteanu, „cercetat în stare de libertate”. Printre invitații Societății „Timișoara” s-au mai aflat și reprezentanți ai Săpânței, conduși de țăranul Stan Toader, în vârstă de 80 de ani.

În fața Catedralei Ortodoxe, începând cu ora 16,00, au fost prezenți sute de timișoreni la ceremonia de depunere a coroanelor de flori de către Asociația „17 Decembrie 1989”. Un sobor de preoți a sfințit locul unde urma să se ridice un monument în cinstea eroilor-martiri ai Timișoarei. Participanții s-au alăturat miilor de manifestanți din Piața Unirii, care protestau împotriva denigrării și calomnierii celor care au luptat cu tărie împotriva comunismului.

Au fost prezente grupări și organizații importante, precum: Forumul Cetățenesc din cadrul Societății „Timișoara” – Iosif Costinaș, lider; Asociația Foștilor Deținuți Politici – Teodor Stanca; Societatea „Tot Banatu-i fruncea” – președinte Ioan Savu și vicepreședinte Vasile Ciupa; Alianța Universitară – Dan Dăianu, prodecan al Facultății de Electrotehnică; Asociația „17 Decembrie 1989” – vicepreședinte Ioan Bânciu și secretar Traian Orban; Liga Studenților din Facultatea de Mecanică – Horațiu Tudorache; Comitetul de Acțiune pentru Democratizarea Armatei, CADA – mr. Constantin Chiticaru; Liga Studenților din Institutul Politehnic din București – Teodor Tănăsescu, rănit în timpul Revoluției; Forumul Democratic Antitotalitar din Arad – Cornel Sonoc, președinte în exercițiu; reprezentanți ai comunei Săpânța; Liga Studenților din Universitatea din București – Marian Munteanu și Societatea „Timișoara” – Vasile Popovici, Daniel Vighi și Harald Zimmerman. După

miting a fost organizată o conferință de presă, iar o parte a manifestațiilor au inițiat un marș pe străzile Timișoarei³⁹.

24 septembrie 1990 – La Uzinele Mecanice Timișoara – UMT, la ora 12,00, a avut loc un miting de protest inițiat de liderii sindicali din întreprindere. Au fost prezenți mii de angajați ai întreprinderii, precum și directorul general Mihai Popescu. Nu s-au cerut măriti salariale sau avantaje materiale, ci schimbarea atitudinii necorespunzătoare a conducerii administrative față de liderii sindicali și acceptarea din partea conducerii a propunerilor acestora de „optimizare a producției”⁴⁰.

25 septembrie 1990 – A avut loc mitingul de la Întreprinderea de Autoturisme Timișoara datorită stării de faliment a fabricii și neputinței conducerii de a le da de lucru muncitorilor și de a le asigura salariile. Întreprinderea a înregistrat în 8 luni pierderi de 90 de milioane de lei⁴¹.

15 octombrie 1990 – S-a declarat grevă la Fabrica „Modern”⁴².

19 octombrie 1990 – Mii de timișoreni au fost prezenți la mitingul organizat de Societatea „Timișoara” cu tema „*Adevărul – element esențial al democrației. Securitatea – înainte și după 22 Decembrie. După 22 cine a tras în noi?*”⁴³. Au luat cuvântul: Iosif Costinaș, președintele Forumului Cetățenesc, Daniel Vighi și Vasile Popovici, din partea Societății „Timișoara”, Cezar Bosoancă, președintele Asociației persoanelor care nu au fost membri PCR din județul Caraș-Severin, Cornel Nistorescu, directorul publicației „Expres”, și „timișoreanul” Marian Munteanu, liderul studenților bucureșteni.

S-a dat citire protestului Societății „Timișoara”, adresat Guvernului României, împotriva regimului de detenție al arestaților din februarie și din 13-15 iunie 1990. În cadrul acestui miting, Forumul Cetățenesc le-a solicitat timișorenilor să adune „mărturii referitoare la abuzurile comise de fosta Securitate”, care urmau să fie depuse la sediul Societății „Timișoara”. Tot această organizație a cerut constituirea unei asociații care să poarte numele de „Alternativa Timișoara” și care să reunească „publiciști și reprezentanți ai

³⁹ H.Z. (notă personală, probabil Harald Zimmerman), *Poligonul anticomunismului e deocamdată un triumf București-Săpânța-Timișoara*, în „Timișoara”, nr. 103, 18 septembrie 1990, pp. 1-3.

⁴⁰ Lucia Robitu, *Miting de protest la U.M.T.*, în „Timișoara”, nr. 107, 27 septembrie 1990, pp. 1-2.

⁴¹ Marcel Sămânță, *Miting. Jolly-Jocker! Neputință*, în „Timișoara”, nr. 108, 29 septembrie 1990, pp. 1-3.

⁴² Ion Monoran, *Puteți să faceți grevă cât vreți*, în „Timișoara”, nr. 116, 18 octombrie 1990, p. 2.

⁴³ *Informare*, în „Timișoara”, nr. 116, 18 octombrie 1990, p. 1.

asociațiilor civile din Timișoara” în vederea strângerii unor mărturii referitoare la evenimentele de după 22 decembrie 1989⁴⁴.

26 octombrie 1990 – În Piața Unirii a avut loc un miting de solidaritate cu populația din Republica Moldova. Acest miting a fost organizat de către CADA și Societatea „Timișoara-Chișinău”. Au participat: Societatea „Tot Banatu-i fruncea”, PNL, PNT-CD, Societatea „Timișoara”, Asociația Foștilor Deportați din Bărăgan, Asociația Foștilor Deținuți Politici, Uniunea Vatra Românească, Asociația „Pro Basarabia”⁴⁵.

28 octombrie 1990 – A fost organizat de Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului și Societatea „Timișoara-Chișinău” un miting pro Basarabia în Piața Revoluției, la care s-au solidarizat câteva mii de timișoreni cu românii din Republica Moldova. Printre participanți s-au numărat și reprezentanți ai formațiunilor politice și ai organizațiilor civice și culturale din Timișoara. În cadrul mitingului s-au citit scrisori adresate Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, președintelui URSS, Mihail Gorbaciov, și guvernelor statelor membre ONU⁴⁶.

8 noiembrie 1990 – Începând cu ora 16,00, în Piața Unirii a avut loc mitingul organizat de Federația „Timișoara” a Sindicatelor Libere din județul Timiș. Au participat câteva mii de persoane. Liderii de sindicate au contestat modul radical de liberalizare a prețurilor aplicate de guvern. În cadrul mitingului s-au scandat lozinci precum: „Jos guvernul comunist!”, „FSN, FSN, pâinea noastră unde e?”, „Jos Iliescu!”. După miting aproximativ 2000 de oameni s-au deplasat în fața Prefecturii. Prefectul Florentin Cârpanu s-a alăturat grupului de demonstranți, scandând „Jos comunismul!”.

Printre revendicările adresate Guvernului și Parlamentului erau următoarele: publicarea programului guvernamental de trecere la economia de piață în formă finală, a programului de protecție socială și a Legii fondului funciar; fiecare categorie de salariați să aibă dreptul, conform Declarației Universale a Drepturilor Omului, de a se organiza în sindicate; legea sindicatelor să fie discutată, în primul rând, de sindicate și apoi aprobată de Parlament, iar dialogul să fie real; explicații privind majorarea prețurilor etc.

Manifestanții și-au desemnat reprezentanți, care au formulat 17 revendicări, ce au fost citite și aprobate de demonstranți și apoi transmise, prin telex, Guvernului României. Aceste revendicări au fost publicate în ziarul „Timișoara” din 10 noiembrie 1990 și vizau: recunoașterea Revoluției din 16-22 Decembrie 1989 de la Timișoara, publicarea concluziilor rezultate în urma anchetelor comisiilor pentru cercetarea evenimentelor de la

⁴⁴ Lucia Robitu, *Nu există libertate fără curaj*, în „Timișoara”, nr. 117, 20 octombrie 1990, p. 1.

⁴⁵ S.O.S. – *Români din România*, în „Timișoara”, nr. 120, anul I, 26 octombrie 1990, p. 2.

⁴⁶ *Miting Pro Basarabia*, în „Timișoara”, nr. 122, anul I, 30 octombrie 1990, p. 2.

Timișoara din 16-22 Decembrie 1989, cât și a evenimentelor post-revoluționare de până la 13-15 iunie 1990 și trimiterea în judecată a celor vinovați. Se mai cerea adevărul în legătură cu cei ce au avut interesul de a desființa CADA și, nu în ultimul rând, ca „toți cei implicați în procesele legate de evenimentele revoluționare să nu poată fi eliberați pe cauțiune, publicarea în mass-media a conturilor vechii nomenclaturi și securități din străinătate, urgentarea Legii fondului funciar, împrăștierea imediată a țăranilor și organizarea unui referendum național referitor la hotărârea guvernului cu privire la liberalizarea prețurilor”⁴⁷.

15 noiembrie 1990 – În Piața Operei, la ora 16,00, a fost organizat primul miting al Alianței Civice din Timișoara⁴⁸, prilejuit de împlinirea a trei ani de la mișcarea muncitorească de la Brașov din 1987. S-au organizat mitinguri în mai multe orașe din România, concomitent cu acțiunea de la Timișoara.

S-a citit un protest ferm al Alianței Civice față de situația economică gravă, socială și morală în care este România. Acest miting a fost sprijinit de Forumul Antitotalitar din Timișoara și de Convenția Generală a Studenților Timișoreni. Această acțiune a fost organizată de Alianța Civică în mai multe orașe din România, în aceeași zi și la aceeași oră, precum: București, Brașov, Iași, Târgu Mureș, Sibiu și Craiova⁴⁹.

Înainte de începerea mitingului, la ora 15:55, oamenii s-au așezat în genunchi, cu fața spre Catedrală, păstrând un moment de reculegere.

Au fost prezenți zeci de mii de demonstranți și câteva mii de studenți. În debutul mitingului George Șerban a ținut un discurs în care saluta timișorenii prezenți la prima întâlnire cu Alianța Civică. La manifestare au participat și reprezentanți ai Brașovului. Un muncitor de la „Autocamioane” Brașov, Petrică Dascălu, care a trăit momentele din 15 noiembrie 1987 din Brașov, a afirmat în timpul mitingului: „În 15 noiembrie 1987, 500 de muncitori, în mod organizat, au scandat în curtea întreprinderii lozinci, cerând revendicări sociale. Apoi au fost câteva mii care, cântând «Deșteaptă-te, române!», au ajuns în fața Județenei de Partid.”⁵⁰

Pe pancardele celor prezenți era înscris: „Ați votat cum ați trăit, trăiți cum ați votat!”, „Votând FSN – i-ați votat pe adevărații teroriști!”, „Ne-a fentat iar dictatura!”, „Jos guvernul comunist!”. Alte lozinci erau strigate de

⁴⁷ M.G., *Muncitorii în stradă*, în „Timișoara”, nr. 127, anul I, 10 noiembrie 1990, pp. 1-3.

⁴⁸ Alianța Civică, *Nu putem reuși decât împreună*, în „Timișoara”, nr. 129, 15 noiembrie 1990, p. 1.

⁴⁹ *Să spunem nu minciunii, corupției și sărăciei*, în „Timișoara”, nr. 128, 13 noiembrie 1990, p. 1.

⁵⁰ Jeanne Marie Popovici, *La fel ca în decembrie*, în „Timișoara”, nr. 130, anul I, 17 noiembrie 1990, pp. 1-2.

mulțime: „Unsprezece luni de minciuni!”, „Grevă generală!”, „Demisia!”, „Jos Iliescu!”, „Ori învingem, ori murim, libertate ne dorim!”, „Punctul 8 îi doare, Iliescu moare!”, „Cel mai mare mincinos, știe toată țara, Tribunalul Militar de la Timișoara!”.

S-a citit declarația Alianței Civice de către regretatul George Șerban, din Timișoara, ce cuprindea 7 puncte, printre care: suspendarea din funcția de președinte a lui Ion Iliescu de către Curtea de Justiție, formarea unui guvern necompromis, dar și de specialiști, desființarea Procuraturii și înființarea Magistraturii cu persoane necompromise, demiterea și judecarea lui Victor Stănculescu, alături de Gușe și Chițac.

Iosif Costinaș a prezentat moțiunea Alianței Civice Timișoara. A luat cuvântul Ioan Păun Otiman, unul dintre fondatorii Alianței Civice, insistând pe ideea că „avem obligația morală față de generațiile care vin să nu acceptăm nicio formă de manifestare a neocomunismului, oricât de voalată și de mascată ar fi. Să nu lăsăm România pradă lupilor!”. Caius Muțiu, cunoscut pentru participarea la Mișcarea Studențească din Timișoara din 1956, de la Asociația Foștilor Deținuți Politici, a afirmat: „Azi îi cinștim pe aceia care în 1987 și-au jertfit viața sau au fost torturați pentru un ideal anticomunist.”

Ioan Savu, de la Asociația „Tot Banatu-i fruncea”, a precizat: „Suntem aici nu numai pentru a comemora Brașov 1987, ci pentru mult mai mult. Suntem, în continuare, nemulțumiți, neliniștiți și revoltați.” George Șerban a citit scrisoarea deschisă a mitropolitului Nicolae Corneanu, publicată în paginile ziarului „România liberă”. Mitropolitul a afirmat: „Sunt hotărât să mă alătur tuturor celor care au aderat și vor adera la Alianța Civică”. Horațiu Tudorache, reprezentant al Convenției Generale a Organizațiilor Studenților din Timișoara, s-a adresat manifestanților: „Dragi golani din Timișoara, suntem alături de brașoveni pentru a continua împreună lupta împotriva comunismului și a totalitarismului”. Tănase Tăvală, de la Forumul Antitotalitar, a precizat: „Timișorenii nu trebuie să uite că în decembrie, atunci când am fost insularizați, huiduiți, nu ne-a fost frică. Am rămas, am luptat și am învins.”

După ora 17:15 atmosfera a devenit tot mai înfierbântată, s-au scandat lozinci și s-au aprins făclii. Hortensia Cocioba, de la Forumul Democrat Antitotalitar, nu a putut să-și țină discursul din cauza lozincilor scandate, precum: „Demisia!”, „Revelion fără Ion!”.

Constantin Chiticaru, maior în rezervă, a dat citire protestului CADA. Liviu Borha s-a adresat mulțimii, care aclama: „Cinste lui, cinste lui, primarului!”, „Armata e cu noi!”, „Cârpan! Cârpan!”. La miting a venit și prefectul Florentin Cârpan, căruia mulțimea i-a cerut: „Strigați cu noi, strigați cu noi: Jos Iliescu!”, iar prefectul a promis că va fi alături de timișorenii: „Jos

comunismul! Dorim să fim alături de dumneavoastră. Vreau să vă spun că la produsele alimentare nu am acceptat mărirea prețurilor, pentru ca populația Timișoarei să resimtă cât mai puțin liberalizarea. Ceea ce solicitați aici voi transmite guvernului. Vă mulțumesc pentru încrederea acordată, atâta timp cât credeți că o merităm!”

George Șerban a citit un mesaj al Congresului Național al studenților din Galați.

A luat cuvântul Traian Orban, secretarul Asociației „17 Decembrie 1989”, care a solicitat Alianței Civice să se implice în problema contului „Libertatea” și „să deschidă procese în toate orașele în care au murit oameni în decembrie: Alba Iulia, Brașov, Reșița”⁵¹.

În cadrul mitingului au luat cuvântul mai mulți membri ai Alianței Civice, ai Societății „Timișoara”, ai Asociației Foștilor Deținuți Politici, ai Asociației „Solidaritatea Universitară” și ai Asociației „Tot Banatu-i fruncea”.

4 decembrie 1990 – În jurul orei 21,00, aproximativ 3000 de studenți s-au îndreptat dinspre căminele studențești spre Prefectură într-un miting de protest față de criza prin care trece țara. S-au scandat lozinci, precum: „La Palatul Cotroceni cântă cucuveaua!”, „Revelion fără Ion!”, „Jos guvernul comunist!”, „Jos Iliescu!”.

Studenții prezenți la miting au afirmat că ultima soluție este declanșarea grevei generale, din data de 11 decembrie 1990. Traseul grupului de manifestați a fost: Complexul Studențesc – Prefectură – Operă – Catedrală. S-a scandat: „Iliescu, nu uita, Basarabia nu te vrea!”, „Vom ieși în fiecare zi!”, „Sorcova vesela, Iliescu va cădea și guvernul tot așa!”, „Iliescu, nu uita, Ceaușescu te-o chema!”, „Somn ușor, somn ușor! Ați votat un dictator!”⁵².

Convenția Organizațiilor Studențești din Timișoara, iritată de faptul că, după un an de la Revoluția Română din Timișoara, de la sacrificiul poporului român, situația României continua să fie una gravă, democrația era aproape anulată, a solicitat aflarea adevărului privind morții Revoluției, conflictul din martie 1990 din Târgu-Mureș, precum și actele de violență din 13-15 iunie 1990 de la București.

Studenții aveau stabilite revendicări justificate și clare: demisia imediată a președintelui Iliescu, a Guvernului FSN și a primului-ministru Petre Roman; eliberarea imediată a opozanților guvernului, arestați cu ocazia evenimentelor din 1990; invalidarea mandatelor parlamentare ale lui Gelu

⁵¹ Jeanne Marie Popovici, *La fel ca în decembrie*, în „Timișoara”, nr. 130, anul I, 17 noiembrie 1990, p. 2.

⁵² Remus Jurcă, *Marșul nopții către ziuă*, în „Timișoara”, nr. 139, anul I, 6 decembrie 1990, p. 1.

Voican, Dan Iosif, Vasile Moiş și a foștilor demnitari comuniști Alexandru Bîrlădeanu, Dan Marțian, Corneliu Mănescu; demiterea din funcții a generalilor Victor Stănculescu, Ioan Gușe, Mihai Chițac, Vasile Ionel și a altor cadre militare care se fac răspunzătoare pentru crimele din Decembrie 1989 și trimiterea acestora în fața justiției; epurarea, sub controlul Parlamentului, a aparatului justiției, procuraturii, poliției, armatei și SRI-ului; trimiterea în judecată a tuturor celor vinovați de dezastrul postbelic al țării; epurarea personalului RTV (Radio-Televiziunea – *n.n.*), care a slujit puterea sub dictatura Ceaușescu; denunțarea oficială a agresiunii URSS din 1940, ultimatumul sovietic prin care România a fost forțată să cedeze teritorii în favoarea Imperiului Sovietic: Basarabia, nordul Bucovinei, ținutul Herței; punerea în practică a principiilor formulate de CADA privind democratizarea armatei; reformularea jurământului militar, în sensul imposibilității de a folosi armata împotriva propriului popor; reactivarea ofițerilor care fac parte din CADA; adoptarea urgentă a unor măsuri de protecție pentru categoriile sociale cu venituri mici (pensionari, țărani, muncitori, funcționari, studenți)⁵³.

9 decembrie 1990 – După încheierea lucrărilor Conferinței Naționale a Studenților, un număr de 3500 de studenți din Timișoara au plecat din Aula Magna a Universității din Timișoara pe străzile Timișoarei. Pe parcursul mitingului s-au scandat lozinci precum: „Demisia!”, „Jos Iliescu!”, „Jos Guvernul!”, „Grevă generală!”.

11 decembrie 1990 – S-a declanșat greva generală a studenților, începând cu ora 8,00, pe termen nelimitat, pentru rezolvarea tuturor revendicărilor solicitate: demisia președintelui Iliescu, demisia primului-ministru Petre Roman, demisia ministrului Învățământului și epurarea aparatului birocratic al acestui minister, începând cu destituirea directorului general Ianculescu⁵⁴.

S-au solidarizat cu greva studenților: Universitatea de Științe Medicale din Timișoara, Institutul Politehnic, Institutul de Agronomie și Facultatea de Agronomie din București, Centrul Universitar Galați, Universitatea și Facultatea de Medicină din Iași, Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești, Centrul Universitar Petroșani, Centrul Universitar Timișoara. Grevă a fost sprijinită și de: Asociația „17 Decembrie 1989”, Societatea „Victoria”, Fundația Națională a Revoluției din Decembrie 1989, Asociația Foștilor Deținuți Politici, Sindicatul Politic „Fraternitatea”, Forumul Revoluției, Societatea „Tot Banatu-i fruncea”, Societatea „Timișoara”,

⁵³ Convenția Organizației Studențești, *Greva generală*, în „Timișoara”, nr. 130, anul I, 5 decembrie 1990, pp.1-2.

⁵⁴ Convenția Organizației Studențești, *Comunicat*, în „Timișoara”, nr. 143, anul I, 12 decembrie 1990, p. 1.

Alianța Civică, Asociația Oamenilor de Suflet, Forumul Antitotalitar, Forumul Democrat Român, Comitetul „16 Decembrie 1989”, Fundația pentru Tineret, PNL, PNT-CD, Partidul Liber Democrat, Partidul Republican, Mișcarea Ecologistă, Uniunea Creștin-Democrată, Partidul Independent Maghiar⁵⁵.

11 decembrie 1990 – Un număr de aproximativ 500 de salariați ai Întreprinderii „Elba” au încetat să mai lucreze, deplasându-se spre centrul orașului. Au scandat lozinci împotriva guvernului și președintelui României. În fiecare zi străzile Timișoarei erau pline de oameni nemulțumiți de starea generală a României, care în decembrie au luptat pentru drepturi și libertăți, pentru un trai mai bun și mai sigur, și zi de zi erau mai dezamăgiți, pentru că idealurile Revoluției au fost abandonate de clasa politică ce îi reprezenta.

13 decembrie 1990 – A început greva generală a Întreprinderii „Elba”, pe termen nelimitat. Peste 3000 de angajați, în frunte cu liderii lor sindicali, au pornit în marș pe Bulevardul Republicii. Liderul sindical Ioan Pop a precizat că în întreprindere au rămas în jur de 300 de oameni organizați în pichete de grevă și în echipe de pază, la care se adăugau câteva zeci de angajați ce nu participau la grevă.

La ora 13,00 a început un miting în Piața Operei, dându-se citire „Apelului către toate sindicatele din România”, prin care se cerea solidaritate cu greva generală declanșată de studențimea română.

Acest apel conținea 10 puncte, iar ultimul evidenția cel mai bine acțiunea greviștilor: „Judecarea și condamnarea celor care s-au făcut vinovați de activitatea de susținere a dictaturii comuniste, cea care a ruinat economia țării.”

În timpul mitingului, dar și al marșului spre centrul orașului, s-au scandat lozinci: „Jos Iliescu!”, „Jos guvernul comunist!”, „Revelion fără Ion!”, „Juga!”. La acest miting, în jurul orei 13,30, și-au făcut apariția printre manifestații: Viorel Oancea, comandantul Poliției Județene, și primarul orașului, Liviu Borha. Cel din urmă s-a adresat liderului de sindicat, întrebându-l: „Ce-i asta, miting sau grevă? Dacă e miting, nu-i autorizat, iar dacă e grevă, ce căutați pe stradă?”

Manifestanții s-au îndepărtat spre Prefectură, continuând să scandeze lozinci împotriva președintelui și a guvernului României⁵⁶. Numărul greviștilor a ajuns la 5000. Ajunși la Prefectură, au solicitat prezența prefectului, căruia i-au înmănat „Apelul la greva generală”. În fața Prefecturii se afla o femeie în greva foamei, însoțită de trei copilași. Prefectul a promis,

⁵⁵ *Solidaritate cu studenții*, în „Timișoara”, nr. 144, anul I, 13 decembrie 1990, p. 1.

⁵⁶ Marius Ghilezan, Doru Botoiu, *Elba a declarat Grevă Generală*, în „Timișoara”, nr. 145, anul I, 14 decembrie 1990, p. 1.

în prezența mulțimii, că va rezolva acest caz. După ora 15,00, greviștilor de la „Elba” li s-au alăturat și greviști de la „Electrometal”. Marșul a continuat, după o oră și jumătate, cât s-a stat în fața Prefecturii, spre Facultatea de Medicină și Piața Operei, manifestanții întorcându-se, ulterior, spre întreprinderi.

14 decembrie 1990 – A început greva a 11 întreprinderi din Timișoara: UMT, „Elba”, „Electromotor”, „6 Martie”, Fabrica de Memorii, „Victoria”, „Guban”, IAEM, „Electrotimiș”, IOT, Fabrica de Ciorapi, „Ambalajul metalic”, din solidaritate cu greva studenților.

Lozincile scandate de muncitorii acestor întreprinderi erau îndreptate împotriva președintelui Ion Iliescu și a Guvernului Român. Marșul a continuat cu un miting spontan în Piața Operei, participând peste 30.000 de oameni. Manifestanților li s-au adresat de la Balconul Operei: primarul Liviu Borha, aflat în timpul marșului în fața coloanei de manifestanți, primarul comunei Săpânța, Toader Ștețca (a luat cuvântul în cadrul mitingului), și un muncitor de la „Elba”, Liviu Sătmar. Cei care au luat cuvântul au îndemnat la calm și la comportament pașnic.

La încheierea mitingului, cei prezenți în fața Primăriei au redactat o adresă către Comandantul Poliției Județene Timiș, prin care se cerea asigurarea protecției pe timpul desfășurării mitingurilor și a marșurilor sindicale. S-a precizat că în fiecare zi, între orele 9.00-16.00, muncitorii se vor afla în Piața Operei. Primarul Timișoarei și-a justificat prezența în fața coloanei afirmând: „Nu am mers la ei ca să le spun să nu mai facă mitinguri sau să stea acasă, ci pentru a-i ruga să manifesteze în liniște, fără violență, și să nu dea curs provocărilor!”

16 decembrie 1990 – A fost organizat un miting la care Alianța Civică urma să prezinte Carta Alianței Civice din România și propunerile cu caracter social, politic și economic ale Alianței Civice din Timișoara. Au luat cuvântul invitații Alianței Civice: Doina Cornea, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Sergiu Cunescu, Cornel Nistorescu, Mircea Sevaciuc, Doru Braia, Toader Ștețca, Marian Munteanu.

16 decembrie 1990 – A început programul de comemorare al Revoluției Române, organizat de Asociația „17 Decembrie 1989” din Timișoara. În jurul orei 13,30 s-a deschis mitingul din Piața Operei, care aniversa începutul evenimentelor din 1989 din Timișoara⁵⁷. În timpul mitingului, un băiat în vârstă de 18 ani, de la Școala Ajudătoare Nr. 13 din București, a încercat să ajungă la Balconul Operei, afirmând că la București

⁵⁷ Comitetul de Conducere al Asociației „17 Decembrie 1989” din Timișoara, *Comemorarea Revoluției din Decembrie*, în „Timișoara”, nr. 146, anul I, 15 decembrie 1990, p. 3.

se trage cu arme de foc în manifestații. Acest tânăr a fost ridicat și identificat de către Poliție, numele său fiind Bogdănel Costin, având diagnosticul „dezechilibru psihic”. Spusele lui au fost infirmate.

17 decembrie 1989 – A fost organizat un miting de protest împotriva denigrării, de către unele publicații, a Revoluției Române din Timișoara. Mitingul a fost inițiat de „Societatea Timișoara” și a fost invitat Marian Munteanu⁵⁸.

17-18 decembrie 1990 – Străzile Timișoarei erau pline de oameni care contestau perioada post-decembristă. Mulțimea scanda „Jos comunismul!”.

În jurul orei 11,00 au pornit, din Calea Buziașului spre Piața Operei, într-un marș de comemorare a eroilor Revoluției Române, muncitorii de la: SUGCT, Fabrica de Detergenți, IAEM, „Electrotimiș”, „Optica”, „Spumotim”. Alte întreprinderi care susțineau greva generală au fost: UMT, Întreprinderea de Autoturisme, „Electrotimiș”, IMAIA, „Plafar”, „Azur”.

17 decembrie 1990 – Comemorarea martirilor Revoluției Române din Timișoara în fața Catedralei Ortodoxe, declarată zi de doliu pe tot cuprinsul județului Timiș.

18 decembrie 1990 – Greva generală a continuat. Întreprinderi din Timișoara au continuat vehement protestul împotriva conducerii post-decembriste. Alte întreprinderi au anunțat că vor intra în grevă, începând cu data de 19 decembrie 1990: „Optica” Timișoara, Întreprinderea de Autoturisme, UMT, „Electrobanat”, „6 Martie”, Întreprinderea de Ciorapi, Întreprinderea de Aparate Electrice de Măsurat, „Electrotimiș”, ICAS, „Electromotor”, Întreprinderea de Piele și Mănuși.

Alte întreprinderi se aflau în grevă de solidaritate: Termoficare (de tip japonez), „Electromontaj”, ICSMA (de tip japonez), „Solventul” (de tip japonez), Sectorul Agricol Timișoara, CFR – Regionala Timișoara, IUGCT, „Textila” Timișoara, IAMSAT, „Bumbacul”, Întreprinderea de Memorii, Poligrafia, Întreprinderea pentru Mecanizarea Agriculturii, Comtim, ILSA, IJTL (de tip japonez).

19 decembrie 1990 – Greva generală a întreprinderilor continua până la soluționarea, din partea Guvernului, a cererilor social-economice ale sindicatelor. Multe din întreprinderile menționate în data de 18 decembrie continuau greva generală, iar lor li s-au alăturat: „Victoria”, „Guban”, IOT, „Solventul”, IRA.

Au participat peste 10.000 de muncitori. Primarul Timișoarei, Liviu Borha, a declarat cu privire la miting: „Trebuie să vă anunț că, până în

⁵⁸ Vezi „Timișoara”, nr. 102, 15 septembrie 1990. p. 1.

momentul de față, nu am avut niciun incident. V-aș ruga, orice s-ar întâmpla, să nu răspundeți la provocări. Trebuie să dăm o lecție de demnitate, de cinste și modestie, de civilizație întregii țări. Prin felul în care v-ați manifestat până acum să dăm o lecție de demnitate față de cele întâmplate la Alba Iulia.” S-a scandat: „Fără violență!”, „Timișoara!”.

Este important de cunoscut faptul că în 18 decembrie Consiliul Sindical, format din 14 membri, a votat în unanimitate pentru suspendarea grevei. Această acțiune a fost invalidată de mulțimea mare de muncitori, care a continuat greva.

19 decembrie 1990 – Începând cu ora 14,00, în fața Întreprinderii „Elba” a avut loc un miting cu ocazia împlinirii unui an de zile de la declanșarea grevei generale, fiind dezvelită și placa comemorativă realizată de Ladislau Gerai, un muncitor de la secția mecanic-șef, sculptor amator. Au mai luat parte întreprinderile UMT, „Electrotimiș”, „Victoria”, IAEM, „Optica” și reprezentanți ai studenților mediciniști. S-a pornit, în jurul orei 15,00, în marș spre centrul orașului.

20 decembrie 1990 – A trecut un an de la declararea orașului Timișoara „primul oraș liber de comunism al României”. Cu ocazia sărbătoririi acestei zile, începând cu ora 12,00, s-a organizat un miting de către sindicate. S-au adunat aproximativ 40.000 de oameni în Piața Operei. Timișorenii știau de ce se află în stradă, conștientizau că Timișoara a avut un rol deosebit de important în declanșarea Revoluției. Prin continuarea mitingurilor timișoreni confirmau că, și după un an de la Revoluția Română, nemulțumirile continuau să existe, că regimul nou instaurat nu prea avea de a face cu democrația, că în România comuniștii continuau să ocupe funcții-cheie la nivelul conducerii țării.

În strigătele mulțimii prezente în Piața Operei, care scanda „Demisia!”, Claudiu Iordache, prim-vicepreședinte al FSN, și-a depus, în balconul Operei, mandatul de deputat de Timiș, afirmând: „Aveți cuvântul meu de onoare că, în clipa în care mi l-ați cerut, acest mandat rămâne aici. Eu nu pot reprezenta în Parlament populația Timișoarei dacă ea nu dorește asta.”

21 decembrie 1990 – Alianța Civică organizează în Piața Operei un miting de solidaritate cu acțiunile din București și din alte orașe din România.

Începând din 16 decembrie mitingurile și marșurile au fost prezente zi de zi în Timișoara, de la muncitori și lideri de sindicate la studenți, precum și alte categorii sociale. Au fost organizate și în alte orașe mitinguri în semn de solidaritate cu Timișoara și de protest față de clasa politică aflată la conducerea țării. O lozincă importantă scandată în cadrul acestor mitinguri a fost „Timișoara-București, Iliescu, o pățești!”.

La acest miting au participat peste 30.000 de oameni. Un student de la Facultatea de Medicină Veterinară din Timișoara, Cristian Tarla, a adresat următoarea întrebare: „Cum aveți îndrăzneala să huliți jertfele din Decembrie '89 voi, cei care ați găsit un sprijin pentru urcuș în cadavrele fraților noștri?”

Timișoara s-a dovedit o forță ostilă atât regimului comunist, cât și celui regim care s-a instaurat în România după 1989 și care nu se arăta a fi prea conștient și dornic să împlinească idealurile Revoluției din Decembrie 1989. Proclamația de la Timișoara din 11 martie 1990 denotă foarte clar atitudinea timișorenilor față de noile schimbări produse în România postdecembristă. Timișoara era motivată să continue lupta împotriva celor care nu respectau principiile democratice. S-a murit pentru libertate, pentru alegeri libere, pentru desființarea cenzurii, adică pentru libertatea de exprimare. Anul 1990 al timișorenilor dovedește că nu s-a dorit să se renunțe la drepturile câștigate prin luptă.

Cristina **TUDOR**

Un vis împlinit: aderarea României la Uniunea Europeană (1 ianuarie 2007)*

The European Union implies the spiritualization of borders under the conditions of renunciation of hatred, biases and preconceived ideas and feelings, a phenomenon often brought into discussion by the illustrious Romanian Foreign Minister, Nicolae Titulescu, in the late '30s of the last century.

By the end of the 20th century, this European construction was boosted by Great Britain, Germany and France, under the major political changes occurred in these countries.

The Maastricht Treaty, which entered into force on November 1, 1993, laid the foundations of the European Union.

Several other major moments of this European construction followed, such as: the Treaty of Amsterdam, signed on October 2nd 1997 and effective as of May 1st 1999; the Treaty of Nice, signed on February 26th 2001 and effective as of February 1st 2003; Euro becomes the single currency for 12 EU countries as of January 1st 2002; 10 new states joined the 15 EU Member States on May 1st 2004 (by 1995, the EU expended by three new states: Austria, Finland and Sweden, reinforcing thus the EU core); the Constitutional Treaty signed in Rome on October 29th 2004, being later on non-ratified by France and The Netherlands.

Among the most important European Community institutions we may indicate: the European Council, the European Commission, the European Parliament, the Court of Justice of the European Commission, the European Court of Auditors, the European Monetary Institute, the European System of Central Banks, the European Investment Bank etc.

After the Romanian Revolution of December 1989, two essential documents have been entered into by and between the European Communities and Romania: a new Agreement on Commerce and Cooperation, in 1991 and an Association Agreement was signed on February 1st 1993.

As a result of this last Agreement, Romania has accredited an ambassador, as a permanent Romanian representative to EU in Brussels and the European Commission set up a EU Delegation in Bucharest, in September 1993. On June 22nd 1995, Romania applied for EU membership.

During the meeting of the European Council in Helsinki on December 10th/11th 1999, there has been adopted a decision on opening the EU accession procedures for Romania (besides other five European states). In March 2000, Romania presented the National Strategy for Long-Term Accession, in Brussels.

The invitation launched for our country to join the EU means not only a recognition of the European vocation of the Romanian nation but also a validation of Romania's important position in the area.

Among the most sensitive points of the negotiations between Romania and EU were the agriculture, the metallurgical industry, the free circulation of manpower and human rights.

The end of 2004 came with the announcement of the accession of Romania and Bulgaria to EU as of January 1st 2007.

Therefore, Romania joined again “the Great European Family” which it had left once with the abusive set up of the communist regime.

Key words: accession, Romania, European Union, treaty, Maastricht.

Cuvinte-cheie: aderare, România, Uniunea Europeană, tratat, Maastricht.

Motto: „Când viața internațională va începe să devină ceea ce trebuie să fie, când ea va asigura omului, oriunde s-ar găsi, drepturi sacre care derivă, pur și simplu, din ființa lui de om, când noi generații, care nu cunosc nimic din urile și prejudecățile noastre, ne vor lua locul, frontiera nu va mai avea importanța exagerată ce are astăzi.” (Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Cambridge, 19 noiembrie 1930)

- În 1994, Jacques Delors, întrebat despre „limitele Europei mari”, excludea Rusia în mod explicit, poate din prudență politică: „Cred că limitele Europei mari se situează la granițele fostei Uniuni Sovietice, ceea ce înseamnă că ar putea aparține mării Europe Polonia, Cehia, Ungaria, Slovacia, Slovenia, Bulgaria, România, Albania, Ciprul și Malta, fără să uităm cele trei state baltice.” Cu excepția Albaniei și ținând cont de intrarea în Comunitate, în 2007, a Bulgariei și României, această previziune s-a îndeplinit. În orice caz, Rusia este astăzi în Europa; are, aici, interese, chiar dacă este, totodată, și o putere asiatică. Sankt Petersburg aparține patrimoniului european, iar elitele ruse și straturile cele mai tinere ale populației își redescoperă apartenența la Europa¹.

- Merită să urmărim etapele parcurse de actuala Uniune Europeană la sfârșitul secolului trecut, pentru a înțelege locul și rolul României în cadrul construcției europene.

În 1988, nimeni nu putea să prezică distrugerea apropiată și pașnică a sistemului sovietic care, din 1945, diviza Europa în două și limita procesul european la un fenomen exclusiv occidental. Destrămarea Uniunii Sovietice,

* Acest articol a fost scris în anul 2008, cu intenția de a-l publica într-o revistă de specialitate, însă, din motive variate, a rămas în manuscris până acum. În contextul crizelor succesive cu care se confruntă, în ultimii ani, Uniunea Europeană, am considerat necesară apariția articolului de față.

¹ François Roth, *Inventarea Europei*, Institutul European, Iași, 2007, p. 14.

în intervalul 1989-1990, a permis reunificarea Germaniei, reintegrarea națiunilor din Est în spațiul european și extinderea Comunității. Consecințele acestui eveniment major nu s-au manifestat, nici astăzi, în totalitatea lor².

- La sfârșitul anului 1990, trei **elemente favorabile** au permis progresul:

- părăsirea puterii de către Margaret Thatcher, în noiembrie 1990, ea fiind îndepărtată de proprii săi colegi, în urma unei crize interne din Partidul Conservator. A fost înlocuită, în fruntea guvernului britanic, de către John Major, un om mai puțin neînduplecat, mai rafinat, care declara, la puțin timp după preluarea puterii: „Vreau să văd Marea Britanie în inima Europei.” El se situa tot pe linia unei Europe minimale. Potrivit lui, Comunitatea „nu trebuia să pună nicio piedică principiilor de libertate a piețelor, atât pe plan intern, cât și în schimburile externe” (iunie 1991). Respingând, în continuare, introducerea monedei unice în țara sa, el a acceptat, totuși, să nu ridice niciun obstacol pentru celelalte țări și și-a ținut cuvântul dat;

- voința lui Helmut Kohl de a confirma angajarea europeană a Germaniei reunificate. Până atunci, Germania trebuia să arate că este cel mai bun elev din clasa europeană; acum, putea să țină cont de propriile interese;

- prioritatea europeană a celui de-al doilea mandat al lui François Mitterand, președintele Franței, care se va ocupa, de această orientare, alături de ministrul de Externe, Roland Dumas și de consilierii de la Élysée, Elisabeth Guigou și Hubert Védrine³.

- *Tratatul de la Maastricht*, numit al Uniunii Europene, care intra în vigoare de la 1 ianuarie 1993, cuprindea mai multe secțiuni, dintre care cea mai importantă era constituită de proiectul Uniunii Monetare.

Proiectul amintit, lansat de către J. Delors, prevedea instituirea unei monede unice emise de o bancă centrală europeană, la capătul unui proces pregător de 10 ani. La 1 ianuarie 2002, monedele naționale ale țărilor care ar fi acceptat urmau să dispară, fiind înlocuite de o monedă unică al cărei nume nu fusese, încă, găsit. În prealabil, trebuia apropiată politica monetară și economică a statelor membre. În acest scop, au fost definite „criterii de convergență”, la care țările candidate erau constrânse să se supună. Principalele patru erau următoarele:

- reducerea inflației la o rată de 1,5% pe an;
- reducerea deficitului bugetar la mai puțin de 3% din PIB;
- reducerea datoriei publice sub pragul de 60% din PIB;

² *Ibidem*, p. 166.

³ *Ibidem*, pp. 177-178.

– nivelul ratei dobânzilor pe termen lung să nu depășească 2% din media celor trei state europene care înregistrează cele mai bune rezultate.

Celelalte secțiuni ale tratatului Uniunii Europene erau:

– Extinderea domeniului comunitar la cercetare, justiție, poliție, protecția consumatorului (ale cărei implicații complexe au fost demonstrate de cazul bolii „vacii nebune”), poluarea mărilor (poluarea Oceanului Atlantic, poluarea petrolieră etc.).

– Instituirea unei cetățenii europene care să se suprapună celor naționale; aceasta le oferea protecție juridică locuitorilor Comunității în toate țările membre; le acorda și dreptul de a vota la alegerile locale și europene în țara de reședință, precum și de a se prezenta la alegerile europene în altă țară decât a lor.

– Extinderea funcțiilor Parlamentului European în domeniul bugetar (aviz, control asupra bugetului) și în controlul asupra Comisiei: votarea viitorului președinte, a viitorilor comisari, posibilitatea de a vota o moțiune de cenzură împotriva Comisiei.

– Elaborarea unei politici externe și de securitate comune (PESC), sub conducerea spaniolului Javier Solana. Această prevedere era una dintre cele mai delicate, deoarece punea problema relațiilor cu NATO. Putea fi creată o forță europeană de intervenție? Cu baze modeste, a fost înființat Eurocorps, aflat în subordinea UEO, brațul militar al Uniunii Europene. Cum se putea interveni în conflictele locale din Balcani dacă soldații germani nu aveau voie să acționeze în afara teritoriului lor? Care avea să fie legătura participării europene cu NATO? La acel moment, aceste întrebări nu aveau răspuns⁴.

Tratatul de la Maastricht va intra în vigoare la 1 noiembrie 1993.

• La 1 ianuarie 1995 au aderat, la Uniunea Europeană, alte trei state care-și păstrasera neutralitatea mult timp (Austria, Finlanda și Suedia), însă Elveția a refuzat să facă acest pas, menținând – în continuare – legături strânse cu UE.

În noiembrie 1996, Jacques Delors, care părăsise, de aproape doi ani, președinția Comisiei, făcea următorul comentariu: „Care este ideea simplă care ni se impune astăzi? Este aceea că, după căderea Zidului Berlinului, avem de-a face cu o altă Europă, de care fuseserăm despărțiți, dar care este la fel de europeană ca și noi. Trebuie nu numai să o ajutăm în continuare, cum facem din 1989, dar să-i și trimitem un semnal politic clar: «Vă așteptăm!». Este datoria generației noastre de a extinde lozinca «niciodată să nu mai fie război între noi» la nivelul întregii Europe.”

Au urmat alte câteva **momente importante**, precum:

⁴ *Ibidem*, pp. 178-179.

- 2 octombrie 1997: semnarea tratatului de la Amsterdam, intrat în vigoare la 1 mai 1999;
- 26 februarie 2001: semnarea tratatului de la Nisa, intrat în vigoare la 1 februarie 2003;
- 1 ianuarie 2002: euro devine moneda comună în 12 țări ale Uniunii;
- 1 mai 2004: aderarea a 10 noi țări la Uniune, care are, de acum, 25 de membri;
- 29 octombrie 2004: semnarea, la Roma, a Tratatului constituțional (neratificat, ulterior, de Franța și Olanda)⁵.

• *Construcția europeană* tulbură și relațiile dintre state și componentele lor (regiunile, în primul rând).

Se manifestă două atitudini, în mod foarte variat, în funcție de structurile statului în cauză (stat iacobin pe model francez, federație pe model german).

Negocierile comunitare fiind problema guvernelor și a administrațiilor centrale, regiunile se pot considera angajate fără voia lor. Aceasta este, mai ales începând cu Actul Unic, reacția landurilor germane, pe care dezvoltarea integrării le lipsește de atribuții importante (învățământ, cultură, mediu, etc.).

Pe de altă parte, integrarea comunitară, reducând puterile statelor, creând ajutoare financiare (fonduri structurale), încurajează autonomia regiunilor. Acestea își instituționalizează raporturile cu Bruxelles-ul. Multe dintre ele au surse de informare pe lângă instituțiile comunitare și, în principal, pe lângă Comisie. Aceste birouri joacă un dublu rol: de a se informa în legătură cu evoluția regulilor comunitare, a posibilităților de finanțare; de a face demersuri pentru obținerea celei mai mari părți posibile din banii comunitari. Astfel, față de Comunitate, regiunile se găsesc în concurență. Această competiție nu împiedică sporirea numărului acordurilor, a cooperărilor, a asocierilor între regiuni: regiuni frontaliere, regiuni periferice maritime, regiuni cu tradiție industrială ș.a.m.d.

Această importanță a regiunilor este consfințită prin Tratatul de la Maastricht privind Uniunea Europeană: articolele 198 A-198 C (articolele 263-265 din Tratatul CE, Tratatul Consolidat) înființează un Comitet al regiunilor, cu caracter consultativ, compus din reprezentanți ai colectivităților regionale și locale.

Pentru Franța, statul iacobin deține monopolul relațiilor colectivității naționale cu exteriorul. Această concepție este, astăzi, depășită sau transformată: regiunile franceze, furate, și ele, de mișcarea internă de

⁵ *Ibidem*, pp. 187, 267.

descentralizare, acced, împreună cu Comunitatea, la o existență internațională. În 1999, toate regiunile franceze, în afară de Auvergne, sunt reprezentate la Bruxelles.

Asemenea evoluții ridică numeroase probleme. Această internaționalizare, această europenizare se va limita la regiuni? Orașele sau aglomerările urbane sunt menite să pretindă o viață internațională proprie? În ceea ce privește statul-națiune, el îndeplinește funcții care, în mod tradițional, îi exprimau suveranitatea: elaborare și control al legislației de organizare a teritoriului național; definire și gestionare a transferurilor și a solidarităților între bogați și săraci, mai ales între regiuni dezvoltate și regiuni defavorizate.

Construcția europeană nu desființează statele-națiuni, ci pretinde de la ele o reexaminare totală a statutului și a rolului lor. Pentru aceste state-națiuni, încercarea este dureroasă, punând sub semnul întrebării toate echilibrele: între interior și exterior, între centru și periferii, între stat și societate. În plus, integrarea comunitară, proces cu o dinamică specifică, nu poate fi disociată de fenomene mai vaste: mondializarea schimburilor, lărgirea și amplificarea competiției între industrii, între servicii, globalizarea rețelelor financiare.

În acest peisaj aflat în schimbare permanentă și accelerată, unificarea europeană poate fi analizată ca o adaptare a statelor vest-europene la noua repartizare a puterilor: acceptarea punerii la comun a suveranității, pentru a obține, la un nivel superior – cel al Uniunii – o mai mare independență, o libertate sporită de manevră. Aici, totul depinde de sinteza între dezvoltarea unității și păstrarea diversităților naționale și, poate, și regionale și locale. Viitorul Uniunii Europene rămâne deschis, fiecare dintre etapele sale oferind ocazia de a-i rediscuta finalitățile. Așa este, mai ales chestiunea pieței unice, bază a Comunității și, mai departe, a Uniunii Europene⁶.

• *Instituțiile comunitare* cele mai reprezentative sunt:

– **Consiliul European**, organ comunitar ce reunește șefii de state și guverne comunitare, nu a fost prevăzut în tratatele inițiale, fiind rezultatul unui proces istoric. Crearea Consiliului European a răspuns cerințelor de cooperare politică la înalt nivel între statele comunitare. Consiliul European a fost reglementat prin Actul Unic European (art. 2) și prin Tratatul de la Maastricht (art. D). Conform art. D alin. 2 – T.U.E., Consiliul European dă Uniunii impulsurile necesare dezvoltării sale și îi definește orientările politice generale. Din totalul de 345 de voturi, România dispune de 14 voturi în cadrul Consiliului, în urma unor state mari, precum: Germania, Marea Britanie,

⁶ Philippe Moreau Defarges, *Instituțiile europene*, Editura Amarcord, Timișoara, 2002, pp. 119-120.

Franța și Italia (câte 29 de voturi), respectiv Spania și Polonia (câte 27 de voturi).

– **Comisia Europeană**, organul executiv comunitar, având un caracter supranațional, care a evoluat odată cu progresul construcției europene. La reuniunea de la Nisa (11 decembrie 2000) s-a convenit ca statele membre din acel moment să renunțe la cel de-al doilea comisar până în anul 2005 în favoarea statelor nou primite, dar numărul comisarilor să nu depășească 27 de membri, pornind de la prevederea legală că fiecare comisar este independent și nu depinde de statul său.

– **Parlamentul European**, inițial fiind un simplu organ consultativ, a devenit o instituție cu o tot mai mare importanță în cadrul sistemului instituțional comunitar. Prin Actul Unic European devine un organ al cooperării legislative cu Consiliul Miniștrilor. Tratatul de la Maastricht și Amsterdam i-au întărit și mai mult puterea, prin reglementarea procedurii co-deciziei. Parlamentul European este instituția compusă din reprezentanții popoarelor statelor reunite în Comunități (definiție stabilită prin tratatele inițiale, nefiind modificată prin Tratatul de la Maastricht).

– **Curtea de Justiție**, instituția comunitară prevăzută în toate cele trei tratate constitutive ale Comunităților europene, precum și în Protocolul privind Statutul Curții de Justiție anexat tratatelor de la Roma. Începând din 1995, Curtea de Justiție este compusă din 15 judecători. Conform art. 167 – Tratatul CE, judecătorii trebuie să fie aleși dintre personalitățile care oferă toate garanțiile de independență și care întrunesc condițiile cerute pentru exercitarea, în țările din care fac parte, a celor mai înalte funcții jurisdicționale sau care sunt juriști de o competență recunoscută. De asemenea, în componența Curții de Justiție intră și un număr de 9 avocați generali și un grefier asistat de un grefier adjunct.

– **Curtea de Conturi**;

– **Institutul Monetar European**;

– **Sistemul European al Băncilor Centrale**;

– **Banca Europeană de Investiții** ș.a.m.d.⁷

• **Motto:** „Europe must federate or perish” („Europa trebuie să devină federală; altfel, va pieri”). (W. Churchill)

Motto: „Părțile recunosc că o condiție importantă a integrării economice a României în Comunitate este armonizarea legislației prezente și viitoare a României cu cea a Comunității. România se va strădui să asigure ca

⁷ Dr. Nicoleta Diaconu, *Sistemul instituțional al Uniunii Europene*, Editura LUMINA LEX, București, 2001, pp. 43, 63, 68, 70, 96, 134-135, 150, 157, 160, 174.

legislația sa să devină, gradual, compatibilă cu cea a Comunității.” (Art. 69, ACORDUL EUROPEAN – Nisa, decembrie 2000)

Primele relații dintre Comunitățile Europene și România au constat în încheierea unui **Acord Comercial** în anul 1980, care, ulterior, a fost suspendat de către Comunități. Un nou **Acord de Comerț și Cooperare** a fost semnat în anul 1991, iar la 1 februarie 1993 a fost semnat un **Acord de Asociere**.

Din ianuarie 1991, România beneficiază de **programul PHARE**, prin care a primit sprijin tehnic și financiar în domeniile cele mai importante ale economiei. În perioada 1991-1993, Comunitățile au acordat României – prin programul PHARE – 360 de milioane ECU, devenind cea de-a doua mare beneficiară a programului după Polonia (între 1995-1997, fondurile PHARE s-au ridicat la 284 de milioane ECU). Până în anul 2001, programul PHARE al UE a alocat României 740 de milioane ECU, sub formă de ajutor nerambursabil.

Domoniile prioritare pentru sprijinul acordat de UE prin programul PHARE includ:

- privatizarea și restructurarea întreprinderilor;
- agricultura;
- sectorul bancar;
- învățământul (în domeniul învățământului superior fiind inițiate mai multe programe: TEMPUS, SOCRATES, LEONARD, având, drept obiective, restructurarea învățământului superior, încurajarea cooperării între universități și întreprinderi, recunoașterea reciprocă a diplomelor de studii).
- cercetarea științifică (în acest domeniu, un program de asistență a început în 1992, derulându-se în două faze până în 1997, urmărind reorganizarea cercetării, dezvoltarea institutelor de proiectare, formarea de specialiști, mobilitatea internațională a cercetărilor; alte programe UE în domeniul cercetării sunt: COPERNICUS, PECO, EUREKA, COST, de care beneficiază o serie de institute de cercetare).
- dezvoltarea economică locală, desfășurată, de asemenea, în două faze între 1991-1997, urmărind dezvoltarea regională durabilă și crearea de noi locuri de muncă.
- ocuparea forței de muncă și politica socială (în acest domeniu fiind inițiate: Programul pentru Dialog Social și Programul PHARE pentru Dezvoltarea Serviciilor Sociale – SESAM).
- reforma în domeniul energetic (în acest domeniu România beneficiază de programul SYNERGY, coordonat de Comisia Europeană).
- protecția mediului înconjurător (fiind inițiate Programul Ecologic al Mării Negre, Programul Ecologic al Dunării, Programul CORINE privind

identificarea ecosistemelor aflate în pericol, Programul european de cercetare a calității aerului și sănătății).

- dezvoltarea infrastructurii (vizând dezvoltarea transporturilor și telecomunicațiilor).

- reforma administrației publice (vizând ajutorul acordat unor instituții: statistică, vămi, standarde sau susținerea reformei în diferite ministere: finanțe, industrie, mediu).

- dezvoltarea societății civile (fiind inițiate Programul PHARE pentru Democrație, Programul pentru Parteneriat și Consolidare Instituțională, Programul LIEN privind acordarea de asistență socială categoriilor defavorizate, Programul pentru Dezvoltarea Societății Civile).

La 1 februarie 1993, la Bruxelles, Comunitățile Europene au semnat Acordul european de asociere cu România, care a intrat în vigoare, în totalitatea sa, la 1 februarie 1995 (ratificat de România prin Legea 20/6 aprilie 1993). Acordul stabilește un cadru favorabil dialogului politic și include prevederi privind cooperarea economică, socială, financiară, culturală. Prevederile instituționale cuprinse în titlul IX al Acordului stabilesc:

- înființarea unui Consiliu de Asociere, format din membri ai guvernului României și membri ai Consiliului și Comisiei Europene (având drept de decizie);

- înființarea unui Comitet Parlamentar de Asociere – compus din membri ai Parlamentului României și Parlamentului European (având atribuții consultative).

În urma semnării Acordului de Asociere, România a acreditat un ambasador pe lângă UE din Bruxelles, iar Comisia Europeană a deschis o Delegație la București, în septembrie 1993. La 22 iunie 1995, România a depus cererea de aderare la UE.

La întâlnirea Consiliului European de la Luxemburg (decembrie 1997) s-a hotărât că Parteneriatele pentru Aderare constituie factorul-cheie al strategiei de pre-aderare și vor mobiliza, într-un cadru unic, toate formele de asistență pentru țările candidate. Comisia a hotărât realizarea Parteneriatului pentru Aderare după consultări cu România pe baza principiilor, priorităților, obiectivelor și condițiilor stabilite de Consiliu. Implementarea Parteneriatului pentru Aderare este controlată de către Comisia Europeană în cadrul punerii în aplicare a Acordului de Asociere.

În Avizul pe care Comisia l-a înaintat Consiliului în iulie 1997, conform art. O din Tratatul de la Maastricht, a recomandat ca negocierile pentru aderare cu România să fie începute atunci când aceasta va face progrese suficiente în satisfacerea condițiilor pentru a deveni membru al UE, așa cum au fost definite la Copenhaga, de Consiliul European.

La Reuniunea Consiliului European de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, a fost adoptată Decizia de deschidere a negocierilor de aderare cu România (alături de alte cinci state europene). În martie 2000, România a prezentat, la Bruxelles, **Strategia Națională de aderare pe termen lung**. Negocierile substanțiale de aderare au început la 20 martie 2000, când România a prezentat domeniile inițiale (**acquis-ul comunitar**: libera circulație a bunurilor și persoanelor, serviciilor și capitalurilor, politica de concurență, agricultură, transporturi, sistemul de impozitare, politica socială și de ocupare a forței de muncă, energie, întreprinderile mici și mijlocii, știință și cercetare, învățământ și formare profesională, telecomunicații și tehnologia informației, mediu, justiție și afaceri interne etc.) avute în vedere în procesul negocierilor de aderare⁸.

- Se pune întrebarea firească: de ce a fost acceptată aderarea României la Uniunea Europeană?

Procesul de extindere al UE, demarat după prăbușirea sistemului comunist în centrul și sud-estul continentului, nu putea ocoli România. Izolată în anii '80 în urma obsesiei președintelui său, Nicolae Ceaușescu, de a achita integral – în timp record – datoria externă și de a obține, astfel, independența economică deplină a țării, cu un regim opresiv în interior și cu o economie falimentară, România încerca din răspuțeri – la începutul anilor '90 ai secolului trecut – să-și redreseze și modernizeze economia, aflată la nivelul anilor '70, și avea nevoie disperată de un ajutor financiar masiv din partea Comunității Europene. În egală măsură, destrămarea – pe cale sângeroasă – a Iugoslaviei, cel mai dezvoltat stat socialist din această parte a continentului, în paralel cu desființarea Uniunii Sovietice, aducea România în atenția lumii occidentale, fiind percepută ca o oază de stabilitate politică în Peninsula Balcanică, stabilitate ce putea fi menținută prin prosperitate economică. A fost vorba, fără îndoială, și de o poziție geostrategică favorabilă (ce a determinat, de altfel, alături de angajamentul ferm în problema Kosovo – 1999, și aderarea la NATO, în 2004), dar și de alți factori care făceau posibilă o eventuală aderare în viitorul apropiat: bogățiile naturale, potențialul creator, înalta calificare a specialiștilor în diferite domenii, piața de desfacere destul de vastă etc. Deci, cu alte cuvinte, interesul a fost reciproc, invitarea României de a adera la UE însemnând, în egală măsură, recunoașterea vocației europene a poporului român și a locului important ocupat de România în zonă.

Modelul franco-german de reconciliere a fost o bază de plecare pentru îmbunătățirea și, am putea spune, chiar cordializarea relațiilor româno-maghiare, tensionate de evenimentele de la Târgu Mureș (martie 1990),

⁸ *Ibidem*, pp. 244-248.

amplificate și de presa internațională. De asemenea, intangibilitatea frontierelor statelor membre NATO și UE a fost un motiv la fel de bun pentru România de a obține integrarea euro-atlantică, în condițiile unor retrăsări de frontiere în Balcani, ce au creat precedente periculoase și au trezit amintiri dureroase în conștiința multor români.

• În ce privește avantajele și dezavantajele aderării țării noastre la UE, părerile sunt împărțite, însă curentul favorabil Uniunii este, încă, predominant la un an după aderare; nu același lucru se poate spune despre unele state intrate în UE în 2004, precum Polonia și Ungaria.

Cele mai sensibile puncte ale negocierilor României cu UE au fost: agricultura, industria metalurgică, libera circulație a forței de muncă și drepturile omului. Aceasta se explică prin ritmul lent al reformelor economice din perioada 1990-1996, determinat de opțiunile politice exprimate în această perioadă.

De altfel, conform deciziei de la Copenhaga (iunie 1993), începerea negocierilor de aderare era condiționată de:

- existența unei economii de piață funcționale, ca și de capacitatea de a face față presiunilor competiționale ale pieței UE;
- adoptarea *acquis*-ului comunitar;
- existența unui sistem democratic viabil și respectarea drepturilor omului și ale minorităților⁹.

Odată îndeplinite aceste criterii, la finele anului 2004, a fost anunțată aderarea României (în același timp cu Bulgaria) la UE în data de 1 ianuarie 2007.

După cum se observă din cele prezentate anterior, sprijinul financiar substanțial acordat României de către UE, începând din 1990, prin programul PHARE, a demonstrat – în mod indubitabil – avantajele unei eventuale aderări a țării noastre la Uniune; în egală măsură, dezvoltarea spectaculoasă a unor state sărace, precum Spania, Portugalia și Grecia, determinată de aderarea la structurile europene, a fost confirmată și prin alocarea de fonduri consistente (nerambursabile, de cele mai multe ori) pentru dezvoltarea structurală a statelor membre, inclusiv a României (agricultură, infrastructură, comunități locale etc.), ceea ce înseamnă – pe termen lung – posibilitatea de continuă modernizare a României și de atingere a unui înalt nivel de prosperitate a țării noastre. Totuși, progresul României depinde, în continuare, de schimbarea mentalităților existente și de eforturile de armonizare a legislației românești cu cea europeană, precum și de reformarea

⁹ Ruxandra Luca (coord.), *România și integrarea euro-atlantică*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2004, pp. 40, 42-43, 45, 51.

clasei politice, pentru a răspunde provocărilor noului mileniu. Desigur, unele condiții impuse României de către UE (reducerea considerabilă a deficitului bugetar, restituirea integrală a proprietăților confiscate de regimul comunist, restrângerea activității în sectoarele neproductive) pot fi considerate dezavantajoase prin impactul asupra bugetului și prin latura socială, însă mecanismele economiei de piață și globalizarea specifică acestor ani face imposibilă evitarea aplicării unora din condițiile amintite, pentru a spori competitivitatea produselor românești pe piața europeană și mondială.

Fără îndoială, avantajele aderării la UE sunt mult mai numeroase pentru România, însă este necesară o perioadă de tranziție pentru adaptarea totală a economiei românești și pentru schimbarea mentalităților unei părți a populației.

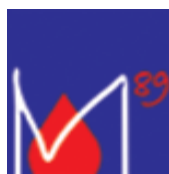
O nouă Constituție europeană și reformarea instituțiilor europene face posibilă continuarea alocării de fonduri structurale pentru restructurarea și modernizarea economiei statelor central și est-europene, România fiind direct interesată în accesarea acestor fonduri.

România europeană a anului 2008 mai are un lung și dureros drum de parcurs până la a atinge nivelul de dezvoltare propus, însă este singura modalitate viabilă pentru a reintra în „marea familie europeană”.

Lect. univ. dr. Eusebiu **NARAI**

LISTĂ BIBLIOGRAFICĂ

1. Diaconu, Nicoleta, dr., *Sistemul instituțional al Uniunii Europene*, Editura LUMINA LEX, București, 2001.
2. Luca, Ruxandra (coord.), *România și integrarea euro-atlantică*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2004.
3. Moreau Defarges, Philippe, *Instituțiile europene*, Editura Amarcord, Timișoara 2002.
4. Roth, François, *Inventarea Europei*, Institutul European, Iași, 2007.

OPINII ȘI ATITUDINI

Zidul Berlinului și alte ziduri... (IV)

The fourth part of the memoirs signed by Holger Röder, a West Berliner who visited “Memorialul Revoluției” Association on June 17th 2014 and who spent his childhood and adolescence in the immediate overwhelming proximity of the Berlin Wall erected on the tragic day of August 13th 1961, brings up actual events that took place while he and his family were visiting their relatives living in the Eastern Berlin, in Nauen and Köpenick or that occurred in the same communist Berlin and in Postdam, while he and his classmates came to see the Oranienburg-Sachsenhausen concentration camp located in the northern part of Berlin.

Elegantly and in an amusing way, occasionally using black humour, the author describes certain experiences that made him felt like living on a razor's edge and that actually reflected the absurdity of the controls, sometimes taken too far, at the border of the two sides of Berlin.

And everything reached the climax once with the fall of the Berlin Wall which found Holger Röder and his family completely unprepared, after a peaceful evening besides his loved ones, followed by a deep and serene sleep full of hopeful dreams, dreams that, over night, became real because, unexpectedly, the Wall actually fell. At that point, Holger Röder, his father and all other West and East Berliners had to deal with a completely new reality.

Key words: East Berlin, West Berlin, German Democratic Republic, border, border guards, Berlin Wall, railway station, subway, underground urban rapid train.

Cuvinte-cheie: Berlinul de Est, Berlinul de Vest, RDG, frontieră, grăniceri, Zidul Berlinului, gară, metrou, tren rapid intraurban.

„Dar un scurt și sobru rezumat al intrării și ieșirii în și din RDG nu poate reda stresul interior de care trebuia să ai parte în timpul întregii proceduri. Din cauza procedurilor birocratice prealabile necesare și timpului irosit, a schimbului scump de bani, a controalelor la graniță stricte și, în parte, șicanatoare, stăteai cu inima bătând la punctul de control de la frontieră, când erai examinat cu privirea și nici nu știai cum decurge controlul. Și în timpul

zilei, când erai în vizită, aveai un nod în stomac, deoarece pe drumul de întoarcere trebuia să treci din nou prin acest control la graniță.

Dar prin toate acestea nu treceai deseori. Astfel, vizitele se reduceau deseori la zile speciale de naștere și la sărbători ale rudelor și, în afara acestui șir de evenimente, vizitele erau, mai degrabă, rare. Slavă Domnului, toate rudele mele apropiate – părinții, bunicii, mătușa și verișoara – trăiau în Berlinul de Vest sau în Hamburg (străbunica și sora bunicii), așa încât vizitele la ele erau, în această privință, simple. Cea mai apropiată rudă care trăia în Berlinul de Est era sora unei străbunici, care locuia în Köpenick¹. Restul rudelor, care trăiesc în Berlinul de Est, în Nauen² și Groß-Glienicke³, la vest de Berlinul de Vest, sunt atât de îndepărtate de noi, încât nu ne mai amintim gradul de rudenie.

Pentru a se înțelege cât de neplăcute erau aceste controale la graniță am descris, în cele ce urmează, câteva evenimente pe care eu și părinții mei le-am trăit personal la intrarea și ieșirea în/din Berlinul de Est. Asta pentru a explica de ce această procedură era considerată, mai degrabă, neplăcută și de ce fiecare era, de fiecare dată, ușurat și respira, din nou, mai liber când reușea să se întoarcă în Berlinul de Vest. Chiar dacă totul decurgea fără probleme la graniță, erai deja foarte agitat, datorită atmosferei încordate de la punctul de control vamal și a felului rece și strictetii cu care erai tratat. Modul în care erai examinat te străbătea până în măduva oaselor. Cred că grănicerii erau anume instruiți cum să îi trateze pe călători la frontieră.

Odată, când ne întorceam de la Nauen cu mașina spre punctul de control vamal, după ce vizitasem niște rude (mai multe familii fuseseră în vizită la Nauen), aveam câteva atenții mai mici, cadouri de despărțire, precum și un sparanghel, pe care l-am înregistrat, conform regulamentului, în formularul prevăzut în acest scop. O altă familie primise în dar o vază, totul

¹ Ridicat pe locul mai multor cetăți, care datează din vremea slavilor, și menționată în documente pentru prima oară în anul 1210, Köpenick primește statutul de oraș în anul 1232. Aflat în sud-estul Berlinului, la confluența râului Spree și a afluentului său, Dahme, Köpenick a fost unul dintre cele 14 districte ale Berlinului de Est, iar din anul 2001 este parte componentă a celui mai mare district al Berlinului, Treptow-Köpenick.

² Nauen a fost menționat pentru prima oară în documente sub numele de „Nowen” în anul 1186 și este ridicat la rangul de oraș în anul 1292. Între anii 1945-1949 Nauen a aparținut zonei de ocupație sovietice, iar din 1949 până în 1990 a făcut parte din districtul Potsdam. Din 1990 Nauen a intrat în componența landului Brandenburg, unul dintre cele cinci landuri nou formate odată cu reunificarea Germaniei în 3 octombrie 1990.

³ Groß-Glienicke este situat în regiunea Havelland din landul Brandenburg și a fost atestat documentar pentru prima dată în anul 1267. În anul 1945 Groß-Glienicke este divizat și el, ca și Germania și Berlinul, ceva mai târziu, partea vestică revenindu-i zonei de ocupație sovietice și apoi RDG-ului, pentru a trece, din anul 2003, în componența orașului Potsdam, iar zona de est a fost inclusă în districtul vest-berlinez Spandau, din care face parte și astăzi.

era împachetat în același fel de hârtie de cadouri. Când pachetul nostru a fost examinat amănunțit la controlul de la graniță, s-a ivit, din hârtia de cadouri, în locul sparanghelului declarat, vaza. La despărțire, înaintea plecării, a fost apucat, din greșeală, pachetul cu vaza în locul sparanghelului, ambele pachete fiind aproximativ la fel de mari. Acum eram suspectați, la modul imperios, că am vrut să facem contrabandă cu vaza, deși părinții mei au asigurat permanent, cu tărie, că ei ar fi vrut să ia cu ei sparanghelul și că ce s-a întâmplat a fost o pură eroare. Părinții mei au spus, de mai multe ori: «Dacă așteptăm cealaltă familie, ei au sigur sparanghelul în mașină cu ei.» Dar grănicerii nu au vrut să știe nimic despre asta, ne-au lăsat să așteptăm o bucată de timp și au percheziționat mașina în continuare. Slavă Domnului, nu foarte mult, deoarece mașinile erau demontate, parțial, conform regulilor. Grănicerii au avut, cumva, înțelegere și ne-au lăsat să mergem mai departe spre Berlinul de Vest, tremurând din tot corpul. Odată ajunși la trecerea de frontieră spre Vest, tatăl meu era așa de confuz, încât s-a așezat acolo, involuntar, pe banda de circulație a camioanelor și o mulțime de automobile care au ajuns după el l-au urmat automat, conform efectului de turmă, astfel încât el părea a trage, ca un remorcher, celelalte autovehicule din urma lui.

Când toate mașinile au oprit la ghișeul pentru camioane, vameșul a venit, uitându-se bănuitor, și a strigat spre tatăl meu: «Dumneavoastră sunteți un camion?» Tatăl meu, înmărmurit, a răspuns: «Vă rog, lăsați-mă să trec, am fost controlat, percheziționat strict și șicanat în partea cealaltă, pur și simplu pentru că am pus mâna pe un pachet greșit, suntem fericiți să fim aici și vrem doar să mergem acasă.» Când vameșul a auzit asta și a observat cât de extenuați suntem, a spus doar: «Am auzit deja că astăzi v-a mers foarte rău în partea cealaltă. Atunci mergeți liniștiți mai departe, dar aveți grijă să nu vi se mai întâmple ceva pe drum», deoarece s-a temut că, așa groggy cum eram, te pomenești că mai facem vreun accident. În următorul loc de parcare am mai stat o bucată de vreme pentru a ne liniști și pentru a rumega ceea ce tocmai am trăit, înainte de a ne continua drumul spre casă. S-a lăsat, desigur, cu niște coșmaruri în următoarele nopți.

Altădată nu a fost dramatic, dar cu atât mai enervant. Am avut un cadou la noi pe care îl luaserăm în RDG. Era o lumânare împachetată, care avea forma unui călcător vechi. Pe formularul suplimentar am declarat-o, desigur, ca lumânare. La control, lumânarea a fost împinsă într-un aparat Röntgen și acolo s-a constatat că obiectul dinăuntru avea forma unui fier de călcat. Noi am replicat că arată ca un fier vechi de călcat, dar că e totuși o lumânare care doar are o formă mai neobișnuită. Desigur, acum trebuia sfâșiat ambalajul cadoului, doar așa puteau constata grănicerii că e vorba

totuși de o lumânare. Acum nu mai puteam să dăm un cadou împachetat draguț și cu multă osteneală, ci doar ceva sfășiat.

În contrast cu aceasta, a treia întâmplare trăită a fost foarte răscolitoare, de astă dată era sfârșitul anilor '80, deci doar doi ani până la *Wende*⁴. Sora străbunicii mele din Berlin-Köpenick împlinea o vârstă rotundă și tatăl meu a vrut să o viziteze, împreună cu mama lui, cu ocazia zilei de naștere. Bunica mea s-a împotrivit la început foarte tare și nu a vrut să vină cu el la Köpenick din cauza controalelor de la graniță. Tatălui meu i-a trebuit o bună bucată de timp pentru a o convinge că controalele la graniță nu ar mai fi așa de rele.

Când se aflau amândoi la punctul de trecere a frontierei de pe Friedrichstraße⁵, la bunica mea totul a decurs complet fără probleme, ea stătea, în sfârșit, la celălalt capăt al ușii strict păzite a punctului de trecere a frontierei și aștepta și aștepta. Tatăl meu a fost oprit imediat după controlul buletinului de identitate de către un alt grănicer din spatele acestei cabine (controlul buletinului de identitate avea loc separat, într-o cabină strâmtă) și condus în încăperea alăturată, cu cuvintele «Vă rog să veniți cu mine!».

În încăperea cea mică el a trebuit, mai întâi, să despacheteze și să așeze pe o masă tot ce avea în geantă, chiar și conținutul buzunarelor pantalonului și ale jachetei a trebuit să-l golească și să-l pună pe o masă, să întoarcă buzunarele pantalonului și, în cele din urmă, să se dezbrace până la chiloți.

Într-unul din buzunarele jachetei, ziua de naștere fiind în februarie, era o foaie cu un cântec de la un Quempas-Singen⁶ (Quempas-Singen se sărbătorește în biserica evanghelică în perioada premergătoare Crăciunului, când cântă, alternativ, mai multe coruri; între timp, membrii parohiei dau citire la pasaje din Biblie, o sărbătoare foarte frumoasă, iar tatăl meu, fiind unul din cei care citeau pasajele, acestea erau marcate cu culoare pe această

⁴ *Wende*, în traducere *cotitură*, este un termen care se referă la perioada de tranziție din istoria Germaniei de Est, delimitată de ultimele alegeri municipale din mai 1989 și de primele alegeri parlamentare libere din martie 1990.

⁵ Friedrichstraße se află în cartierele Mitte și Kreuzberg din Berlin. Situată în centrul istoric al Berlinului, strada poartă numele principelui elector Friedrich al III-lea de Brandenburg. Pe Friedrichstraße se afla, dacă luăm ca reper direcția est-vest, ultima gară a trenurilor rapide intraurbane de la granița spre Berlinul de Vest. Gara Friedrichstraße a fost reclădită începând cu mijlocul anilor 1990, dar s-a păstrat pavilionul unde aveau loc formalitățile vamale, denumit și „Tränenpalast”/„palatul lacrimilor”, pentru că aici își luau rămas bun est- și vest-germanii, respectiv berlinezii, unii de la alții.

⁶ Quempas este un cuvânt compus din primele cuvinte ale colindului în limba latină: „Quem pastores laudavere”, iar Quempas-Singen este un îndrăgit obicei de Crăciun din perioada Adventului, când se cântă colinde cu texte mixte, germano-latine, în general sâmbătă seara și duminică dimineața.

foaie). Foaia cu cântecul rezistase până atunci acolo, uitată și pită. Grănicerul a examinat amănunțit lucrurile care se aflau pe masă și a scos, în cele din urmă, cu un scop precis, cu vârful degetelor, foaia cu cântecul, a parcurs-o și a observat și marcările. Întrebarea adresată acum tatălui meu a fost ce este acesta. Tatăl meu i-a răspuns că este un cântec de la un Quempas-Singen și i-a explicat despre ce este vorba. Atunci grănicerul a întrebat dacă el are de-a face cu Biserica. Tatăl meu a negat asta, deoarece el era, în definitiv, ca întreaga noastră familie, doar un credincios evanghelic normal și, astfel, membru al bisericii landului Berlin, dar nu angajat sau preot. Apoi grănicerul l-a întrebat pe tatăl meu de marcările cu culoare, iar tatăl meu i-a explicat că acestea sunt pasajele pe care le-a citit în timpul Quempas-Singenului. Grănicerul l-a întrebat pe tatăl meu din nou dacă are totuși de-a face cu Biserica. Tatăl meu a negat acest lucru din nou. Astfel, discuția se învârtia mereu în cerc.

S-a alăturat un al doilea grănicer, care cerceta, în fundal, documentele, apoi obiectele de pe masă au fost cercetate încă o dată. Un pachet cu tablete le-a atras din nou atenția grănicerilor. Ei l-au întrebat pe tatăl meu ce fel de tablete sunt acestea. Tatăl meu le-a explicat, conform adevărului, că acestea sunt tablete pentru inimă și că el trebuie să le ia dacă se enervează foarte tare și că el a vrut, oricum, să le ceară grănicerilor un pahar cu apă. Brusc, grănicerii au făcut o întoarcere de 180° și au fost blajini și superprietenosi cu tatăl meu (știrile din presă cum că persoanele cedează sau chiar mor la un punct de trecere a frontierei erau pentru autoritățile RDG-ului una dintre cele mai mari grozăvii care exista, iar despre asta puteai citi mereu). El nu trebuie să se enerveze, acesta este doar un control de rutină, el se poate îmbrăca foarte liniștit și își poate împacheta lucrurile, va primi, desigur, și un pahar cu apă. Așa a trecut tatăl meu, în sfârșit, de control și a fost așteptat de mama lui cu nerăbdare în tot acest timp. Ea nu putuse să se întoarcă la punctul de trecere a frontierei și să se informeze. Ea l-a întrebat pe tatăl meu, desigur, ce s-a întâmplat. Tatăl meu a spus doar, foarte răscolit: «Nu întreba!» și ambii au pornit în călătorie la Köpenick, la sora străbunicii mele.

Câteva zile mai târziu, părinții mei au citit în ziar de ce fusese tatăl meu selecționat. Unui reporter cu numele de «Röder» (noi purtăm doar întâmplător același nume ca reporterul), de la ziarul «Berliner Sonntagsblatt», un săptămânal evanghelic, i se refuzase călătoria spre Berlinul de Est. În Zionskirche⁷ din Berlinul de Est aveau loc deja, în acea perioadă, rugăciunile

⁷ Biserică evanghelică situată în districtul berlinez Mitte, sfințită în anul 1873 și distrusă în anul 1943, în timpul bombardamentelor puterilor aliate.

pentru pace⁸ ale opoziției RDG-iste, care se formase între timp și începuse să devină, treptat, mai puternică și mai curajoasă. Reporterul de ziar, domnul Röder, a vrut să călătorească într-acolo, să cerceteze și să publice o relatare obiectivă în «Berliner Sonntagsblatt», iar autoritățile RDG-iste erau împotriva. Atunci ei s-au gândit că poate reporterul și-a trimis fratele ca înlocuitor, ca vârstă el corespundea cu tatăl meu. Așa a fost el ales și percheziționat, cântecul Quemapas a turnat, desigur, gaz pe foc pentru grăniceri. Mă gândesc că tatăl meu și bunica mea au avut chiar niște agenți Stasi remorcați după ei în acea zi.

Când făceam vizite la rude, cu ocazia zilei de naștere, în Berlinul de Est, ele erau urmate, de obicei, de o hoinăreală prin centru, o vizită la parcul zoologic sau ceva asemănător, deoarece eram destul de rar «în partea cealaltă» și voiam să vedem și ceva din oraș, era, practic, precum vizitarea unui oraș străin.

La o vizită în Berlinul de Est am avut parte de o zi foarte răcoroasă, iar tatăl meu a îmbrăcat un palton, pentru a-i ține de cald. Când eram pe drum în oraș, aveam pe trotuar, în jurul nostru, întotdeauna destul de mult loc, și în metrou și în tramvai locurile din jurul nostru erau mereu libere, iar oamenii care ședeau lângă noi stăteau de vorbă mereu cu mâna ținută în față și aruncau priviri scurte, suspicioase, spre tatăl meu. Și ruda noastră, care ne lua de la Gara Friedrichstraße, se uita mai întâi foarte ciudat și ezitant când ne vedea, înainte de a ne saluta. Odată pentru tatăl meu asta a fost prea de nesuportat și el și-a întrebat ruda ce se întâmplă. Ruda noastră l-a întrebat dacă nu știe că paltonul lui arată ca un palton Stasi. Abia atunci i-a bătut tatălui meu la ochi și s-a simțit inconfortabil în acel obiect. Angajații Stasi purtau un palton cu o croială foarte precisă, care era asemănătoare cu a paltonului tatălui meu. Din RDG erau exportate foarte multe produse în Germania de Vest, astfel se aducea, și pe această cale, valută valoroasă, noi ne gândim că acest palton era un astfel de produs, croiala Stasi fiind preluată simplu pentru paltoanele de export.

Când eram în clasa a șasea elementară (în majoritatea landurilor federale școala elementară merge doar până în clasa a patra, din clasa a cincea elevii se distribuie la școlile medii; în Berlin, dimpotrivă, această trecere are loc între clasa a șasea și a șaptea), s-a plănuțit în clasa noastră de la Școala

⁸ *Montägliche Friedensgebete* în original sau *rugăciunile de luni pentru pace* s-au ținut inițial în Biserica Sfântul Nicolae din Leipzig, deja din noiembrie 1982, în fiecare zi de luni, fiind decisive pentru cursul evenimentelor care vor urma: demonstrațiile de luni/*Montagsdemonstrationen* și, ulterior, revoluția pașnică/*Friedliche Revolution* din toamna anului 1989, care s-a încheiat cu căderea Zidului Berlinului.

Elementară «Paul Simmel» să se facă, cu ocazia absolvirii școlii, un tur cu autobuzul prin Berlinul de Est. O idee simplă, ce-i drept, dar până atunci nu se știuse ca o clasă de școală elementară să fi făcut așa o excursie. La o clasă de școală medie așa ceva se întâmplase deja des, dar niciodată la o clasă elementară.

Acum trebuia clarificat mai întâi dacă și cum ar fi posibil acest lucru. Astfel, trebuia să se ceară informații la autoritățile RDG-iste. Asta nu mergea așa de simplu, nu se putea, pur și simplu, telefona acolo, ci totul trebuia să meargă pe cale complicată, oficială, birocratică. Astfel, școala a cerut informații la biroul districtului Tempelhof⁹ și, prin administrația Senatului din Berlin¹⁰, la autoritatea federală corespunzătoare din Bonn. Aceasta a înaintat-o la autoritatea RDG-istă competentă. Răspunsul autorității RDG-iste a venit înapoi la școală pe aceeași cale, inversă. Astfel, totul mergea de colo până colo. La început, totul a fost fără speranță, dar noi am vrut neapărat să facem asta, am rămas încăpățânați și înversunați. În cele din urmă, a venit oficialul o.k. și s-a trecut la completarea cererilor, câte două pentru fiecare elev, mama mea m-a ajutat la completarea cererilor și, după aceea, nu a mai putut să vadă nicio cerere. Apoi totul a mers pe drumul normal, prin Biroul pentru chestiuni de vizite și călătorii¹¹.

Acum trebuia, desigur, să se țină seama de particularități. Astfel, într-o clasă normală din Germania există nu doar germani, ci și elevi de alte naționalități. La noi era o turcoaică. Dar și această problemă a fost rezolvată. Ea a putut să călătorească cu noi în autocar și să treacă granița pe la Gara Friedrichstraße, pe acolo putea fiecare să treacă. În rest, trecerile intraurbane de frontieră erau deschise pentru un anumit tip de persoane. Astfel, existau puncte de trecere a frontierei care erau deschise doar pentru vest-berlinezi,

⁹ Tempelhof a fost, din 1945 până în 1990, un district al Berlinului de Vest, care cuprindea localitățile Tempelhof, Mariendorf, Marienfelde și Lichtenrade. Din 1 ianuarie 2001 districtul Tempelhof s-a unit cu districtul Schönefeld, iar districtul nou format poartă denumirea de Tempelhof-Schönefeld.

¹⁰ La câțiva ani după separarea Germaniei, respectiv din anul 1950, Berlinul de Vest a fost condus, desigur cu aprobarea puterilor aliate, de un Senat. Astăzi Senatul din Berlin este organul executiv al landului Berlin, din care face parte primarul guvernator și senatori care dețin funcții de miniștri. Primarul guvernator al Berlinului este, în același timp, și prim-ministru al landului federal Berlin.

¹¹ Birourile pentru chestiuni de vizite și călătorii, *Büros für Besuchs- und Reiseangelegenheiten* în original, au fost fondate de Consiliul de Miniștri al RDG-ului în anul 1972. Ele erau în număr de 5, se subordonau Ministerului Securității Statului, cooperau cu Departamentul „Berlinul de Vest” al Ministerului pentru Afaceri Externe și se ocupau cu verificarea cererilor de acordare a vizelor și, implicit, cu acordarea vizelor, dacă erau întrunite condițiile cerute.

altele doar pentru vest-germani și unul exclusiv pentru străini. Dar, în cele din urmă, am trecut de întreaga grozăvie și am putut să începem excursia.

În dimineața excursiei au trebuit percheziționate, la ușa școlii, toate gențile și rucksack-urile elevilor și a fost bine până la urmă. Deși noi, elevii, am fost instruiți dinainte să nu luăm ziare și reviste cu noi, profesorii și părinții noștri, dintre care unii participau la excursie, i-au găsit pe câțiva că aveau totuși cu ei revista «Bravo» sau «Micky-Maus».

Despre excursie nu se poate scrie prea mult. S-a trecut dincolo de Zid, pe la punctul de trecere a frontierei de pe Invalidenstraße, un ghid a urcat în autocar și am fost pe drum șase ore prin Berlinul de Est. Dar orele au trecut repede și ne-am găsit foarte repede din nou în Berlinul de Vest natal.

Când am fost la școala medie am mai fost de două ori cu școala în RDG. La prima noastră excursie am fost la lagărul de concentrare Oranienburg-Sachsenhausen¹², la nord de Berlin, și apoi am vizitat centrul Berlinului de Est. Un coleg de clasă nu a putut să călătorească cu noi, el pusese aprobarea de intrare pe teritoriul străin într-o cutie poștală, împreună cu corespondența normală, cu puțin înainte de călătoria noastră, iar când a observat acest lucru era deja mult prea târziu, totul era deja golit și pe drumul spre oficiul poștal.

A doua excursie a avut loc la sfârșitul lui noiembrie 1989, deci cam la o lună după deschiderea Zidului, la Potsdam, în mare parte la Castelul Sanssouci¹³, cu parcul lui mare, și, în continuare, în centrul Potsdamului.

În această fază a existat situația paradoxală că Zidul și granița dintre cele două Germanii s-au deschis complet, din 9 noiembrie 1989, pentru cetățenii RDG-iști, iar pentru noi, vesticii, a fost valabil, până în 24 decembrie, vechiul regulament cu cererea și cu acel schimb obligatoriu al unei sume minime de bani la intrarea în țară¹⁴. Dar noi am putut totuși să folosim trecerea nou deschisă, Podul Glienicke¹⁵, pentru intrarea pe teritoriul străin. Podul Glienicke, cea mai directă legătură între Berlin și Potsdam, era totuși unul dintre simbolurile separării, cunoscut fiind pentru acțiunile privind schimbul de agenți.

¹² Oranienburg-Sachsenhausen a fost un lagăr nazist din orașul Oranienburg (landul Brandenburg), destinat în special pentru deținuții politici. Lagărul a fost înființat în anul 1936 și a funcționat până în mai 1945.

¹³ Palatul Sanssouci se află în parcul cu același nume. Ridicat între anii 1745-1747, în stil rococo, la ordinul lui Frederik cel Mare (1712-1786), „palatul fără griji” (în franceză „sans souci”) a fost reședința de vară a împăraților dinastiei de Hohenzollern.

¹⁴ *Zwangsumtausch* în original.

¹⁵ Pe Podul Glienicke, numit și „podul spionilor”, au avut loc, începând cu anul 1962, trei schimburi de spioni în perioada războiului rece, o cale pașnică prin care Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică și-au mai reglat conturile.

Așa anevoioasă, complicată și enervantă cum era întreaga procedură de intrare pe teritoriul RDG-ului, puteam fi totuși recunoscători că exista. Astfel, Zidul a fost, după construirea lui în 13 august 1961, totuși impenetrabil. Abia după câțiva ani au existat deschideri temporare ale Zidului pentru vizitele în Berlinul de Est și în RDG, de Crăciun și de Paști, dar aceste vizite trebuiau solicitate separat. Până a devenit definitivă legislația călătoriilor au trecut câțiva ani în țară.

În cele din urmă, am ajuns la anul 1989, când Revoluția din RDG a luat avânt, iar noi, în Vest, am putut să urmărim în fiecare zi la știri ce se întâmpla, începând cu rugăciunile pentru pace, ajungând la demonstrațiile de luni¹⁶ din Leipzig și apoi la retragerea lui Honecker. Astfel am putut, înconjurați de Zid, să urmărim la televizor schimbările zilnice, fascinați de știri și, în același timp, îngrijorați de faptul că puterea de stat din RDG ar putea să riposteze cu forța pentru a-și putea păstra statutul. Grijile nu au fost neîntemeiate, astfel, în Leipzig, pe străzile laterale, se aflau deseori, în timpul demonstrațiilor de luni, contingente mari ale poliției și NVA-ului¹⁷. Dacă cineva ar fi dat ordinul corespunzător, totul ar fi putut să fie foarte sângeros și în RDG. În cele din urmă, a avut loc și în Berlinul de Est, în Alexanderplatz¹⁸, marea demonstrație din 4 noiembrie 1989, la care au participat mai mult de un milion de oameni. Până atunci noi, în Berlinul de Vest, am fost doar spectatori pasivi, uluiți.

Apoi a venit 9 noiembrie 1989, ziua deschiderii Zidului, lucru care, desigur, nu a fost deloc plănuț de conducerea RDG-ului. La presiunea populației RDG-ului trebuia introdus un nou regulament de călătorie, dar cetățenii ar fi trebuit să meargă mai întâi la secția de poliție competentă pentru a primi acolo aprobarea. La o conferință de presă eșuată, în ochii conducerii RDG-ului, la întrebarea unui jurnalist privind un nou regulament de călătorie,

¹⁶ Demonstrațiile de luni, *Montagsdemonstrationen* în original, au fost urmarea rugăciunilor de luni și au avut loc în Leipzig începând cu 4 septembrie 1989, luând amploarea unei mișcări de masă, numărul participanților la proteste crescând exponențial, până la 600.000 în 6 noiembrie 1989.

¹⁷ Nationale Volksarmee sau NVA, în traducere armata populară națională a RDG-ului, a fost creată oficial la 1 martie 1956 și a fost desființată în 2 octombrie 1990, cu o zi înainte de Reunificarea Germaniei.

¹⁸ Alexanderplatz este astăzi cea mai vizitată piață a Berlinului. Cu mult timp în urmă, mai precis la sfârșitul sec. al XVII-lea, frumoasa piață se numea *Ochsenmarkt/Târgul de bovine* (!), iar din 1805 poartă numele sub care o cunoaștem astăzi, la scurt timp după o vizită a țarului Rusiei, Alexandru I. Alexanderplatz a trecut prin bombardamente serioase în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar după divizarea Germaniei a fost centrul Berlinului de Est.

Günther Schabowski¹⁹ a scos un bilet care îi fusese înmănat cu puțin timp înainte de conferință, fără să îi fie cunoscut faptul că acest regulament de călătorie era, la acel moment, încă secret. Astfel, Günther Schabowski a citit conținutul acestui bilet, care era conceput într-o germană birocratică veritabilă. Printre altele, era trecut acolo și regulamentul conform căruia populația RDG-ului trebuia să meargă mai întâi la poliția populară²⁰ pentru a solicita acolo aprobarea de călătorie și pentru a o putea lua (*n.n.* – cerință pe care Schabowski a omis să o clarifice). În continuare, a întrebat un reporter dacă acest lucru înseamnă că Zidul urmează să fie deschis. Domnul Schabowski a spus doar că acest regulament urmează, după știința sa, să intre neîntârziat în vigoare.

Acesta a fost seara anunțul de top la știrile din Vest și Est, cu titlul «RDG deschide granițele». Peste tot se vorbea despre acest regulament de călătorie și despre faptul că trebuia solicitată, mai întâi, aprobarea. Cu toate acestea, mulți cetățeni RDG-iști s-au îndreptat imediat spre punctele de trecere a frontierei din Berlin și de la granița dintre cele două Germanii și au cerut cu voce tare deschiderea pe loc a Zidului. Grănicerii de la punctele de trecere nu știau nimic despre asta, au fost complet luați prin surprindere și nu știau ce e de făcut cu mulțimea crescândă de oameni, care cerea cu voce tare să treacă. Nici cererile repetate de instrucțiuni ale grănicerilor la superiorii lor nu au clarificat starea de lucruri, deoarece aceștia nu erau accesibili. Și pe partea vestică se adunau oameni, iar presa era atrasă de strigătele de pe partea estică. Înghesuiala de pe partea estică era tot mai mare și mai periculoasă, primii oameni erau pe punctul de a fi striviți. În fața acestei situații, grănicerii au deschis mai întâi blocadele și barierele și au lăsat oamenii să treacă, iar foarte curând a urmat, ca la un efect de domino, un punct de trecere după altul. Asta s-a întâmplat la orele târzii din noaptea de 9 noiembrie 1989.

Pentru împrăștierea celor întâmplate redau, în continuare, cum am trăit eu personal căderea Zidului:

În seara de 9 noiembrie 1989 părinții mei erau ocupați să pregătească și să fiarbă răcitură din căpățână de porc. Ziua mamei mele este în 4 noiembrie și trebuia sărbătorită în seara de sâmbătă, 11 noiembrie, cu cei din casă și cu vecinii blocului nostru cu trei etaje. Fierberea răciturilor și tăierea în bucăți mici care urmează, fiecare bucată de grăsime sau de cartilaj trebuind

¹⁹ Günther Schabowski (4 ian. 1929-1 nov. 2015) a fost un înalt oficial al Partidului Socialist al Unității Germaniei, membru, din anul 1981, al Comitetului Central, iar din 1985 al Biroului Politic al partidului menționat.

²⁰ Poliția populară/Deutsche Volkspolizei, VP sau DVP, a funcționat în perioada ocupației sovietice a Germaniei și în timpul existenței Germaniei de Est, începând cu 1 iulie 1945 până la Reunificarea Germaniei.

îndepărtată, apoi tăierea mărunță a ingredientelor, precum ceapa, castraveții murați sau ardeii, este o muncă istovitoare, ce necesită mult timp. Mama mea fiersese deja totul, iar când tatăl meu a venit acasă, după terminarea programului de lucru, s-a trecut la treabă. Erau și foarte multe vase murdare, a fost o tăiere și spălare grozavă; în final, totul a fost asezonat, turnat în castroane și pus pe balcon pentru răcire și gelificare. Părinții mei erau acum ocupați cu munca, nu ascultau radioul și nici nu se uitau la televizor, iar după munca terminată au căzut, morți de oboseală, în paturile lor. Eu am ascultat știrile de seară, în care era vorba numai despre regulamentul de călătorie la cerere, nu am dat foarte multă importanță și m-am dus normal în pat, să dorm.

La miezul nopții, către ora două jumate, părinții mei, care dormeau spre stradă, au fost deranjați în somn, deoarece s-au auzit pe stradă, brusc, țipete puternice. Apoi s-a țipat și la noi în casa scării, s-a trântit brusc o ușă și a fost din nou liniște. Cu gândul: «Sunt nebuni, să facă așa un zgomot la miezul nopții!», părinții mei s-au întors la pernă și au dormit mai departe. Tumultul a fost provocat de rudele vecinilor noștri din Berlinul de Est, care au sunat, după deschiderea pusă în aplicare, între timp, a Zidului, la vecinii noștri și i-au trezit din somn. Uluiala și bucuria revederii a fost de nedescris și a dus la această erupție de sentimente, nici vecinii noștri nu au avut, până atunci, nicio idee despre deschiderea Zidului și erau complet surprinși.

În dimineața următoare, vineri, 10 noiembrie 1989, tatăl meu s-a trezit ca de obicei și, după ritualul băii și micul dejun, în timpul căruia nu a mers niciun radio, a plecat la lucru. Din cutia poștală a luat ziarul cotidian, l-a băgat, fără să arunce o privire, în geantă, pentru a merge apoi cu mașina la lucru. Pe drum s-a mirat, încă fără nicio bănuială, de faptul că pe stradă mirosea foarte ciudat. Prin deschizătura Zidului erau deja câteva Trabant-uri și Wartburg-uri pe străzile din Berlinul de Vest, acestea aveau mirosul tipic de motor în doi timpi (ca la unele motorete), care rămânea, o vreme, în aer.

Încă fără nicio bănuială, a ajuns la locul lui de muncă, acolo l-a întâmpinat un coleg de lucru, radiind de bucurie, și i-a strigat: «Rödi, nu e grozav? Acum, în sfârșit, Zidul e deschis!» Tatăl meu s-a gândit că este o glumă, cum se făc deseori într-o firmă, a intrat în joc și a spus, de asemenea: «Da, Zidul este deschis, asta este cu adevărat grozav!» Pe drumul spre birou l-a întâmpinat un coleg de la un cu totul alt departament, radiind, de asemenea, de bucurie, și i-a spus: «Este, pur și simplu, fantastic, am reușit, am așteptat destul asta, să cadă Zidul!» Încet încep să i se învârtă roțile în cap: să fie adevărat că Zidul a căzut așa, brusc? Acești doi colegi, de la departamente complet diferite, nu puteau să inventeze asta, ca distracție, pentru asta se cunosc totuși prea puțin! Tatăl meu a privit radios alți colegi și s-a arătat, încă neîncrezător, entuziasmat. Apoi s-a dus repede în biroul său

pentru a porni radioul și pentru a arunca o privire în ziarul pe care îl adusesese cu el. Șocul de bucurie l-a lovit frontal, deci e adevărat, Zidul este deschis!!! Desigur, a sunat imediat la noi acasă, mama și cu mine tocmai auzisem la radio, eu chiar ședeam la micul dejun. Entuziasmul se revărsa prin legătura telefonică, încoace și încolo, ca o maree înaltă.

Acum era timpul să merg la școală. Înaintea începutului orelor a existat pentru noi, colegii de clasă, doar o temă: căderea Zidului. Apoi s-a sunat pentru ore, a venit profesorul, în orar aveam, de fapt, matematică, noi aveam doar o temă: căderea Zidului. Următoarele ore am avut germană, biologie și engleză, noi vorbeam despre căderea Zidului! În continuare am avut istoria politică a lumii (un amestec de istorie, sociologie, unde sunt analizate și evenimentele istoriei universale), materia care, desigur, se potrivea perfect cu căderea Zidului. Profesorul a venit în clasă și ne-a spus: «După cum sigur știți deja, noaptea trecută a căzut Zidul.» Noi am răspuns: «Da, știm, am dezbătut asta deja amănunțit la mate, germană, bio și engleză.» Apoi profesorul a spus: «Atunci împachetați-vă lucrurile, nu mai vorbim despre asta, mergem în centru să vedem!»

Astfel, am mers până la metroul din apropiere și apoi spre Kurfürstendamm (numit și Ku'Damm)²¹, în centrul vest-berlinez. Apoi am coborât la Gara Friedrichstraße pentru a lua trenul rapid intraurban spre Gara Grădina Zoologică, în apropiere de Kurfürstendamm.

În Gara Friedrichstraße erau înainte câteva uși și treceri strict baricadate, prin acestea se revărsau cetățenii RDG-iști, la stânga și la dreapta stăteau grăniceri RDG-iști, care aruncau doar scurte priviri spre buletinele de identitate. Pentru noi, vesticii, granița era, după cum am spus, ceva ce încă se lega de cererea privind schimbul obligatoriu al unei sume minime de bani. Împreună cu cetățenii RDG-iști fericiți am urcat în trenul rapid intraurban, care circula cu lungimea și frecvența maximă.

Înghesuiți într-o mulțime fericită de oameni, am fost legănați până la Gara Zoo, acolo toți s-au revărsat pe peron și, în continuare, au năvălit spre binecunoscutul nouă Ku'Damm. Dar așa nu am trăit niciodată Ku'Damm-ul

²¹ Kurfürstendamm este unul dintre cele mai cunoscute bulevarde ale Berlinului, situat în districtul Charlottenburg-Wilmersdorf, al cărui nume face trimitere la principii electori ai Brandenburgului. Ca și Alexanderplatz, Kurfürstendamm-ul a fost ținta bombardamentelor aliaților în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar după divizarea Berlinului a devenit strada comercială a Berlinului de Vest, fiind, totodată, locul unde au avut loc, la sfârșitul anilor '60, importante demonstrații ale studenților germani.

și nici Piața Breitscheid²², cu Biserica Memorială Kaiser Wilhelm²³ și Europa-Center²⁴. Cetățenii RDG-iști au vrut toți să meargă spre West-City²⁵, pentru a se uita. Străzile erau blocate pentru traficul auto, totul era plin de oameni fericiți. Neîncrezători că puteau veni încoace și vedea ceea ce era înainte inaccesibil. Fericiți că acum totul este așa de simplu. Mirați că pot să alerge împrejur pe acolo. Iar magazinele și mai ales renumitul KaDeWe²⁶, demn de văzut în Berlin, erau tixite. Oamenii colindau pentru a privi și probabil pentru a cumpăra câte ceva.

Cetățenii RDG-ului aveau de primit în Vest 100 de mărci germane pe an ca bani de întâmpinare²⁷. Această reglementare a fost păstrată, astfel, s-au format în fața caselor de economii²⁸ cozi lungi. Era, pur și simplu, o atmosferă fantastică. Noi ne-am strecurat prin furnicar, am privit totul cu uimire și ne-am dus apoi, plini de impresii, acasă. Așa a trecut ziua de școală.

După-amiaza și seara am stat toți în fața televizorului și ne-am mirat de ceea ce vedeam. Mereu suna cineva la ușă. Venea un vecin după celălalt, cum că au sunat rudele lor și ar dori sâmbătă să treacă pe aici în vizită. Tatăl meu a avut rapid ideea salvatoare: «Noi oricum sărbătorim ziua de naștere, răciturile sunt mai mult decât suficiente. Jos, la ușă, la suportul interfonului agățăm un bilet (în Germania la suportul interfonului, lângă ușa casei, sunt scrise numele de familie pe butoanele de sonerie, indicarea codului

²² Breitscheidplatz este o altă renumită piață a Berlinului, din districtul Charlottenburg-Wilmersdorf, denumită așa în memoria lui Rudolf Breitscheid, politician social-democrat trimis în anul 1942 de către naziști în lagărul de concentrare din Sachsenhausen, iar apoi în cel din Buchenwald, unde a murit în 24 august 1944, fiind îngropat sub dărâmături, în timpul unui bombardament american.

²³ Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche este o biserică ridicată în stil neoroman în anul 1895, în timpul lui Wilhelm al II-lea al Germaniei, situată în Breitscheidplatz. Distrusă în 1943 în timpul bombardamentelor aliaților, Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche a fost restaurată între anii 1956-1961, cu excepția turnului principal, care a rămas precum era, ca memento și, totodată, ca un avertisment privind distrugerile războiului.

²⁴ Europa-Center este un complex de clădiri ridicat în Breitscheidplatz din 1963 până în 1965, care cuprinde un shopping mall și un turn cu birouri de 86 m, constituind, alături de Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche, marca distinctivă a Berlinului de Vest.

²⁵ City West este o zonă situată în partea vestică a centrului Berlinului de astăzi, fiind, în perioada separării, un important centru comercial al Berlinului de Vest.

²⁶ KaDeWe sau Kaufhaus des Westen este, cu ale sale 8 etaje, cel mai cunoscut și mare magazin comercial al Berlinului, fondat de comerciantul Adolf Jandorf (7 febr. 1870-12 ian. 1932) și inaugurat în 27 martie 1907. KaDeWe a ars aproape complet în 23 noiembrie 1943, după ce un avion american s-a prăbușit pe acoperiș, fiind refăcut și inaugurat în 3 iulie 1950.

²⁷ *Begrüßungsgeld* în original. Este vorba de un ajutor bănesc pe care îl primeau cetățenii RDG-iști, cât și cei ai fostei Republici Populare Polonia, de origine germană, care călătoreau în Germania de Vest.

²⁸ *Sparkassen* în original.

interfonului sau a numărului de apartament sunt necunoscute la noi), pe care scriem: *Vizitatorii familiilor Berger, Ehlke... sunați, vă rugăm, la familia Röder!*» După ce a fost conceput acest plan, am mers la culcare, plini de impresii.

Sâmbătă, 11 noiembrie 1989, am pornit după micul dejun repede la drum, pentru a putea trăi totul, personal, încă o dată. În acest răstimp deja se întâmplaseră multe, se deschisese deja noi puncte de trecere a frontierei, pentru a le elibera pe cele existente, cum ar fi Podul Glienicke, în direcția Potsdam, sau Kirchhainer Damm, la sud de Tempelhof. Pe la acest punct de trecere a frontierei treceau înainte exclusiv mașinile de gunoi ale Berlinului de Vest, pentru a goli gunoiul vest-berlinezilor într-un deponeu din împrejurimi. Alte puncte de trecere a frontierei fuseseră deja pregătite, se deschideau unul după altul.

Astfel am auzit deja, când am ajuns în gara din Tempelhof, de pe Ullsteinstraße, anunțul: «Mult stimați pasageri, imediat este redată din nou circulației gara de metrou de pe Jannowitzbrücke²⁹, cu trenul de pe linia de metrou 8!» (Această gară de metrou a fost redeschisă de curând, ca prima dintre stațiile fantomă³⁰, pentru a elibera gara supraîncărcată de pe Friedrichstraße; aici se putea schimba ușor trenul rapid intraurban din Berlinul de Est cu metroul, iar în halele de intrare, spațioase, era loc și pentru trecerea necesară a graniței). Astfel, am trecut pentru prima dată prin gara de pe Jannowitzbrücke, deoarece eu, până atunci, cunoșteam această gară doar din trecerea lentă a trenului, peronul era pustiu, doar aici și colo patrula un grănicer.

Dar acum: trenul trece prin gară, peronul este plin de oameni. Trenul oprește! Pot să deschid ușile trenului! Pot să cobor! Stau pe peron! Nebunie!

Pe scara gării vin mereu oameni noi, care sunt controlați fugăr de grăniceri. Eu stau buimăcit pe peron, urmăresc animația, pe indicatoarele de direcție întunecate, ce fuseseră închise mult timp, atârână panouri sărăcăcioase, care indică destinațiile trenurilor. La intrarea în gară sunt distribuite repede planuri de ansamblu ale rețelei de metrou și de trenuri rapide intraurbane.

²⁹ Jannowitzbrücke este un pod din Berlin, care se întinde peste râul Spree și străbate orașul pe o distanță de 44 de km. Podul poartă numele fabricantului de bumbac Christian August Jannowitz (1772-1839), care a sprijinit ridicarea lui, în anul 1822, prin societatea sa pe acțiuni. Jannowitzbrücke a fost demolat și reclădit de mai multe ori, spre exemplu, la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial a fost aruncat în aer pentru a tăia calea de acces a Armatei Roșii.

³⁰ Termenul de stație fantomă provine de la cuvântul german *Geisterbahnhof*, care făcea referire la gările de metrou și de tren rapid intraurban închise în Berlin în perioada divizării. Ulterior, termenul a fost preluat și utilizat privitor la orice stație subterană care nu mai este în funcțiune.

Dacă Berlinul de Est era de-a dreptul străin pentru noi, vest-berlinezii, așa era și Berlinul de Vest pentru cetățenii RDG-iști, cam o Terra incognita. Se mersese așa de departe, încât pe planurile RDG-iste ale Berlinului, Berlinul de Vest fusese reprezentat doar ca o suprafață albă difuză, doar liniile de tren rapid intraurban și câteva străzi principale mari erau marcate cu linii groase.

Acum am mers mai departe. Și de la alte puncte de trecere a frontierei veneau mase de cetățeni RDG-iști și se revărsau spre cele mai apropiate autobuze și trenuri. Mulți veneau cu mașina lor și stăteau în ambuteiaj, complet dezorientați în acest oraș complet străin. Foarte mulți mergeau în centrul Berlinului de Vest, în jurul Ku'Damm-ului, pur și simplu pentru a hoinări. Alții se împrăștia în toate punctele cardinale pentru a-și vizita rudele și cunoscuții. Astfel, autobuzele și trenurile erau arhipline, deși pe peroane și pe străzi fusese trimis tot ce avea roți. Metrourele circulau permanent, ca la ore de vârf, uneori până la trei dimineața. Unele gări, mai ales cele din jurul centrului Berlinului de Vest, trebuiau închise din timp în timp, la intrări, ca să nu vină mereu oameni pe peronul supraaglomerat, deoarece exista riscul să fie împinși din spate peste marginea peronului. Dar nu s-a întâmplat nimic.

Mai știu, cum tot hoinăream pe Kurfürstendamm-ul supraaglomerat, că la Gara Wannsee am văzut deja trenurile de navetă introduse de scurt timp spre Potsdam. Pe liniștita stradă Kirchhainer Damm, din cartierul Lichtenrade din districtul Tempelhof, o stradă închisă, ocolită de mașinile de gunoi, erau îngrămădite Trabbi-urile (porecla pentru Trabant) și Wartburg-urile, învăluite în fumul motorului în doi timpi. Pe de altă parte, întreaga stradă era plină de oameni fericiți, uimiți și buimăciți. Unora le-am înmănat un mărunțiș dulce ca dar de bun venit sau celor dezorientați le-am indicat drumul corect.

În cele din urmă, am aterizat în Potsdamer Platz³¹, peste care s-a lăsat amurgul de noiembrie. Această piață a fost, înainte de război, și este și acum una dintre cele mai centrale și circulate piețe ale Berlinului; pe atunci era doar o fâșie inaccesibilă de ziduri, de altfel domnea, de ambele părți ale Zidului, un teren părăginit, aici, la sfârșitul lumii. În fața Zidului se formase un ciorchine de oameni, din partea estică a Zidului se auzea duduitul puternic al ciocanului pneumatic, și aici începuseră să facă o gaură în Zid, pentru a deschide un alt punct de trecere a graniței. Seara târziu au fost ridicate cu o macara primele segmente de Zid, imaginile au făcut înconjurul lumii, unul

³¹ Potsdamer Platz sau Piața Potsdam datează de la sfârșitul sec. al XVIII-lea și este situată în centrul Berlinului, nu departe de Poarta Brandenburg și de Parlamentul german. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost intens bombardată de către forțele aliate, iar la 21 august 1948 s-a delimitat aici granița între sectorul sovietic și sectoarele de vest printr-o linie trasată în asfalt. Din 13 august 1961 până în 9 noiembrie 1989 Piața Potsdam a fost separată de Zidul Berlinului.

dintre segmente se află în fața muzeului Revoluției³². Dar deja doar duduțul ciocanelor pneumatice era destul de impresionant. (O zi mai târziu, în 12 noiembrie, s-a deschis punctul de trecere a frontierei în Potsdamer Platz.)

La acel moment, eu eram deja de mult din nou acasă, plin de impresii unice. Între timp, începuse petrecerea cu ocazia zilei de naștere a mamei mele. Petrecerea a fost un succes total, a fost ca o sărbătoare a ușilor deschise. Mereu suna cineva la ușă, rude și cunoscuți de-ai vecinilor noștri și, de asemenea, de-ai noștri stăteau în fața ușii. De fiecare dată erau momente emoționante ale bucuriei revederii.

Vizitele din Est au continuat o vreme, primeau răcitură, apoi plecau mai departe. Mulți voiau să facă și alte vizite, de vreme ce niciun om nu își - putea imagina că Zidul putea fi închis la loc. Astfel, în perioada următoare au fost destule ocazii de a ne întâlni, de fiecare dată, în liniște. A fost un du-te vino continuu. Petrecerea a continuat o bună bucată de timp, iar ziua următoare, sâmbătă, eram obosiți și fericiți după cele întâmplare.”

Holger **RÖDER**

(Traducere și note de Adina **HORNEA ABRUDA**)

³² Autorul se referă la fragmentul de zid al Berlinului care se află în curtea Memorialului Revoluției, unicul din România, donat cu acordul primarului guvernator al Berlinului, Klaus Wowereit, și al Senatului din Berlin, după un lobby al directoarei Fundației Federale pentru Cercetarea Dictaturii Comuniste, Anna Kaminski, precum și al consulului Republicii Federale Germania în Transilvania, cu sediul la Sibiu, Alfred Körner. Dezvelirea fragmentului de zid al Berlinului a avut loc în 20 decembrie 2012, în prezența consulului Republicii Federale Germania la Timișoara, Klaus Christian Olasz, și a oficialităților locale.

TEROAREA COMUNISTĂ

O nouă pagină de istorie adevărată cu domnul Vasile Fantaziu, secretarul general al Asociației Foștilor Deportați în Bărăgan

This article presents the history of the family of Mr. Vasile Fantaziu who was deported to Bărăgan on June 18th 1951 from Jimbolia, a small town of Banat.

Mr. Vasile Fantaziu was born in Basarabia, a region of the Greater Romania, which later on became part of the former USSR. After his return from Bărăgan he served as a physical education teacher in spite of the hardships he faced due to his tag as deportee constrained to live under “forced domicile” conditions (abbrev. *DO*).

At present, Mr. Vasile Fantaziu acts as the general secretary of the Association of Former Bărăgan Deportees. As an incorrigible optimist and despite his tragedy, Mr. Vasile Fantaziu wants to participate in rewriting the real history of Romania for the young generation as well as for all those who are willing to be properly and accurately informed about our past.

Key words: Vasile Fantaziu, Basarabia, deportations, June 18th 1951, Bărăgan, communism.

Cuvinte-cheie: Vasile Fantaziu, Basarabia, deportări, 18 iunie 1951, Bărăgan, comunism.

O scurtă istorie

În 17-18 iunie 1951, aproximativ 40.000 de oameni au fost deportați în Bărăgan, din județele Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți, din localitățile aflate la 25 de km de granița cu Iugoslavia. Au fost deportați români, germani, sârbi, bulgari, aromâni, refugiați din Basarabia și nordul Bucovinei. În Bărăgan s-au constituit 18 localități noi.

Vasile Fantaziu și familia acestuia au fost refugiați din Basarabia, după ocuparea acesteia de către URSS în anul 1944, iar tatăl lui fusese deportat în Siberia, după ultimatumul sovietic din iunie 1940, deoarece era țaran înstărit, avea 25 ha de pământ.

După instaurarea comunismului, Vasile Fantaziu a fost deportat în Bărăgan, împreună cu cea mai mare parte a familiei, fiind considerați, alături de alți români basarabeni, „dușmani ai poporului”.

După întoarcerea acasă, a reușit să-și finalizeze studiile liceale. Avea nevoie de dispensă de vârstă, deoarece pierduse câțiva ani buni în Bărăgan. Secretara școlii i-a solicitat directorului, profesorul Mihalache, să-l reînscriscă la școală. A revenit la școală, fiind numit de ceilalți colegi „Ceacea”, un alint al bănaștenilor pentru frații mai mari.

În 1958 a încheiat cursurile liceale, director fiind profesorul Dijmărescu, care l-a oprit ca pedagog la Școala Pedagogică. A absolvit Facultatea de Educație Fizică și Sport, devenind profesor de educație fizică și, ulterior, chiar director de școală. În prezent, Vasile Fantaziu este secretar general al Asociației Foștilor Deportați în Bărăgan.

Bună ziua, vă mulțumesc că ați dat curs invitației mele de a reconstitui povestea familiei dumneavoastră, odată cu rememorarea evenimentelor trăite atât în perioada regimului comunist, cât și înainte de instaurarea acestuia. Pentru început, v-aș ruga să vă prezentați și să-mi faceți un scurt istoric al familiei dumneavoastră.

Mă numesc Vasile Fantaziu, sunt un om „bisect”, m-am născut în anul 1932, 29 februarie, în România Mare, în comuna Cuhureștii de Sus, plasa Florești, din județul Soroca, Basarabia. Nu am știut, ulterior am învățat la școală, că Basarabia a fost ocupată de țarism timp de 100 de ani, dar comuna noastră nu a avut nicio legătură cu limba rusă, s-a vorbit numai limba română.

În 1939 m-am dus în clasa I la școala din comună, iar în 1940 Basarabia a fost ocupată de către Uniunea Sovietică¹. S-a introdus limba rusă în toate școlile și ne-au dat iar în clasa I, fiindcă am început să învățăm limba rusă, deci am fost al doilea an în clasa I.

¹ În urma ultimatumului sovietic, în iunie 1940, Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herței au fost ocupate de trupele sovietice, de Armata Roșie.

În 1941 Basarabia a fost eliberată de sub stăpânire sovietică și la școală m-am dus iar în clasa I, pentru că am început iar să învățăm în limba română, prin urmare clasa I am făcut-o în trei ani.

Părinții mei au fost mai înstăriți, au avut peste 25 de hectare de pământ; în timpul ocupației sovietice, tata a fost deportat în Siberia, singur, fără familie, deoarece a fost considerat *kulak*². Înainte de a se deporta individual, au fost și familii deportate, mai bogate ca noi, au fost vreo 10 familii din comună. Tata a reușit, când să treacă Niprul, în Uniunea Sovietică, să dezerteze cu un coleg de suferință, tot din comuna noastră, și s-a întors acasă. În timpul acesta, a început al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică s-a retras și Basarabia a fost eliberată de români.

Ca și copil am trecut prin fronturile războiului, eram copil și mă uitam cum avioanele nemțești, erau Stuka, bombardau pozițiile rusești. Războiul a trecut de noi, a trecut Nistrul și, în 1944, când Basarabia a fost ocupată de URSS, familia mea s-a refugiat.

În timpul războiului, în martie 1944, ne-am refugiat cu trenul, alții s-au refugiat cu căruțele, cu mașinile, noi cu trenul, pentru că aveam o cunoștință la căile ferate la noi în comună, la gară, și ne-a luat în vagonul lui, vreo 5 familii într-un vagon. Nu am putut să luăm nimic, decât îmbrăcăminte și hrană. Am fost într-un tren special, iar după trei săptămâni de călătorie am ajuns la Târgu Jiu, acolo era județul Soroca repartizat, fiind organizat foarte bine refugiul.

Acolo am stat în școala normală, am stat vreo trei săptămâni, dar vreau să vă accentuez că fratele mai mare și sora mai mare erau la școala normală din Chișinău și tata s-a dus după ei, ca să-i ia. Mama, sora mică și cu mine ne-am refugiat împreună cu un unchi. Ne-am revăzut cu tata și cu ceilalți frați după trei săptămâni, la Târgu Jiu, unde ne-am întâlnit întâmplător, pentru că acolo era repartizat județul, altfel nu ne întâlneam așa repede.

De la Târgu Jiu am fost repartizați într-o comună, Sârbești, plasa Novaci. În 1945, după reforma agrară din țară, toate familiile de refugiați din Basarabia au fost repartizate în Banat, unde au primit câte 5 hectare de pământ. Deci toți basarabeni s-au strâns în Banat, era județul Timiș-Torontal. Aici am urmat școlile, sora cea mare a terminat școala normală, fratele tot școala normală, pentru că așa era obiceiul atunci, iar eu școala pedagogică. După reforma învățământului s-a transformat școala normală în școală pedagogică. Iar sora mică, după Bărăgan, a terminat aici, la Liceul „Carmen Sylva”, datorită fraților care au ținut-o aici, la Timișoara.

² În traducere, *chiabur*.

În Banat, părinții au fost agricultori serioși, doar că, după ce a început colectivizarea, basarabienii nu au vrut să se înscrie la colectiv. Un motiv probabil... acesta a fost un motiv pe lângă altele, că țara noastră era în relații încordate cu Iugoslavia, în timpul lui Tito, iar în 1951 am fost puși pe listă peste 200 de familii în localitatea Jimbolia pentru deportare, de unde am fost și deportați.

În seara de 17 iunie (noi știam că e ceva, dar nu credeam că se poate

face așa ceva, să te ia de acasă și să te ducă în alte localități), la ora 3 noaptea, a bătut la poartă un milițian, însoțit de un soldat de la armată. Le-am deschis și ne-au spus ca în trei ore să fim pregătiți, că vin căruțele să ne ia și să ne ducă la gară. Nu ne-a zis niciun motiv și după trei ore au venit, noi ne-am împachetat ceva haine și ne-au dus la gară. Acolo am stat 25 de minute în gara Jimbolia, după care un tren de 14-16 vagoane a plecat.

Din Jimbolia au plecat vreo 4 trenuri, și fiecare în altă localitate, Jimbolia a fost în 8 localități din Bărăgan, nu ne-au dus pe toți la un loc. Pe noi ne-au dus la Fetești, la gara Bărăgan, chiar în gara Bărăgan, așa se numește și acum, unde ne-au așteptat 40-50 de căruțe și ne-au dus pe malul Borcei, pe o movilă, denumită ulterior Movila Gâldăului, în localitatea Pietroiu, și ne-au lăsat pe câmp, sub cerul liber. Erau bătuți pe câmp țaruși, era totul organizat dinainte și la fiecare țaruș era câte o familie, iar după o săptămână ne-au obligat să facem case.

Aveam 19 ani, înainte de a mă deporta din Jimbolia am fost la bal, eram tânăr, mama zicea că, după ce termin școala, mă duce să mă facă popă, iar tata voia doctor, când colo, am ajuns aruncat pe câmp, sub cerul liber, la 19 ani.

La început nu am realizat ce se întâmplă, apoi am văzut că aceasta este realitatea. Am stat două săptămâni, poate chiar mai mult, sub cerul liber, apoi ne-am făcut bordeie, săpate în pământ și acoperite cu paie. Acolo erau pregătite toate materialele necesare pentru construirea casei: lemne, scânduri, tot felul de materiale folosite la ridicarea casei și într-o săptămână și jumătate am ridicat pereții din pământ bătut, alții au făcut chirpici, dar noi nu am reușit.

Acolo am fost supravegheați, nu am avut voie să părăsim raza de 20 de km; cei care au plecat și au fost prinși au fost condamnați la canal (atunci începuse și canalul Dunăre-Marea Neagră).

Cât am stat la Bărăgan, mama nu a muncit, era casnică, iar tata a muncit la IAS, la Gospodăria de stat, iar eu am fost tot la IAS șef de echipă, pentru că aveam trei clase de liceu. Părerea mea, a fost o crimă umană, să te ia de acasă și să te arunce pe câmp. Am pierdut șase ani din viață, când ne-au eliberat, basarabeni nu au avut voie să vină spre graniță, și atunci au existat restricții, după 6 ani, chiar dacă aveau casă la 30 de km de graniță, nu au avut voie să se instaleze în locuințele lor.

Ați anticipat multe dintre întrebările mele, ați reușit să surprindeți și să prezentați foarte bine informațiile. Revenind acum, mă interesează dacă, în momentul în care ați știut că urmează să fiți deportați, au existat în familia dumneavoastră suspiciuni că ați fi deportați în Siberia. V-ați gândit că trenul va merge spre Siberia, spre Rusia, și nu spre Bărăgan, care, până la urmă, era tot pământ românesc? Ce vă amintiți despre acest tragic eveniment?

Vă spun sincer că, în acel moment, părinții mei erau convinși că vom fi duși în Siberia. Nimeni nu știa nimic, dar noi, basarabeni, credeam că ne duc în Siberia. Din Basarabia am plecat ca să nu fim deportați în Siberia, din această cauză am plecat inițial, ca să nu ne deporteze în Siberia rușii a doua oară. Am ajuns în țară, unde autoritățile ne-au deportat ei și ne-au aruncat pe câmp. Nu am știut unde ne duc, până când am ajuns în Bărăgan.

Mi-ați spus că românii basarabeni au refuzat să-și dea pământul la colectiv, să se înscrie în gospodării colective. Vă amintiți despre ceva presiuni ale autorităților asupra familiei dumneavoastră și asupra familiilor vecinilor?

Atunci nu am simțit nimic, dar după ce ne-au deportat, un consătean de-al nostru, care era tot la Jimbolia, s-a înscris la colectiv și pe el nu l-au deportat. Nu-mi amintesc să se fi făcut presiuni.

În Banat, în momentul deportării, nu dețineți mult pământ, aveți doar ce ați primit prin reforma lui Petru Groza din 1945, adică 5 hectare de pământ. Prin urmare, familia dumneavoastră a fost deportată în Bărăgan nu pentru că ați fi fost „chiaburi”, etichetă pusă de autoritățile comuniste asupra țăranilor înstăriți, ci pentru că ați avut statutul de „dușmani ai poporului”.

Eram din Basarabia, noi am fugit de sovietici, prin urmare, am fost considerați „dușmani ai poporului”. În 1945, când eram la Târgu Jiu, au încercat să-i convingă pe părinții mei să se întoarcă înapoi în Basarabia, le-au promis chiar și bani pentru a se întoarce acasă, însă acasă erau rușii³. Am stat vreo trei săptămâni ascunși în munți, ne-au ascuns sătenii de acolo, deoarece eram căutați de miliție.

Tot acest proces cu deportările s-a făcut cu directive clare venite dinspre Moscova, ei au implementat acest sistem de deportare, au început cu deportările în Siberia cu mult înainte de aceste deportări ale românilor. Sunteți de acord că „fenomenul” deportării în România a fost preluat de la sovietici?

Înainte de a fi deportați și de a face canalul Dunăre-Marea Neagră, Gheorghe Gheorghiu-Dej, care era conducătorul statului, prim-secretar de partid, a fost chemat de Stalin, el spunând că nu poate face colectivizarea. Stalin i-a zis să facă pentru cei intelectuali, pentru cei care au condus armata română: generali, ofițeri etc., canalul Dunăre-Marea Neagră ca să aibă unde lucra, iar pentru cei care nu se dau la colectiv, îi deportezi în Bărăgan. Deci a fost o dispoziție a lui Stalin.

Că tot ați vorbit despre Stalin, a fost anul 1953, a murit Stalin, erați în Bărăgan, a oferit moartea lui o perspectivă de a vă elibera din Bărăgan?

Nu, părinții nu au crezut. A fost ceva deosebit când s-a spus că se eliberează toată lumea. Bineînțeles, influența deportării a fost din partea URSS, ei au dat dispoziții.

³ În contextul celui de-al Doilea Război Mondial Basarabia a devenit, din nou, parte a Rusiei, de data aceasta a Uniunii Sovietice.

Ați spus, referindu-vă la perioada deportării, că ați fost șef de echipă. Frații dumneavoastră erau mai mici, cum au fost integrați în Bărăgan? Ce vă povesteau despre felul în care se făcea școala în Bărăgan?

În Bărăgan nu am avut voie să terminăm liceul, nu am avut voie să mergem la liceu, se făceau doar clasele I-VII. Fratele mai mare și sora mai mare nu au fost deportați, fratele era la facultate, la Institutul de Silvicultură din Câmpulung Moldovenesc, au fost deportate doar persoanele care au fost acasă: pe mine, părinții și sora mică, din clasa I. Sora mare era profesoară, pe intelectualii basarabeni i-au mutat cu un an înainte din localitățile din Timiș în mijlocul țării. Sora era profesoară la Jimbolia și au mutat-o la Costești, județul Argeș. Probabil sora a fost mutată din cauză că era din Basarabia și să nu influențeze colectivizarea sau pe oameni. Eram văzuți dușmani ai regimului comunist. După ce am plecat noi, au făcut cazemate, trebuia să înceapă, probabil, un război.

Din 1948 a început distanțarea URSS-ului față de Iugoslavia lui Tito, ulterior și România a rupt relațiile cu Iugoslavia. Cazematele au apărut înainte de 1951 sau după?

Atunci, imediat, probabil, noi, când ne-am întors, am văzut cazematele.

Relațiile cu Tito s-au reluat după 1956, după venirea lui Hrusciiov la putere, problemele au fost pe vremea lui Stalin. Am înțeles că motivul care a stat la baza conflictului a fost colectivizarea, modul în care au vrut rușii să se impună.

Colectivizarea și cei care au făcut parte din anumite partide, deci și politic au fost deportați.

Care a fost cursul vieții dumneavoastră după întoarcerea din Bărăgan?

Țin să precizez că Școala Pedagogică era Școala Română de Învățători, pe Pestalozzi, apoi s-a transformat în Școala Pedagogică.

Când am venit după 6 ani, m-am dus la școală și doamna secretară mă cunoștea, i-am spus că vreau să-mi continui studiile, știa că am fost deportat, dar nu voiam la fără frecvență, ci la zi, că voiam să prind ceva, profesorii mă cunoșteau. Mi-a spus că se poate, dar trebuie să-mi aprobe tovarășul director.

Am fost la tovarășul director Mihalache, profesor de limba română, i-am povestit că sunt un fost elev al școlii, că am fost deportat în Bărăgan și că mi-ar plăcea să fiu integrat la cursurile liceale la zi. Mi-a spus că se poate, dar trebuie dispensă de vârstă de la Inspectoratul Regional, eram cu 6 ani mai mare ca ei. L-am întrebat cine îmi dă dispensă de vârstă, că inspectoratul, când aude că am fost „dușman al poporului”, deportat în Bărăgan, nu o să primesc nimic. A zis că fără nu se poate. Vreau să vă arăt ce înseamnă un cuvânt al unui om: m-am dus la doamna secretară Moga, i-am povestit și m-a luat ca pe un copil de mână și m-a dus la director înapoi și i-a spus că am fost elevul lor, am stat în internat, lucram vara la fermă (școlile normale aveau ferme) și l-a convins să mă înscrie la zi, fără dispensă de vârstă. Asta vreau eu să accentuez, ce înseamnă cuvântul unui om, doamna secretară și-a luat angajamentul că ea răspunde de mine.

M-am înscris, am făcut anul 3 și anul 4 cu colegii mai mici, îmi ziceau „Ceacea”, ne-am împăcat foarte bine și am terminat. Directorul școlii s-a schimbat între timp, a văzut că sunt băiat serios, m-a oprit pedagog la școală, ca să fiu la internat. Ceilalți au fost repartizați în regiunea Banat și în alte județe ca dascăli, învățători și pe mine m-a oprit, în oraș era foarte bine.

Cât am stat ca pedagog, am avut multe generații, erau și elevi mai mici, clasele V-VIII. După trei ani școala pedagogică s-a mutat la Arad și eu nu am vrut să mă duc, eu venisem la Timișoara, fiindcă aici era fratele, terminase Facultatea de Silvicultură și am avut unde veni, că atunci era orașul Timișoara închis, nu puteai să-ți faci buletin, dar cu ajutorul fratelui, care m-a luat în spațiul lui, mi-am făcut buletin și așa am reușit să rămân.

După ce s-a mutat școala la Arad, m-am mutat la un Grup Școlar de Construcții, fostul Liceu 8. Am terminat facultatea și, fiind pedagog la Grupul Școlar (aveau 17 pedagogi, eu eram șeful lor), inspectorul pe oraș (care venea în inspecție acolo) m-a văzut că sunt muncitor (am muncit foarte mult, numai prin muncă am ajuns la vârsta asta), m-a apreciat și m-a întrebat dacă vreau să mă duc director de școală la Freidorf. Acolo am stat 7 ani, apoi am reușit să dau concurs și am intrat ca profesor de educație fizică la Generală 16, la o școală bună. De la Școala Generală Nr. 16 la Generală 4, în Plopi, unde iar am muncit foarte mult, am fost un director ambițios.

Nu am spus niciodată că am fost deportat și asta mi-a prins foarte bine. Deci nu am fost oprit, am lucrat cu pionieri, cu tineret, dar nu am spus nimănui. Atunci se făceau foarte multe autobiografii, nu am spus niciodată că am fost deportat. Am muncit, mi-am văzut de treabă și prin muncă m-am ridicat. De la Generala 4 m-am mutat la Generala 18, în Dacia, și de la 18, chiar atunci a început construcția Școlii Generale 24 și prima dată m-a numit pe mine director acolo și eu am construit școala, am fost director adjunct, tot

În acel an s-a numit directoarea, am avut o directoare foarte bună și am stat 8 ani împreună la conducere. Atunci aveai voie două sesiuni ca director, câte 4 ani.

După 8 ani am devenit profesor la Școala Generală 24, a fost o școală de elită, o școală de protocol, cele mai bune școli fiind 24, 16 și 22. Am sărbătorit de curând 50 de ani de la înființarea școlii, am fost invitat, am primit o diplomă de onoare ca primul director, ne-am întâlnit cu colegii, și acum este o școală foarte bună. De la Școala Generală 24 m-am pensionat în 1990, când a apărut un decret cu cine vrea să se pensioneze (anticipat, la cerere). Probabil am greșit, dar mă săturasem de muncă, dar am zis să ies, dacă ne dau ocazia să ne pensionăm. Dar am greșit, pentru că am o pensie cu 300-400 de lei mai mică decât colegii mei.

În 1962 m-am căsătorit (în '58 am terminat școala), am doi copii, doi băieți ingineri, unul constructor, unul de sudură, cel mic a plecat în SUA, sunt copii muncitori, cel mic a câștigat loteria vizelor, am rămas supărat, chiar mirat când a plecat, am fost la el în America, este un băiat serios, muncește mult și prin asta și-a câștigat simpatia și poate să se mute de la o lună la alta de la locul de muncă, acolo se negociază și, dacă primește mai mult în altă parte, se duce unde e salariul mai mare și inginer de sudură se caută foarte mult, este în Texas, în Houston. Acolo e altă lume, legea e lege pentru toți, sunt peste 100 de etnii, toți au aceeași lege. Religiile sunt libere, poți să te

rogi la orice lemn, la orice statuie, dar legea e pentru toți la fel și asta mi-a plăcut. Mă duceam în fiecare an, are doi copii, am doi nepoți, dar nu-mi priște avionul, nu suport avionul. Încolo am fost cu un avion mare, nici nu simțeam că sunt în aer, încoace am venit tot cu un avion mare, dar din Germania am venit cu un avion mic și acela m-a zdruncinat și mi-a făcut rău, am ajuns în cărucior la aeroport. Dar mi-a trecut, sunt bine.

Din 1990 lucrez la Asociația Foștilor Deportați în Bărăgan, sunt secretarul general încă de atunci, apărăm drepturile membrilor noștri. La început, când s-a înființat asociația, am fost peste 9.600 de membri, deci o asociație mare, iar acum am ajuns la 1.800, deci foarte mulți au decedat. Am reușit împreună cu celălalt președinte și cu actualul președinte, domnul Mirciov, care e un om foarte capabil și ne sprijină tot timpul, am reușit să ne apărăm drepturile și în continuare vom lupta. A fost, părerea mea, o crimă umană să te ia de acasă și să te arunce pe câmp. Fiind deportați, știam de greutate, dar, după ce te-ai refugiat, ai fugit de deportare, să ajungi iar să te deporteze în țara ta...

Am un băiat aici, în Timișoara, inginer constructor, am două nepoate gemene, au terminat liceul cu secția germană la Colegiul Național Bănățean. După liceu s-au despărțit, cea mică zicea că nu mai vrea să copieze temele după ea sora ei. Una s-a dus la Politehnică, la Calculatoare, una la Medicină. Cea de la Calculatoare a terminat, o fată foarte bună, și cealaltă mai continuă, la Medicină se fac 6 ani, bunicii au avut grijă de ele și ne rugăm la Dumnezeu să fim sănătoși ca să putem ajuta.

Revenind la Bărăgan, ați plecat împreună cu mama, tatăl și sora. Ce vă amintiți despre acea perioadă?

Neavând locuință aici (noi stăteam în chirie la un neamț), neavând casă, nu ne-am mai întors, nu aveam voie să ne întoarcem, de la Pietroiu părinții s-au mutat la Dâlga, o altă localitate din Bărăgan, dar unde aveam niște rude; ne-am mutat tot în Bărăgan, localitatea Dâlga există și acum, ea a fost lipită de comuna veche și nu a fost distrusă. Celelalte sate au dispărut, singurul sat nou este Dâlga, unde nu se mai cunoaște că a fost Bărăgan, s-au reconstruit toate casele. Părinții s-au mutat aici, sora mică a terminat aici 8 clase, după 8 clase a venit la noi, la Timișoara, și am ținut-o la liceu.

Mama a murit în Bărăgan, am adus-o aici, la Timișoara, la cimitir și tata a murit aici, la Timișoara, la mine. În 1955 au fost eliberările, mama a murit în Bărăgan, când ne-au dat drumul, am adus osemintele la Timișoara, iar tata a murit aici, la Timișoara. Nu am avut și bunici, am avut un unchi cu noi, o mătușă, sora mamei, cu care am stat împreună de la refugiu și la

Jimbolia, și în Bărăgan. Bunicii nu mai trăiau. Mai era fratele lui tata, care a rămas acolo. Unul a fost ceferist, ei trebuiau să plece ultimii, iar pe un frate de-al lui tata l-a prins acolo războiul, armata sovietică, și nu a mai putut să plece.

Așa a fost regimul, noi l-am condamnat și îl condamnăm, dar, undeva, dispozițiile șefilor sau ale guvernului de atunci, când au ajuns la periferie, în localitățile respective, activiștii de partid le-au amplificat după gustul lor. Asta e părerea mea. Probabil dispozițiile au fost „mai dulci” de sus, când au ajuns aici, la graniță, s-au amplificat.

Credeți că au fost „mai dulci” dacă au venit dinspre Rusia? Părinții dumneavoastră au avut experiența viețuirii într-o provincie românească rusificată, în Basarabia, credeți că directivele erau „dulci” și nu că activiștii erau obligați să ia o atitudine fermă față de oameni? Eu cred că oamenii au respectat dispozițiile, care, dacă veneau dinspre Rusia, nu puteau să fie „bune și dulci”. În mod sigur, activiștii de partid nu erau oameni de cea mai bună calitate, ca să nu spun altfel. În general, un regim totalitar, implicit regimul comunist, s-a bazat pe exploatarea omului de către om. Au învrăjbit populația, imprimând sentimente de ură, reușind ca, pe această cale, să-și poată pune în aplicare planurile odioase și rău-intenționate.

Într-adevăr, dar au și amplificat, au adăugat și ei ceva de la ei. De exemplu, la noi nu s-a făcut niciun fel de proces-verbal: au rămas acasă cai, vaci, animale, porci și nu s-a făcut proces-verbal.

În alte părți s-au făcut procese-verbale, dar, oricum, oamenii nu au mai primit înapoi nimic, deci a fost doar o înregistrare fictivă, ca să le arate oamenilor că, atunci când se vor întoarce, vor primi înapoi tot ce-au lăsat. Procesul-verbal a fost doar o hârtie semnată, până la urmă, foarte greu au reușit deportații să-și recupereze o parte din bunurile confiscate, întâmpinând dificultăți chiar și la recuperarea caselor.

Depinde de localități. Într-o localitate le-au dat casele, în alte localități le-au dat după 3-4 ani. Au fost aceleași dispoziții, același decret.

Depinde în ce au fost transformate casele. Dacă au devenit sedii de partid, de miliție sau CAP-uri, atunci trebuiau eliberate treptat. Directivele au fost foarte clare, în momentul în care te gândești să-l strămuți pe om cu familie cu tot spre meleaguri necunoscute și străine, intenția, de sus până jos,

nu a fost bună. Au fost gândite, cum ați spus la început, ca o crimă, în cazul României, împotriva propriului popor.

La fiecare vagon au fost un soldat și un milițian. Depinde și de om. Mie îmi dădeau voie să ies din vagon, la alte vagoane nu le-au dat voie. Când ne-am refugiat în '44, în fiecare gară din țară, unde treceau vagoanele cu refugiați, Crucea Roșie împărțea covrigi, ceai cald, dar aici, când ne-au deportat, și eram la o vârstă, eu nu-mi amintesc de Crucea Roșie sau ceva, comuniștii nu au făcut chestii din astea. Dar, când ne-am refugiat, îmi amintesc, la Sinaia în '44, m-am dus și eu cu o sticlă să-mi dea ceai, ceaiul, fiind fierbinte, sticla s-a spart și eu am început să plâng că nu mai am ceai și doamnele care împărțeau m-au împăcat și mi-au spus că îmi dau altă sticlă.

Ce credeți că am omis și ați dori să spuneți referitor la istoria dumneavoastră? Mai există informații pe care, în timpul interviului, nu le-am surprins și ați vrea să rămână pentru cei interesați de istoria adevărată a deportării?

Sincer să vă spun, când ne-am refugiat în România, am fost bucuros că am scăpat de ruși, dar când ne-au deportat de aici, din Banat, cădea cerul pe mine, nu-mi reveneam, cum se poate să ne arunce pe câmp? Nu aveam apă, nu aveam mâncare, noi eram cu experiență, ne gândeam că, dacă ne duc în Siberia, ce să mai luăm? Și am lăsat totul. Alții au luat căruțe și au dus în vagon, dar noi nu am luat nimic, credeam că ne duc în Siberia. Părinții erau convinși că în Siberia ne duc, pentru ce să ducem cai și vacă? Am plecat cu vagonul fără nimic, șapte familii fără nimic. Erau șapte familii în vagon. Parcă a fost ceva planificat, i-au adunat pe toți basarabeni din țară în Banat, i-au împroprietărit cu 5 hectare de pământ, ca pe urmă să le ia tot. Românii basarabeni au fost deportați, toți, numai că pe unul, care a fost înscris în colectiv, nu l-au deportat. Sârbi și alte etnii au fost foarte puțini, cei mai mulți au fost români basarabeni, au fost și români macedoneni. Și ei au fost aici colonizați și împroprietăriți de reforma lui Petru Groza. Macedoneni, care au fost din regiunea Constanța, dar basarabeni au fost cei mai mulți. Avem și statistică.

Vă este dor de Basarabia, de pământurile natale?

Da, mi-e dor, aveam casă acolo, după ce a fost ocupată Basarabia, casa noastră, fiind o casă mai mare, a fost făcută grădiniță pentru comună. Una din casele care au rămas libere a fost grădinița de copii și de aia a fost întreținută

foarte bine. De câte ori am fost acasă, m-am dus și mi-am amintit. Am fost acasă în perioada regimului comunist.

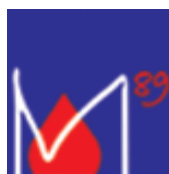
Cum ați trăit zilele Revoluției din Timișoara? Ce puteți să ne spuneți despre acest important eveniment din istoria Timișoarei, a României?

Să știți că și eu am participat la Revoluție, eram la sat când am auzit că în Timișoara a pornit ceva revoltă, am luat mașina, am venit cu mașina, am lăsat-o lângă Spitalul CFR și ne-am dus la Maria. La Maria a început Revoluția. Eram cu soția, când am ajuns acolo, erau urcați pe tramvai, opriseră tramvaiele, asta am trăit, nu e poveste! Începuse acolo, nu știam de Tőkés, știam că a început Revoluția.

Oamenii erau urcați pe tramvai, tramvaiul oprit, și celelalte tramvaie spre Iosefin erau oprite, se striga „Libertate, libertate!”. Tramvaiele au rămas și ei au plecat înspre Catedrală, asta e o realitate, grupul era pe stradă și noi pe trotuar și strigau la noi, nu ne-am dus în mijlocul mulțimii și atunci au trecut podul și am venit spre Catedrală. De la pod ne-am retras și ne-am dus la mașină să mergem acasă, dar până la pod strigau la noi cei din grup: „Nu fiți lași, veniți cu noi!”. Asta e o realitate. Noi am plecat, poate, dacă nu era mașina, intram și noi în rând cu toți ceilalți, ei au venit spre Catedrală și atunci s-a întâmplat ce s-a întâmplat la Catedrală, au fost omorâți câțiva. Noi ne-am dus la mașină și ne-am dus acasă pe Torontalului. La ora 1 noaptea, pe Torontalului, noi stăm cu geamurile spre stradă, armata a venit și i-au împins pe revoluționari să-i scoată în afară din oraș. Ne uitam pe geam, la ora 1 noaptea au venit camioanele cu soldați, chiar în fața noastră au oprit ca să-i prindă, i-au împins în Torontalului, înspre afară, și acolo au dat de armată. Au venit 7-8 camioane, noi ne uitam și ne era frică să nu ne împuște dacă ne uităm pe geam. Atunci oamenii au fugit printre blocuri, la noi la blocuri intri în față și poți să ieși în spatele blocului; soldații au venit după ei să prindă „bandiții”. Am trăit cu frică, dar, când a început de la Maria, am fost acolo.

Acolo, la Dacia, la 24, erau devastate magazine, a doua zi erau civili cu arma în mână, cu pistol automat, de la securitate. M-am întâlnit cu ei, 4-5 păzeau zona Dacia, să nu se mai întâmple ceva. Am trăit, într-adevăr, acest eveniment și ne-am bucurat tare mult, că tata zicea: „Când o să scăpăm de comunism și o să plecăm acasă?”, el cu gândul ăsta era. Nu am putut să plecăm acasă, dar am scăpat de comunism, tata nu mai era, dar nu vă spun ce bucurie ar fi avut când ar fi aflat că am scăpat de comunism.

Cristina **TUDOR**

BIBLIOTECA REVOLUȚIEI

Elis Pleșa, *Gheorghe Gheorghiu-Dej. Cultul personalității*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016-2017, 345 p.

The book signed by Elis Pleșa approaches Gheorghe Gheorghiu-Dej's cult of personality and his political ascension, revealing the manner in which he evolved from a shoemaker apprentice to the powerful and influential man who ran this country.

Well documented and scientifically substantiated with relevant written evidences such as archive copies, newspapers and mass-media materials, reports and transcripts, the book also deals with the general concept of the personality cult. Although it did not reach its peak as during the Ceaușescu's regime, Gheorghe Gheorghiu-Dej's cult of personality laid the foundations for the development of an exaggerate adulation of the all-loved and all-powerful leader who identified himself with the state and his nation.

Key words: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu, cult of personality.

Cuvinte-cheie: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu, cultul personalității.

Nimeni până la Elis Pleșa nu s-a gândit să dezbată un subiect referitor la cultul personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, care, deși nu a atins dimensiunile cultului lui Nicolae Ceaușescu, a fost unul deosebit de puternic. După cum observă autoarea în cercetările sale, cultul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a crescut progresiv, mai ales după eliminarea Anei Pauker de la conducerea partidului, atingând apogeul în anii '60, cu mici perioade de regres, între 1952-1956, când, datorită situației politice din țările vecine, a fost nevoit să condamne această ideologie, făcând câte un pas înapoi.

Precum Nicolae Ceaușescu la timpul său, și Dej a fost numit „cel mai iubit fiu al poporului”, ba mai mult, „portavocea” poporului și „cel mai bun

exponent al gândurilor, năzuințelor și intereselor poporului nostru.” Formele de proslăvire ale conducătorului s-au concretizat prin mitinguri pe stadioane, lozinci, afișarea portretelor, ridicarea unor statui sau amplasarea unor plăci comemorative, denumirea unor întreprinderi, școli, instituții, străzi și bulevarde cu numele de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Un caz aparte îl constituie localitatea Onești, care a fost ridicată de la rangul de comună la cel de oraș și municipiu, deoarece purta numele fostului conducător.

Studiul doctoral al lui Elis Pleșa are ca bază documente de arhivă (Arhivele Naționale ale României, fondul Comitetului Central al Partidului Comunist Român), stenogramele și procesele-verbale ale ședințelor oficiale, acte medicale, legitimații, carnetele de membru ale lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, din perioada când era înscris în diverse organizații, scrisori, microfilme, cuvântări ale sale și lucrări memorialistice ale unor personalități aflate la vârful partidului (Gheorghe Apostol, Ion Gheorghe Maurer, Silviu Brucan, Alexandru Bârlădeanu etc.).

În primul capitol, *Între adevăr și propagandă: activitatea de ilegalist a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej*, autoarea cercetează activitatea interbelică a fostului conducător și importanța exagerată acordată rolului său în Greva Ceferiștilor din februarie 1933 și în săvârșirea actului de la 23 August 1944.

Născut la 8 noiembrie 1901 la Bârlad într-o familie săracă, Gheorghe Gheorghiu-Dej nu reușește să absolute decât ciclul primar și trei clase dintr-o școală comercială, angajându-se pentru prima oară la vârsta de 11 ani ca ucenic la un cizmar. Până a devenit electrician a schimbat mai multe meserii: muncitor la o fabrică de cherestea, lucrător la o întreprindere de țesături și mai apoi ucenic la niște meșteri dogari.

În 1920 participă la greva generală, fiind deja înscris în sindicat și în partid. Încă din anii '30 el a militat pentru drepturile muncitorilor, reducerea programului de lucru mai întâi la 9 ore, apoi la opt ore, a fost concediat datorită activităților sale considerate ilegale, apoi reangajat.

Odată cu debutul crizei economice care a afectat grav nivelul de trai al muncitorilor, a devenit tot mai activ din punct de vedere politic. La 15 august 1931 a fost transferat la Dej din cauza activităților de agitație comunistă, dar și aici își continuă activitățile protestatere și înaintează o moțiune a muncitorilor ceferiști în februarie 1932, apoi, câștigându-le încrederea, e mandatat la București pentru a discuta revendicările proletarilor la Uniunea Centrală a Sindicatelor din CFR și la Atelierele Grivița.

Deși perioada petrecută la Dej a fost scurtă, de vreo șase luni, ea a lăsat o impresie atât de profundă, încât, ulterior, atașează numelui său de familie numele localității. Pe de altă parte, el a fost numit Gheorghiu-Dej de

către Siguranță, care încerca, în acest mod, să-l deosebească de alți cetățeni luați în vizor și care se numeau tot Gheorghiu.

În urma Grevei de la Grivița din 1933, cu toate că i s-a exacerbât rolul în derularea evenimentelor, a urmat un proces lung, în mai multe localități, și 12 ani de detenție, fiind eliberat în 1944.

În capitolul doi, intitulat *Dezvoltarea cultului personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în cursul luptei pentru putere din PMR*, accentul cade pe mijloacele și metodele prin care liderul partidului își înlătura adversarii politici.

Pentru elaborarea penultimului capitol, *Forme de manifestare a cultului personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej*, s-au luat în calcul studii din presa scrisă, articole din periodicele științifice, poeziile dedicate acestuia, afișarea portretelor, atribuirea numelui lui Gheorghe Gheorghiu-Dej unor instituții și unități economice.

Ultimul capitol, *Cultul personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la proba timpului*, tratează reacțiile anumitor persoane la moartea conducătorului, deciziile luate în ceea ce privește eternizarea memoriei sale și felul în care acestea au fost aplicate.

Dacă la început, pentru a-și impune influența și puterea, Gheorghe Gheorghiu-Dej și-a eliminat fizic adversarii (Ștefan Foriș, Lucrețiu Pătrășcanu, Vasile Luca), iar pe alții i-a condamnat la închisoare (Teohari Georgescu, generalul Ion Eremia), după 1956, când aceste metode nu s-au mai putut aplica, următorii politicieni adversari și-au pierdut doar pozițiile fruntașe din cadrul partidului (Iosif Chișinevschi, Miron Constantinescu, Constantin Doncea, Constantin Pârvulescu). Spre deosebire de Nicolae Ceaușescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej nu s-a folosit de sprijinul familiei sale și nici nu a încurajat nepotismul.

Simona **MOCIOALCĂ**

Costel Balint, *Arde Orientul*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2017, 149 p.

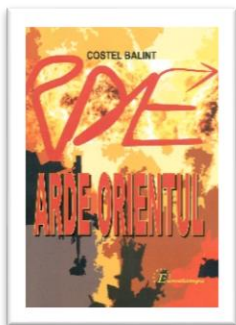
The East is Burning [Arde Orientul], a book signed by Costel Balint and launched at “Orizont” Hall of the Writers’ Union – Timișoara Branch on May 26th 2017, focuses on the events that preceded the Iraqi invasion in Kuwait: visits, conversations, phone talks, negotiations between the Arab countries, on the invasion that took place on August 2nd 1990 and its consequences and finally on the negotiations between Americans and Russians regarding an imminent armed attack against the invading country.

The distinguished figures of the Arabian and Western world – state presidents, prime-ministers, ministers, state secretaries and deputy secretaries, ambassadors – are almost palpable, being portrayed with an admirable accuracy complemented by an in-depth analysis of their personalities. It is this double perspective which helps the reader to know and understand them better, as the reader is gradually experiencing empathy, antipathy and even repulsion, depending on the circumstances pointed out at that particular moment in time.

The end of the book is pretty brief but overwhelming. “From now on, the US may fly and flourish both the spade and the olive branch.” *Desert storm* came soon, with Americans bombarding the Iraq followed by the terrestrial invasion with countless victims, but this may be the subject of the author’s future book...

Key words: The East, Irak, Kuweit, Saddam Hussein, King Hussein, George Bush, James Baker, John Kelly, April Glaspie, Eduard Șevardnadze, reunion, invasion, Iraqi, Americans.

Cuvinte-cheie: Orient, Irak, Kuweit, Saddam Hussein, Regele Hussein, George Bush, James Baker, John Kelly, April Glaspie, Eduard Șevardnadze, reuniune, invazie, irakieni, americani.

Arde Orientul, ne face atenți Costel Balint în ultima sa apariție din 2017, lansată la sala „Orizont” a Uniunii Scriitorilor, în 26 mai. Arde Orientul și pârjolește multe din cele ce-i ies în cale, mărind degringolada în care așa ne găsim, de nu ne mai regăsim.

Preocupat, în primii ani de activitate scriitoricească, de revoluția română din decembrie 1989, la care a fost părtaș, Costel Balint a abordat mai încoace și alte subiecte, la fel de arzătoare, cum ar fi : atentatele din 11 septembrie 2001, prezentate printr-o amplă incursiune în tenebrele terorismului (*Visul American. 1001 de nopți în nisip*), Uniunea

Sovietică și influența ei pe la vecini și nu numai, a se citi, în primul rând, România! (*Turma marelui urs*), mineriada din 13-15 iunie 1990, o carte de vizită dezonorantă pentru o Românie ce abia își scosese capul în Europa (*Barbara legiune apusă*), Che Guevara redivivus, portretizat ca om, medic și erou (*Ultimul tango*).

Costel Balint a decis să nu prezinte pieziș evenimentele anului 1990, care au bulversat Irakul și țările arabe vecine, cu repercusiuni în Europa – de America nu mai vorbim, că a fost și ea un actant al acestora! – și, de ar fi să fim exacti, în întreaga lume. Prin urmare, abordarea Irakului se face prin învăluire, cu parfum de epoci de mult trecute și, din păcate, (cam) uitate, autorul reamintindu-ne că Irakul de azi stă pe teritoriul vechii Mesopotamii, numită, cândva, ce frumos!, „țara dintre fluvii”, care „te întâmpină la tot pasul cu uimitoare vestigii, prețioase mărturii peste vremuri, simbolizând geneza arhitecturii, științelor și artei și ilustrând magnific iubirea de viață, dragostea pentru frumos a omului dintotdeauna”¹.

Dar această lume aparte „va deveni teatrul unor lupte intestinale în rândurile adeptilor islamului, efectele acestor crize repercutându-se până în zilele noastre, prin existența a două pături musulmane distincte: suniții și șiiții”², iată deci primele seisme care îi zguduie pe strămoșii irakienilor de astăzi. Autorul trece în revistă, în scurtul, dar exhaustivul istoric al locurilor și oamenilor, afluențele, confluențele și infuențele care au modelat destinul țării ce va deveni regat în anul 1921, odată cu Conferința Britanică de la Cairo, „avându-l ca suveran pe Faisal, din familia hașemită de la Mecca, fost rege efemer ai Siriei”³: mongolii (Tameran, zis și Timur cel Șchiop), turcii (Soliman Magnificul), germanii și britanicii.

Vor mai trece destui ani până ce un irakian numit Saddam Hussein va deveni președintele țării, o domnie lungă, din 1979 până în 2003, dar noi, românii, suntem obișnuiți cu asta, pentru că, ce coincidență, cam tot atât timp s-a aflat Nicolae Ceaușescu în fruntea țării, deci doi dictatori la fel de longevivi.

În *Arde Orientul* Costel Balint ne prezintă un Saddam Hussein aflat, în anul 1990, aș spune, pe val, dar, ca să fiu în ton cu titlul, voi adăuga că e, de fapt, în flăcări, e piromanul de serviciu al mapamondului, care se pregătește să își pună în aplicare planurile incendiatoare.

Deși încă se simt convulsiile războiului dintre Irak și Iran, sfârșit în 8 august 1988, Saddam Hussein este, în continuare, profund nemulțumit, iar toată atenția lui e îndreptată, de această dată, spre Kuweit, „o minusculă

¹ Costel Balint, *Arde Orientul*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2017, p. 9.

² *Op. cit.*, p. 10.

³ *Op. cit.*, p. 12.

enclavă de bogăție și abundență, unde cei o mie de membri ai familiei regale Al-Sabah își împărțeau posturile, influența și profiturile, precum membrii unui consiliu de administrație”⁴. Un Kuweit bogat, care are și produce mult petrol, trecând peste acordurile parafate în cadrul OPEC este de neimaginat pentru Saddam Hussein, care e pregătit să ia măsuri dintre cele mai drastice.

Este momentul în care va descinde la Bagdad, mai precis în 12 februarie 1990, John Kelly, „subsecretar de stat însărcinat cu problemele Orientului Mijlociu”⁵ – unul din momentele-cheie ale cărții și ale istoriei de față – întâmpinat fiind de April Glaspie, ambasadorul american la Bagdad. Găsim aici primele portrete vivante ale cărții, un preambul la altele, ce vor urma. John Kelly „era un bărbat de talie medie, aproape de cincizeci de ani, având o alură calmă și gesturi măsurate”⁶, iar April Glaspie „avea o față mică, trăsături ascuțite, o aparență austeră”⁷. Sunt deci oameni în carne și oase, pe care așa îi și cunoaștem, înainte de a afla ce rol au și cum și-l vor pune în aplicare. „Vizita” lui John Kelly va fi urmată de „un apel adresat opiniei publice de a se uni împotriva dictatorilor care fac ravagii pe acest pământ. Irakul era menționat la loc de frunte, iar Saddam Hussein era denunțat ca fiind unul dintre tiranii care terorizau planeta”⁸, apel difuzat prin undele radio ale „Vocii Americii”.

Încercările Regelui Hussein al Iordaniei de a media între Irak, Kuweit și celelalte țări arabe constituie cheia de boltă pe care se sprijină câteva dintre capitolele cărții lui Costel Balint. Prima tentativă de aplanare a conflictelor este întâlnirea à trois propusă de Regele Hussein, în 24 februarie 1990, la care îi vrea alături pe Saddam Hussein și Hosni Mubarak, președintele Egiptului, „principalul aliat al Americii”⁹, revoltat de dorința de hegemonie a irakianului, în defavoarea Americii, întâlnire care se va solda cu un eșec.

Regele Hussein este, de altfel, cel care va simți cel mai acut și dureros pericolul ce se întrevede la orizontul Orientului: „În cei treizeci și șapte de ani de domnie, marcată, în egală măsură, de conștiința fragilității și de un instinct al supraviețuirii fără egal, el presimțea, mai bine ca oricine, semnele dramei. Știa că un nou seism politic în regiune putea compromite până și existența Iordaniei care, cu cele trei milioane de locuitori – din care 60% palestinieni, și lipsită total de resurse, putea fi ușor măturată.

⁴ *Op. cit.*, p. 21.

⁵ *Op. cit.*, p. 21.

⁶ *Op. cit.*, p. 21.

⁷ *Op. cit.*, p. 21.

⁸ *Op. cit.*, p. 22.

⁹ *Op. cit.*, p. 24.

«Simt cum crește o tensiune asemănătoare celei dinaintea războiului din 1967. În tot cursul celor aproape patruzeci de ani, de când sunt la putere, nu am văzut vreodată ca această regiune să fi ajuns la o răscruce de drumuri atât de periculoasă.» Se exprima cu gravitate, pe un ton lipsit de patetism, așezat alături de vizitatorul său, lângă o fotografie a lui Saddam Hussein, agățată de perete exact în spatele umărului său.”¹⁰

Momentul invaziei Kuweitului îi prinde nepregătiți nu numai pe kuweitieni, ci și pe sovietici și americani, după cum reiese din convorbirea dintre secretarul american de stat James Baker și Eduard Șevardnadze, ministrul de Externe al Uniunii Sovietice: „«Serviciile noastre de informații», spune Baker, «constată o sporire constantă a forțelor irakiene masate la frontiera kuweitiană și prevăd o invazie. Sperăm că veți încerca să le rețineți.»

Secretarul de stat era prieten apropiat al lui George Bush. Ambii, adevărate produse ale înaltei societăți de pe coasta de est, posedau darul de a prezenta fără pasiune faptele cele mai dramatice. Baker i s-a adresat lui Șevardnadze, pentru care avea o mare stimă, cu același ton măsurat pe care îl folosea cu vechii săi camarazi de la Princeton.

Ministrul sovietic a primit vestea dată de american cu un amestec de neîncredere și de reținere. El a răspuns că șefii sovietici îl cunoșteau pe Saddam Hussein de multă vreme. (I-au și acordat un ajutor important, în special militar, iar URSS a semnat cu Irakul, în 1972, un tratat de prietenie și cooperare.) «Este un client», spune, zâmbind, Eduard Șevardnadze, întorcându-se spre Baker. «Am deplină încredere; nu cred că a pregătit un plan de invadare.»

La scurt timp după aceea, au plecat împreună la o conferință de presă, neștiind – nici unul, nici celălalt – că fusese invadat Kuweitul.”¹¹ Ne aflăm în 2 august 1990.

Regele Hussein se dovedește a fi cea mai luminoasă figură din panoplia personalităților arabe și occidentale. Foarte afectat de invazie, el va face tot posibilul să îl determine pe Saddam Hussein să dea înapoi. Astfel, după o scurtă convorbire telefonică purtată cu președintele irakian, „suveranul este încrezător într-o soluționare rapidă și negociată într-un cadru arab”¹². Din nefericire, reuniunea specială a Consiliului Ligii Arabe, din 3 august 1990 de la Cairo, nu reușește să remedieze situația din Kuweit, iar răspunsul lui Saadun Hammadi, prim-ministrul Irakului, cade ca tăișul unei săbii: „Situația din Kuweit este nenegociabilă”¹³

¹⁰ *Op. cit.*, p. 26.

¹¹ *Op. cit.*, pp. 70-71.

¹² *Op. cit.*, p. 81.

¹³ *Op. cit.*, p. 85.

La antipodul Regelui Hussein și, de altfel, la al tuturor oficialilor arabi ce se perindă prin cartea lui Costel Balint se află Saddam Hussein. Fără a putea să inserăm toate mențiunile referitoare la personalitatea acestuia, ne oprim totuși la două, care ar da savoare narațiunii dacă ne-am afla în plină ficțiune, într-un roman sau, să zicem, într-o parodie, gen *Ubu rege*. Din păcate, avem de-a face cu o carte-document și cu un personaj care a fost cât se poate de real și care a reușit să-și conducă țara spre dezastru, deci oroarea bate savoarea!

Aflăm deci că „În viața particulară, lui Saddam Hussein îi place să i se proiecteze «Nașul». Îi place să se compare cu Nabucodonosor, regele Babilonului între 605 și 562 înainte de Christos. Îi place, probabil, pentru faptul că acest strămoș politic, care credea în puterea forței, a cucerit Ierusalimul, a dărâmat templul și a dus în captivitate poporul evreu”¹⁴. Cu asemenea modele „ilustre” irakianul Saddam Hussein nici nu putea să o ia pe un alt făgaș!

Halucinantă este conversația telefonică (spre norocul amândurora!) dintre Saddam Hussein și Regele Fahd, în cursul căreia președintele irakian „îl gratulează” pe regele saudit, încalcând, evident, nu numai eticheta, ci și cele mai elementare reguli de politețe. „În decembrie 1989 – iritat de lipsa unui progres real în negocierile dintre Irak și Kuweit și de atitudinea Arabiei Saudite, care părea că sprijină discret poziția emiratului – i-a telefonat în plină noapte suveranului saudit, la palatul său din Djeddah. Regele Fahd l-a auzit pe Saddam Hussein urlându-i la ureche: «Nu sunteți decât un codoș și un fiu de codoș!», după care a trântit telefonul cu brutalitate.”¹⁵ A ripostat regele saudit? Nu știm, dar ni se atrage atenția, mai departe, că președintele Egiptului, Hosni Mubarak, „care nu-și ascundea profunda antipatie față de irakian, rezuma sentimentele mai multor șefi de stat arabi atunci când îl califica drept «un veritabil psihopat»”¹⁶.

Capitolul trei al părții a doua și ultimul al volumului lui Costel Balint are în centru preparativele unui eventual atac militar asupra Irakului, care va fi, până la urmă, iminent. Apare din nou în scenă James Baker, de această dată în dialog cu președintele Turciei, Turgut Özal, căruia i se solicită să își ofere bazele militare în caz de necesitate. Președintele Turciei, țară, de asemenea, musulmană, se află între ciocan și nicovală și îi este, evident, extrem de greu să ia o decizie. Soluția pe care o găsește este una, în primul rând, „lingvistică”: „Özal surâde, încurcat.

¹⁴ *Op. cit.*, p. 30.

¹⁵ *Op. cit.*, p. 27.

¹⁶ *Op. cit.*, p. 27.

- E foarte delicat. Forțele dumneavoastră pot folosi bazele noastre în cadrul exercițiilor obișnuite ale NATO, dar eventualitatea despre care vorbiți...
- Bineînțeles, îl întrerupe Baker, orice inițiativă va fi supusă aprobării prealabile a guvernului dumneavoastră.
- Cred că ne putem înțelege în felul următor: noi vom accepta cererea dumneavoastră dacă o acțiune militară va deveni...

Baker riscă: – *Necesară?*

Președintele turc scutură negativ din cap: – Nu, aș prefera cuvântul *inevitabilă*.¹⁷

Este evident că Özal speră într-o altă soluție, în așa fel încât să nu fie implicată țara pe care o conduce și care să poată rămâne într-o neutralitate mai mult decât necesară, dacă nu chiar inevitabilă.

Memorabilă este scena reuniunii de la Cairo, din 10 august 1990, cu participarea a 14 șefi de stat și suverani, precum și a cinci delegații guvernamentale, cărora li se adaugă și Yasser Arafat, șeful Organizației pentru Eliberarea Palestinei. Se votează, după dezbateri furtunoase, în care „Irakienii și kuweitienii continuă să-și aducă injurii și viceprim-ministrul Ramadan ajunge să-și arunce farfuria în obrazul prințului moștenitor, șeicul Saad. Acesta sare de pe scaunul său, gata să-l lovească pe irakian, care are un pistol ascuns în centură. Va fi nevoie de intervenția altor miniștri și diplomați pentru a-i despărți pe «beligeranți», care continuă să arunce unul în altul cu sticle și veselă»¹⁸.

Deznodământul reuniunii denotă cât de delicată era situația și cât de greu era de luat o decizie, în condițiile în care una favorabilă însemna a fi versus Irak, pro SUA: „Această rezoluție în șapte puncte, despre care mulți cred că a fost redactată sau, cel puțin, inspirată de americani, respinge anexarea Kuweitului, aderă la sancțiunile și embargoul adoptat de ONU împotriva Irakului și cheamă la formarea unor corpuri expediționare arabe, care vor fi trimise în Arabia Saudită. 12 din cei 21 de membri ai Ligii Arabe votează în favoarea rezoluției: trei votează împotriva: Irakul, Libia și OEP; altele, cum ar fi Algeria și Yemenul, se abțin, în timp ce Iordania nici nu ia parte la vot.»¹⁹

Din nou, cel care suferă este empaticul Regele Hussein, care „rămâne pe locul său, împietrit. Desfășurarea de trupe, crearea unei forțe arabe de pace se realizează în confuzie și cu durere»²⁰.

¹⁷ *Op. cit.*, p. 122.

¹⁸ *Op. cit.*, p. 124.

¹⁹ *Op. cit.*, p. 126.

²⁰ *Op. cit.*, p. 126.

La unison cu Saddam Hussein sunt și acoliții săi, care adoptă aceeași poziție inconștientă și periculoasă, de asumare, fără cea mai mică încercare de cooperare, a consecințelor blocadei, pe care le minimalizează prin invocarea cu dispreț a unor mărci americane de care s-ar putea, chipurile, lipsi, dar de care sigur uzează, de nu chiar abuzează: „În fața blocadei și a reacțiilor militare împotriva lor, oficialii irakieni răspund: «Putem să trăim fără Pepsi, Macintosh sau whisky.» Ei uită să precizeze că Irakul are un deficit cerealier foarte important și că importă, în mod special, trei sferturi din grâul necesar, o cantitate importantă de orez, zahăr și carne. Prevăzând, de altfel, criza, statul a creat stocuri de alimente.»²¹

În 9 septembrie 1990, Mihail Gorbaciov și George Bush se apropie tot mai mult de o poziție beligerantă, dar își impun totuși unul altuia respectarea unor condiții: „Gorbaciov îl convinsese pe președintele american să nu susțină Irakul din punct de vedere militar, obținuse mână liberă pentru a păstra legătura cu Irakul. El îl va însărcina pe Evgheni Primakov, unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai săi, să urmărească desfășurarea evenimentelor în această direcție. În schimb, Gorbaciov îl autoriza pe Bush să-și continue pregătirile de război. O declarație comună afirma dorința de a rezolva această criză în mod pașnic. În același timp, «dacă toate demersurile în curs ar eșua, suntem gata să luăm în discuție alte inițiative, conform Cartei Națiunilor Unite.»²²

Poziția lui Saddam Hussein vizavi de iminentul atac asupra Irakului o aflăm dintr-o discuție purtată de acesta cu Yasser Arafat și Abu Iyad, mâna sa dreaptă: „Sunt perfect conștient de superioritatea tehnologică americană, mai ales în domeniul aerian, dar cred că ei nu vor putea neutraliza decât o parte din forțele irakiene și că luptele hotărâtoare vor fi cele terestre.»²³ Megalomanie? Bravadă? Sânge rece, cum remarcase chiar Yasser Arafat? Câte puțin din toate!

Rezoluția ONU, care da undă verde atacului asupra Irakului, a fost adoptată la 29 noiembrie 1990 și păstra o porțiță deschisă, prin care Saddam Hussein era invitat să păsească, mai concret, „conținea o clauză care îi fixa lui Saddam Hussein o dată-limită pentru evacuarea Kuweitului – 15 ianuarie 1991. Aceasta însemna că războiul nu putea fi declanșat înainte de sfârșitul lui ianuarie sau începutul lui februarie 1991. Bineînțeles, era suficient ca Saddam Hussein să comită o provocare militară pentru ca războiul să izbucnească mai devreme»²⁴.

²¹ *Op. cit.*, p. 119.

²² *Op. cit.*, p. 141.

²³ *Op. cit.*, p. 142.

²⁴ *Op. cit.*, p. 149.

Că tot vorbeam de porți, a pregătit și George Bush una, care implica deplasarea a două personaje-cheie în cele două țări care urmau a fi implicate în conflictul armat ce bătea la ușă: „În acest moment, a survenit lovitură de teatru. Chiar a doua zi după votarea rezoluției, George Bush a propus începerea de discuții cu Irakul, sugerând ca Tarik Aziz să vină la Washington și ca Baker să meargă la Bagdad. Lui Saddam Hussein i-au trebuit 24 de ore ca să reacționeze și să răspundă pozitiv. Primejdia războiului nu este încă îndepărtată, dar președintele american, în această inițiativă, dispune de două atuuri: votul de la ONU îi dădea mână liberă pentru a acționa militar și, în același timp, îi permitea ca eventualele negocieri să nu pară o dovadă de slăbiciune.

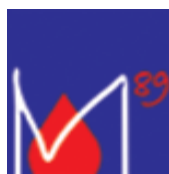
De acum înainte, SUA putea flutura, în același timp, ramura de măslin și spada.”²⁵

Cartea lui Costel Balint se oprește aici. Din păcate, nu e cu final deschis. Pentru că știm cu toții ce a urmat: ramura de măslin s-a uscat, dar s-a ascuțit, în schimb, sabia. Începe, la 17 ianuarie 1991, operațiunea *Furtună în deșert*, americanii bombardează Irakul timp de cinci săptămâni, iar în 24 februarie 1991 trec la ofensiva terestră. După ce a ars Orientul, a rămas o statistică „la rece”: în bombardamentele americanilor au murit aproximativ 135.000 de irakieni...

Dar să vedem, în încheiere, cum își vede autorul însuși cartea, un prilej nimerit de a pătrunde într-un registru mai luminos: „*Arde Orientul* este cartea care aparține unei Șeherezade ce se adresează lumii nu pentru a-și amâna sfârșitul, ci pentru a-și demonstra începuturile, dăinuirea, perenitatea, aspirațiile și încrederea nețărmurită într-o lume mai bună, mai dreaptă, mai plină de lumină.”

Adina **HORNEA ABRUDA**

²⁵ *Op. cit.*, p. 149.

ARTĂ ȘI CULTURĂ

„WEA J343” la MEMO 1989.

Expoziție de artă plastică la Memorialul Revoluției

Friday, September 15th 2017, one week after the grand opening of the exhibition titled “Images of Diversity” – an exhibition that brought together all art works conceived during the first edition of the Interethnic Camp of Contemporary Art 2016, organised in Aiud – at the “Gallery ’89” of the “Memorialul Revoluției din Timișoara” Association, another exhibition was opened to the wide public. This time, it was a private exhibition called “WEA J343” and signed by Victor Gingiu, a visual artist, member of the Romanian Union of Visual Artists, Timișoara Branch.

Paraphrasing the title of the exhibition put together by all 34 artists who came in Timișoara via Aiud and who represented no less than 20 ethnic communities that live and create together in Romania, the “images of diversity” were succeeded by the diversity of images, a perfect subtitle for the encrypted name of this exhibition.

Key words: Victor Gingiu, exhibition, artist, art, art works, Revolution.

Cuvinte-cheie: Victor Gingiu, expoziție, artist, artă, lucrări, Revoluție.

Vineri, 15 septembrie 2017, la o săptămână de la vernisajul expoziției Taberei Interetnice de Artă Contemporană Aiud 2016, „Imaginile diversității”, la Memorialul Revoluției din Timișoara, în Galeria ’89, a fost inaugurată expoziția personală „WEA J343” a artistului plastic Victor Gingiu, membru al Uniunii Artiștilor din România, Filiala Timișoara.

Parafrazând titlul expoziției celor 34 de artiști sosiți la Timișoara via Aiud, reprezentând nu mai puțin de 20 de etnii ce conviețuiesc și creează împreună în România, „imaginile diversității” au fost succedate de diversitatea imaginilor, un subtitlu foarte potrivit pentru denumirea criptată a expoziției de față.

Timișorean prin adopție, Victor Gingiu a ales să schimbe Dunărea cu Bega în anul 1996, când și-a părăsit orașul natal, Drobeta-Turnu Severin, și a urmat cursurile Facultății de Arte și Design din Timișoara, secția textile, până în 2001. Între anii 2001-2003 a urmat masteratul în cadrul secției textile, fluiditate, flexibilitate, comunicare, iar din 2009 este doctor în arte vizuale.

Încă din anul 2005, Victor Gingiu și-a început cariera didactică de cadru universitar, parcurgând treptele intermediare, până la cea de lector universitar doctor, secția design textil, pe care o ocupă în prezent.

Biografia artistului, care, născut fiind în anul 1977, a împlinit la începutul verii o vârstă frumoasă și rotundă, este exhaustivă și inedită, pentru că acoperă o paletă diversă de preocupări, ce denotă neliniște și permanentă căutare. Trăgând câteva „fire” din ea, fără a-i destrăma „țesătura”, o putem puncta din mai multe unghiuri, pornind de la locul artistului în timp și spațiu și de la „solitudinea” lui la asocierea cu alți artiști.

Expoziții internaționale

Salonul internațional de gravură mică „Graphium 2004”, Muzeul de Artă din Timișoara

„Noul val timișorean”, Muzeul „Corvin János” din Gyula, 2006

„Design 24”, Szeged, 2007

Arad Biennial „Meeting point 2009”, Muzeul de Artă din Arad

„Absurdul în artele vizuale”, Institutul Cultural Român din Szeged, 2009

Arad Biennial „Meeting point 2011”, Muzeul de Artă din Arad

Salonul Național de Artă Decorativă, Cotroceni 2013, ediția a XIV-a, în cadrul Festivalului Internațional Francofon „Soleil”, Sofia, 2014

Expoziția artiștilor plastici bănățeni la Budapesta, Muzeul de Artă din Timișoara și Galeria Art IX-XI din Budapesta, 2015

„Interfoto”, Bienala internațională de fotografie, Galeria Mansarda, Facultatea de Arte și Design din Timișoara, 2015

Bienala Internațională de Afiș și Ilustrație de Carte a Tinerilor Artiști, Muzeul de Artă din Timișoara, 2015

„Bienala de Grafică din Ținutul Secuiesc”, ediția a IV-a, Centrul de Arte Plastice din Transilvania și Muzeul Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe, 2016

Epoziții personale

Expoziție de pictură, Galeria Apollodor din Drobeta-Turnu Severin, 1996

„De la peisaj la compoziție”, Muzeul de Artă din Drobeta-Turnu Severin, 2003

„40 de ipostaze ale unei realități imaginare”, Muzeul de Artă din Brașov, 2006

„Despre neconținuta fantazare”, Galeria Cărturești din Timișoara, Iulius Mall, 2009

Expoziție personală de imprimeuri în cadrul Festivalului Street Delivery, Strada Mercy, Timișoara, 2009
„Care sunt lucrurile cu adevărat importante?”, Muzeul de Artă din Drobeta-Turnu Severin, 2011
„Antroposofisme”, Galeria Helios din Timișoara, 2011
„Dulceața de cireșe amare”, Galeria Helios din Timișoara, 2015
„Poezoterisme”, Galeria Castelul Artelor din Drobeta-Turnu Severin, 2015
„Ipostaze ale eului”, Librăria Cărturești din Timișoara, 2015
„Vibrație pozitivă”, Galeria Helios din Timișoara, 2016
„... și încă alte câteva sentimente”, Galeria Cărturești din Timișoara, 2016
„A 8-a zi”, Galeria Calpe din Timișoara, 2016

Saloane naționale

Salonul Anual al Artelor Vizuale din Timișoara, edițiile 2001-2016, Muzeul de Artă, Muzeul Banatului și Consiliul Județean Timiș
Salonul de iarnă, edițiile 2001 și 2002, Galeria Apollodor din Drobeta-Turnu Severin
Salonul de iarnă, Muzeul de Artă din Drobeta-Turnu Severin, 2005
Salonul Anual al Artelor Vizuale, Muzeul de Artă din Drobeta-Turnu Severin, 2009
Salonul Artelor Textile, Galeria Orizont din București, 2011
Salonul Național de Artă Decorativă, Cotroceni 2012, ediția a XII-a
Salonul Tinerilor Artiști, Galeria Pygmalion din Timișoara, 2012
Salonul Național de Artă Decorativă, Galeria Forma din Deva, 2013
Salonul Anual al Artelor Vizuale, Galeria Castelul Artelor, Drobeta-Turnu Severin, 2014

Expoziții de grup

„Mraconia”, Galeria Apollodor din Drobeta-Turnu Severin, 1998
Expoziția de Arte Textile a Facultății de Arte și Design din Timișoara, Galeria Art, 1999
„Dubova”, Expoziția Taberei Naționale de Pictură, Dubova, 2003
„Peisajul interior”, Galleria Angel's Art din Drobeta-Turnu Severin, 2004
Expoziția de grup a Facultății de Arte și Design din Timișoara, Palatul Parlamentului din București, 2004
„Acasă”, Fundația Triade din Timișoara, 2005
„Scena și în artele vizuale”, Teatrul Național din Timișoara, 2006

„Utopii contemporane”, Facultatea de Arte și Design din Timișoara, 2007

„Mentorul – Omagiul maestrului meu”, Palatul Administrativ din Timișoara, 2008

„Absurdul în artele vizuale – Omagiu lui Eugen Ionescu”, Galeria Helios din Timișoara și Centrul Cultural Român din Budapesta, 2009

„Astrele, spațiul cosmic în artele vizuale”, Palatul Administrativ din Timișoara, 2009

„20 de ani de la revoluția română comemorată de artiști plastici timișoreni”, Galeria Helios din Timișoara și Foaierul Universității de Vest din Timișoara, 2009

„Severinul medieval”, Palatul Culturii „Teodor Costescu”, Sala Oglinzilor, Drobeta-Turnu Severin, 2009

„Culorile Dunării”, Palatul Culturii „Teodor Costescu”, Sala Oglinzilor, Drobeta-Turnu Severin, 2009

„Să nu ucizi!”, Galeria Timco din Timișoara, 2010

„Grație și forță”, Muzeul de Artă din Timișoara, 2011

„Sunt eu, oare, păzitorul aproapelui meu?”, Galeria Bastion din Timișoara, 2012

„Peisaj la Herneacova I”, Galeria Helios din Timișoara, 2012

„Ariadne XVIII”, Galeria de artă a Palatului Culturii din Târgu Mureș, 2014

„Timișoara de ieri și de azi”, Galeria Helios din Timișoara, 2014

„Poartă artă”, Galeria Calpe din Timișoara, 2015

„Zilele Culturii Severinene”, Palatul Culturii „Teodor Costescu”, 2015

„Zilele Culturii Severinene”, Palatul Culturii „Teodor Costescu”, 2016

„Timișoara eliberată”, Galeria Helios din Timișoara, 2016

Premii și distincții:

Premiul de excelență, Gala Premiilor de Excelență, Drobeta-Turnu Severin, 2009

Premiul III, Concursul de pictură „Culorile Dunării”, Drobeta-Turnu Severin, 2009

Lucrare evidențiată de organizatori la expoziția „Lauda muzelor și a locului lor de întâlnire”, Muzeul de Artă din Timișoara, 2012

Membre în juriul Salonului Anual al Artelor Vizuale din Timișoara, acțiune organizată de Uniunea Artiștilor Plastici din Timișoara, desfășurată la Muzeul de Artă, 2012

Nominalizare pentru Premiul „Primus inter pares” al Salonului Anual al Artelor Vizuale din Timișoara, ediția a 84-a, Muzeul de Artă, 2014

Membru în juriu la Olimpiada Națională a Liceelor de Artă, Slatina, 2014
Premiul de excelență pentru promovarea excelenței în domeniul artelor vizuale,
Timișoara, 2016

*

Ce înseamnă „WEA J343” pentru artistul Victor Gingiu? (Întrebarea trebuie decriptată pe mai multe nivele, pornind, în primul rând, de la titlul expoziției!)

„WEA J343” reprezintă titlul expoziției realizate anul acesta la Memorialul Revoluției din Timișoara, dar totodată este și titlul lucrării de mari dimensiuni, un colaj textil care a ocupat locul central în cadrul expoziției. Acest mesaj este rostit de unul dintre personajele din colaj, asemeni textelor din benzile desenate, și are rolul de a transpune privitorul în atmosfera dominată de absurd a expoziției, de a-i sugera că, asemeni textului lipsit de sens în lumea reală, tot așa trebuie privită și expoziția și luată ca atare. Este mai important jocul imaginației la nivel formal, asociațiile și expresivitățile de ordin plastic, anecdota vizuală, decât căutarea unui sens explicativ.

În imagine
artistul Victor Gingiu și
Marcel Tolcea,
curatorul „Galeriei '89”

*Parcurgându-ți,
fugitiv, biografia
(aprofundarea am făcut-
o puțin mai târziu!), am
avut plăcuta surpriză să
constat că ai absolvit
secția textile, ești deci
primul artist „textilist”
(am ales adjectivul nu
prin filiera DEX-ului – „textilist: lucrător din industria textilă”, ci pornind, pur și*

simplu, de la denumirea secției, conotațiile fiind deci pozitive!) care trece pragul „Galeriei '89” în cei 3 ani de când a fost inaugurată, odată cu expoziția „'89 din ușă” a artistei Suzana Fântânariu, prietenă și colaboratoare a Memorialului Revoluției. De ce ai ales secția textile și în ce constau „textilele” la facultatea de artă și design în general și la cea din Timișoara, în particular?

În liceu am optat pentru secția de grafică, apoi m-am mutat la cea de pictură, participând apoi la Olimpiada Națională a Liceelor de Artă la pictură monumentală. De la început am avut tendința de a căuta modalități tehnice diverse de exprimare. Am hotărât apoi să asimilez și tehnicile textile, ca o necesitate a diversității. Probabil că „diversitate” este chiar cuvântul care definește artele textile, la nivel tehnic, dar și al materialelor utilizate, tehnici care acum sunt abundant predate în cadrul Facultății de Arte și Design din Timișoara, la secția de Arte Decorative- Design Textil.

Venind în completarea răspunsului tău, din biografia ta reiese că nu te-ai cantonat la un anumit gen de artă, ci ai încercat mai multe, cum ar fi: gravura mică, grafica miniaturală, afișul și ilustrația de carte, imprimeurile, artele decorative și pictura. Care dintre ele consideri că te reprezintă cel mai bine?

În ceea ce fac transpun o parte a existenței mele, viața și întâmplările personale fiind principala sursă de inspirație. Fiecare tehnică a avut rolul de a exprima mai bine ideea din perioada respectivă, aceasta fiind aleasă în funcție de necesitatea conceptuală, a tematicii, tehnica fiind nu doar un mijloc de materializare a ideilor, dar și de explorare creativă.

„Revoluționari”, ulei pe pânză

În anul 2009 ai participat la expoziția aniversară „20 de ani de la revoluția română comemorată de artiști plastici timișoreni”,

care a fost vernisată la Galeria „Helios” și în Foaierul Universității de Vest din Timișoara. Povestește-ne puțin despre lucrările expuse și despre simbolistica lor!

Revoluția din '89 a fost unul dintre evenimentele care m-au marcat, cele două lucrări realizate pentru expoziția respectivă, intitulate „Martir” și „Revoluționari”, fiind un prilej de a-mi exprima empatia pentru cei care și-au pierdut viața în acele evenimente. Lucrările au o tentă metafizică, dar și simbolică, am asociat moartea cu imaginea unei bufnițe, revoluționarii fiind reprezentați asemenea unor criști ale căror veșminte formează tricolorul, iar pentru a sugera tragismul acelor zile am introdus nori negri, din care picură sânge.

„Martir”, ulei pe pânză

Până acum ai avut parte de foarte multe spații expoziționale: muzee de artă, galerii, librării, ca să nu mai vorbim de Palatul Cotroceni sau de Institutul Cultural Român din Szeged. De ce ți-ai dorit să expui la Memorialul Revoluției din Timișoara?

Memorialul Revoluției din Timișoara nu este o locație „străină” artei contemporane, în galeria de artă de aici au mai expus și alți artiști, a căror viziune depășește latura

convenționalului. Este, de asemenea, interesant contrastul dintre reperele din perioada revoluției și a perioadei comuniste la intersecția cu cele contemporane.

Pornind de la titlul unei expoziții din anul 2012, de la Galeria Bastion din Timișoara, titlu care îmi place și mă incită, în același timp, te-aș întreba, în încheiere, tot parafrazând, așa cum am făcut-o la început: „Ești, tu, oare, păzitorul aproapelui tău?”

Arta poate fi un mesager, poate avea rol moralizator, educativ sau terapeutic uneori, poate stimula imaginația, poate produce stări afective, nu toate pozitive. Fiecare dintre noi decide care îi este drumul și ce își dorește să facă, cui se adresează și în ce fel. Fiecare acțiune a noastră presupune un consum de energie, dar este și purtătoare de energie, de aceea sper ca ceea ce fac să aibă un impact pozitiv asupra privitorilor.

Adina **HORNEA ABRUDA**

Între diversitate și dialog. Artiști bănățeni la Memorialul Revoluției

October 27th 2017, “Gallery ’89” of the “Memorialul Revoluției din Timișoara” Association hosted the grand opening of the exhibition titled “Banat Pavilion”. The opening speeches were delivered by Irena Radojičić, the Serbian Consul in Timișoara, Corina Răceanu, project coordinator with the Intercultural Institute of Timișoara, and Andrei Jecza, founder of the “Jecza” Gallery and chief executive officer of the “Triade” Foundation of Timișoara.

The art works exhibited in our Gallery were: Mihaela-Meral Ahmed, Baraka, Natalia Bica, Milica Ćebić, Tamara Dragan, Laura Duduleanu, Emanuel Glica, Iulian Iftodiu, Nadežda Kirćanski, Irena Kovač, Milica Krstić, Malvina Carola Liuba, Corina Marină, Nora Mesaroš, Andrei Pituț and Ion Toderașcu.

Key words: “Banat Pavilion”, Timișoara, “Memorialul Revoluției”, “Gallery ’89”, artist.

Cuvinte-cheie: „Pavilion Banat”, Timișoara, Cluj, artist, comunist, identitate, libertate, creație.

„Pavilionul Banat”, ediția 2017, de la Timișoara mizează, în primul rând, pe dialog și diversitate. Acest proiect expozițional nu își propune să identifice un stil sau o sintaxă de expresie bazate pe o doctrină națională. Bineînțeles că zona Banatului, atât pe teritoriul României, cât și în Serbia, are o istorie asemănătoare, aflându-se în spațiul unor confluente culturale, cu influențe geopolitice comune. Cu toate acestea, interesul acestei expoziții este de a evidenția diversitatea artistică a acestei zone.

Într-o lume a globalizării, arta contemporană nu mai poate fi definită regional, ea nu își mai permite să aibă un filon de natură originară. În secolul 21, arta este internațională. Ea nu cunoaște granițe sau bariere teritoriale. Față de Serbia, România are avantajul Uniunii Europene, care, în ultima perioadă, a deschis nenumărate oportunități de dezvoltare pentru arta tânără, post 2010, aflată sub lupa acestui proiect transfrontalier. Dar nu a fost întotdeauna așa...

Arta noului Mileniu, datorită libertății de expresie și circulație, poate suferi totuși influențe socio-politice, ea problematizează criza general instaurată a ultimilor ani.

Așadar, ce definește un artist bănățean? Probabil că un artist bănățean este, în primul rând, un artist est-european, care se confruntă cu același set de frustrări ca un artist polonez, rus sau albanez, dacă ne limităm la istoria recentă. Într-un interviu cu Poly Gaer-Robinson, la acea vreme directoare a Galeriei Pace din Londra, ea încerca să identifice o posibilă rețetă de succes, făcând referire la Adrian Ghenie, care astăzi este cel mai cunoscut artist tânăr din lume. Poly Gaer-Robinson considera că un artist contemporan, fie el din

Est sau din Vest, trebuie să aibă în alcătuire trei ingrediente, ce îi definesc creația: mai întâi, *cunoștințele practice*, care fac referire strict la talentul și abilitățile sale tehnice – Adrian Ghenie este, în acest sens, în primul rând, un pictor excepțional, care stăpânește bine „meșteșugul” picturii. Al doilea ingredient este *tematica aleasă*, de preferat una de interes global – istoria secolului 20, criza economică sau cea identitară, într-o lume a globalizării. În cazul lui Ghenie, ea vorbește despre acest melanj dintre istoria secolului 20 și spectacularul lumii de Hollywood. Al treilea ingredient esențial, din punctul ei de vedere, este că *arta trebuie să fie politică*.

În selecția propusă pentru „Pavilion Banat” 2017 am ales artiști a căror preocupare nu este exclusiv politica. Totuși, în majoritatea cazurilor, indiferent de naționalitatea artistului, această posibilă interpretare revine, sub forma unei subtile referiri de natură politică, a unei negații la adresa generațiilor precedente, sau direct sub forma unui discurs angajat politic. Inerent, istoria recentă a Banatului impune acest subiect. Indiferent de vârsta

artistului, trauma Revoluției și a regimului comunist este prezentă, chiar dacă ea nu se manifestă direct în creația acestor artiști.

În timpuri în care orice tânăr poate călători în lume low-cost, fără a-și asuma costuri stupefiant de mari, într-o lume în care totul, dar absolut totul este digitalizat și orice om are acces în mod democratic la orice informație, într-o lume în care rețelele de socializare devin din ce în ce mai orientate spre vizual și mai prezente în cotidianul fiecăruia, într-o lume a telefoanelor inteligente care ne simplifică viața, făcându-ne însă dependenți de ele, nu cred că mai putem vorbi despre o anume izolare ce ar putea sta la baza unei identități regionale. Cu toate acestea, chiar și artiștii născuți după 1989 se află sub incidența istoriei recente, a trăirilor, traumelor sau frustrărilor părinților lor.

Chiar și într-o lume atât de deschisă, fiecare artist vine cu propriul său bagaj de experiențe, opera lui suferind automat de o infuzie personală socio-politică, care îi marchează dezvoltarea și discursul creativ. Așadar, chiar dacă arta nu cunoaște frontiere, fiecare artist are propriile sale granițe și trăiri, care implicit îi definesc creația.

Putem oare, în acest caz, încerca să creionăm o identitate bănățeană într-o lume deschisă și totuși expusă atâtor variabile și factori de influență geopolitică sau istorică?

Înainte de a identifica unele caracteristici care îi apropie în expresie pe artiștii tineri din zona Banat, trebuie să determinăm ce influențează un tânăr artist, în general.

Formarea unui artist este influențată, în primul rând, de propriile experiențe sau, indirect, de contextul în care a crescut și în care s-a format. Fie că trăiește în Timișoara, Reșița, Pancevo, Vârșeț sau în localitățile dimprejur, istoria ultimilor 30 de ani le marchează traiectoria.

Regimul comunist instaurat de Nicolae Ceaușescu sau de Tito se aseamănă și totuși se diferențiază. Chiar dacă ambiția comunistă a fost de a uniformiza un stil artistic general, orientat, în primul rând, pe propagandă, zona de Vest a României, asemeni Banatului sârbesc, se bucura încă din anii '70 de o anume libertate, care a facilitat apariția unor grupări artistice experimentale. Negarea indirectă a programului ideologic impus de partid era axată pe experiment, deci, implicit, pe libertate. Practica grupărilor 1.1.1. și Sigma 1 se aseamănă cu aceea a artiștilor din trans-avangarda sârbă, fiind axată, subtil, pe știință, cunoaștere și evoluția a noi forme de creație și expresie artistică. Influența grupului Sigma 1 și a școlii generate de acesta se simte la Timișoara până în anii '90.

În perioada următoare Revoluției din 1989 iau naștere, la Timișoara, o serie de manifestări și festivaluri de artă experimentală: „Pământ”, „Stare

fără titlu” sau „Zona 1-2-3-4”. Cu toate acestea, Timișoara dispare de pe harta artei contemporane internaționale pentru un deceniu. Ceea ce duce la o perioadă de incertitudine stilistică, în comparație cu școala de artă de la Cluj, care devine centrul de interes al lumii pentru arta contemporană.

Experimentul și artele performative, ce defineau spiritul timișorean, pierd în fața școlii de pictură clasică de la Cluj. Cu toate acestea, prin prezența artiștilor-profesori, vie încă la Timișoara, începe, încet-încet, să se formeze o nouă generație de artiști, ce mizează pe moștenirea experimentală a anilor 1965-1995. Aceasta încearcă să reprezinte un contrapunct școlii de la Cluj. Selecția artiștilor din zona Banatului românesc vizează să identifice tocmai acest element-cheie în ceea ce privește identitatea națională a artiștilor formați la Timișoara, și anume libertatea.

În căutarea identității, tinerii artiști bănățeni se concentrează pe instalație, video, colaj, fotografie, sculptură sau performance, evitând riscul generat la Cluj, acela al unui stil epigonic care se desprinde din succesul internațional al artiștilor precum Victor Man, Adrian Ghenie, Marius Bercea, Șerban Savu, Mircea Suciuc sau Ciprian Mureșan. Șansa artiștilor care se formează în Banat este de a se desprinde de stilul deja cunoscut al Școlii de la Cluj și astfel de a-și dezvolta un stil propriu. Criza naște, de cele mai multe ori, nevoia de reinventare. Adaptarea fără un fond stabil este sortită eșecului. Lipsa unor modele marcante, precum artiștii școlii clujene, are probabil menirea de a genera o nouă tendință artistică.

Revenirea și redescoperirea practicilor anilor '70-'90, stilistice sau conceptuale, poate genera, de asemenea, o identitate specifică locului. Cheia Banatului a fost mereu aspirația spre maxima libertate, fie în context istorico-politic, fie ca expresie plastică, și probabil că această aspirație poate duce la o identitate artistică unitară și diferită de alte zone de expresie.

Importante în dezvoltarea unui stil propriu nu sunt doar școala sau contextul în care se dezvoltă un tânăr artist, ci și manifestările care își pun amprenta, local, pe mediul de creație vizuală – fie că vorbim de Bienala iugoslavă a tinerilor artiști de la Vârșeț, de Bienala de artă vizuală de la Pancevo, de Bienala Art Encounters de la Timișoara sau de activitatea muzeelor locale, a Fundației Triade, Terra Museum din Chichinda sau a galeriilor Jecza, Calina și Calpe. Cum orice tânăr artist trebuie să își poată confrunța creația cu aceea a altor artiști, activitatea acestor entități publice sau private a generat apariția unor platforme de promovare a artei contemporane. Programul bienalelor și galeriilor din zonă își propune să pună zona Banatului din nou pe harta internațională a artei contemporane. În consecință, „Pavilionul Banat” 2017 a fost integrat Bienalei Art Encounters, devenite, în scurt timp, cel mai important eveniment de artă contemporană din România.

Plasarea artiștilor bănățeni în coordonatele artei contemporane internaționale este crucială, întrucât, astfel, artiștii bănățeni și cei internaționali dialoghează direct, în cadrul aceluiași eveniment, ce își propune să apropie creația a peste 150 de artiști. Și acest lucru se face în tiparul unei forme conceptuale, nu regionale.

Identitatea fiecărui artist în cadrul acestui proiect expozițional transfrontalier este mai importantă decât identitatea naționalității acestora. Bienala Art Encounters 2017 este o platformă de dialog, ea nu își propune uniformizarea unui stil național sau internațional. Curajul asumat de a identifica o anumită direcție stilistică comună presupune o cercetare îndelungată, care, în contextul noului Mileniu, poate miza tocmai pe asumarea diversității. Dincolo de formare, de influențele artiștilor locali de succes, de modelele alese, de influențele socio-politice sau geografice, cel mai important element ce îi leagă și apropie pe acești artiști este, poate, tocmai acest dialog.

Diversitatea stilistică a artiștilor expozanți, efervescența creației lor, bazată pe noile media sau tehnicile tradiționale readaptate, diferențierea de o anumită școală sau stil predefinit este cea mai importantă caracteristică a acestui proiect. Redescoperirea libertății și dorința de diversificare creează fundația unui nou curent, marcat de identitatea și individualitatea artistică a acestor artiști.

Selecția artiștilor pentru „Pavilionul Banat” 2017 nu propune o citire stilistică lineară, ci sublinează perpetua căutare a unui stil propriu, prin inovație și reflecție. Artă contemporană are multe posibile definiții; unele țin de o anumită lectură cronologică, altele, de încercarea conceptualizării unei diversități, greu de definit; totuși, elementul-cheie care leagă artiștii contemporani între ei este tocmai reflecția asupra unui timp și a unei istorii comune. Problematizarea crizei poate duce la un fel de curent artistic; cu toate acestea, interesul acestui proiect cade îndeosebi pe dialog și diversitate, pe detașarea de o anumită rețetă de succes și căutarea de noi forme de expresie, într-o lume dominată sau chiar dictată de virtual.

Andrei **JECZA**

„On Duty” și „Guards” sau despre Perestroika pierdută. Expoziție de artă fotografică rusească la Memorialul Revoluției

The end of September came to the “Memorialul Revoluției” Association with an original exhibition of photos and drawings accompanied by exciting video films of Mrs. Olga Chernysheva, an artist who specially came from Moscow to attend this grand opening.

Mr. Andrei Jecza, the curator of this exhibition organised in partnership with “Jecza” Gallery of Timișoara, gave us a detailed account of this event.

Key words: Olga Chernysheva, “Memorialul Revoluției”, “Jecza” Gallery, Andrei Jecza.

Cuvinte-cheie: Olga Chernysheva, Memorialul Revoluției, Galeria Jecza, Andrei Jecza.

Imagistica solitudinii este explorată de Chernysheva în două serii de fotografii: „On Duty”, 2007 și „Guards”, 2009. Personajele alese de artistă pentru aceste serii de fotografii sunt portretizate firesc, la locul lor de muncă. Nu sunt actori care să se potrivească cu tiparul ales în genere de artiștii ruși.

Personajele din seria „On Duty” sunt muncitorii liniilor de metrou din Moscova. Ei își fac veacul în cabinele de la capătul scărilor rulante, care

coboară în adâncurile subterane ale metroului, analizând îndeaproape ascensiunea scârilor și a pasagerilor pe care acestea îi transportă. Zilnic, aceste personaje trec neobservate de miile de oameni care trec prin fața ochilor lor.

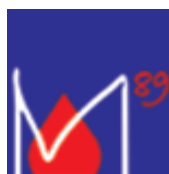
Chernysheva a ales să evidențieze prezența lor. Ea dezvăluie natura impasibilă a comportamentului muncitorilor, evocând din plin făgăduință. Prin natura obiectivă și nonșalantă a portretelor ei, Chernysheva expune faptul că în spatele fiecărei fețe lipsite de expresie se află profunzimea și complexitatea minții umane. Într-un context mai puțin secular, se poate spune, sufletul.

„Gărzile” ei din seria ulterioară acoperă un teritoriu asemănător, acela al potențialului uman ascuns în figurile izolate într-o lume plictisitoare, guvernată de o responsabilitate minoră, asupra căreia aceștia au puțin control. Chernysheva descrie înstrăinarea într-o societate aparent sustenabilă, pe care acești muncitori o întruchipează: „Seriile de fotografii se aseamue prin imaginea psihologică și puternic vizuală, reprezentarea singurătății umane într-un spațiu închis fiind leitmotivul unității lor. Întotdeauna există o figură umană în cadru. Personajele sunt fie restrânse de circumstanțe interiorizate, fie pierdute într-un spațiu la o scară colosală, dar ele sunt mereu pe cont propriu.”

Proiectul Olgăi Chernysheva are, în principal, rolul de a zugrăvi ipostaze palpabile ale vieții oamenilor de rând ai poporului rus, puși față în față cu nevoia de a se adapta schimbărilor uriașe cărora le este supusă societatea cotidiană. Pentru ruși promisiunea făcută de Perestroika nu a luat ființă. Ei rămân limitați de propriile lor aspirații și de sentimentul, aparent permisiv, al îndepărtării de oportunitățile practice. În acest sens, ei nu sunt singuri în așa-numita societate evoluată, acest sentiment al neputinței față de destinul individual și al lipsei controlului asupra vieții fiind comune.

Datorită faptului că opera Olgăi Chernysheva este puternic înrădăcinată pe tărâm rusesc, aceasta oglindește esența neregulilor și a sentimentelor majoritare a locuitorilor lumii urbanizate. În esență, Chernysheva este adepta unui Realism absolut, iar o speculație asupra abordărilor sale timpurii, conexe Realismului Socialist rusesc, și a imperativelor sale ideologice este cât se poate de pertinentă. Dar, în cele din urmă, Chernysheva este departe de a fi un ideolog. Ea este un veritabil cronicar al zilelor noastre.

Andrei JECZA

DOCUMENTAR

Cronologia și victimele Revoluției 19 decembrie 1989 - 20 decembrie¹

After the midnight, a team gathering up officers of the Ministry of Interior, loaded 43 bodies from the city morgue in an insulated tank truck and transported then to Bucharest in order to be cremated. The morning came with a higher degree of commotion at almost all plants, factories and public institutions in Timișoara. The administrative and army officials tried to convince the workers to resume their activities but the state of confusion still persisted. The death toll increased as the fire was opened again. Demonstrators started to gather again in different hot points of the city and headed to the city centre. The repressive troops, especially the army troops, became more and more active and numerous TABs (armoured personnel carrier) were seen in the streets. The rumour about a general strike spread fast from one another.

Although in the morning the repressive forces took over the control of the city, the workers from more and more plants and factories refused to resume their activity and gathered up to protest. After 10:00 a.m., tens of thousands of industrial workers decided to systematically leave the factories, marching along the streets, to the city centre. At about 01:00 p.m. the army troops deployed in front of the opera building were absolutely outnumbered. The Opera Square was again occupied and a group of protesters led by Lorin Fortuna entered the opera building. That was the moment when the leaders of the Revolution occupied the Opera Balcony from where they spoke to the crowd. The news about the declaration of Timișoara as the first Romanian free city spread fast abroad due to the care and diligence of the Yugoslav Consulate in Timișoara. Thousands and thousands of people from different parts of the city as well as from the neighbouring towns, townships and villages were marching on Timișoara streets. At that point, Constantin Dăscălescu, the Romanian Prime-Minister, who came to Timișoara, was absolutely stunned about the magnitude of the protests. His desperate attempts to negotiate with the protesters' leaders in front of the ruling Party's County Committee failed. That evening came

¹ Material publicat în *Enciclopedia Revoluției din Timișoara*, coordonator Lucian Ionică, vol. I, *Cronologia și victimele Revoluției*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2014, pp. 79-97.

with the process of releasing the first protesters arrested during the events that had taken place on Saturday and Sunday.

Key words: Revolution, Timișoara, Bucharest, Party County Committee, factory, armament, army soldiers, protesters, slogans, balcony.

19 decembrie 1989 – marți

0,30-1,30

La Timișoara, generalul Ștefan Gușă convoacă din nou comandanții de unități militare și stabilește misiunile ce trebuiau îndeplinite. Cu același prilej, se decide reducerea efectivelor militare din oraș și înlocuirea lor cu patrulă. Dispozitivele din zona Comitetului Județean de Partid sunt menținute în continuare. Informat că se continuă încercările de pătrundere în incinta unităților militare, a depozitelor de armament și muniție, șeful Marelui Stat Major cere ca, în aceste situații, să se tragă după somațiile legale.

1,00

Încercând să șteargă urmele represiunii din seara zilei de 17 decembrie, la ordinul Elenei Ceaușescu, din Morga Spitalului Județean din Timișoara încep să fie încărcate într-o autoutilitară de la Comtim, în cadrul Operațiunii *Trandafirul*, cadavrele a 43 de persoane ucise în ziua de 17 decembrie 1989, care, după multe discuții cu autoritățile comuniste locale și Ministerul de Interne (generalul Nuță, generalul Mihalea), au fost transferate la Crematoriul „Cenușa” din București.

4,30

Generalul Ștefan Gușă convoacă comandanții de unități la ședința de lucru (JL D 18 Mc.).

7,00

Maiorul Biriș raportează că s-a deschis focul la Întreprinderea „6 Martie”. Se ordonă folosirea gazelor lacrimogene. Cauza incidentului: militarii au fost atacați cu pietre și șuruburi de un grup de tineri (JL D 18 Mc.).

7,10

Se solicită sprijinul Comitetului Municipal de Partid. Primarul Moț se angajează să se deplaseze la Întreprinderea „6 Martie” pentru calmarea „spiritelor”.

8,00

În Calea Buziașului, muncitorii de la Întreprinderea Electrotimiș încep mișcări de protest, încetând lucrul.

La Întreprinderea ELBA, serviciului personal i se cere să întocmească liste cu cei loviți și răniți, pentru a fi trimiși la dispensarul fabricii pentru îngrijiri medicale.

9,00

Apare în incinta Fabricii ELBA un camion cu soldați înarmați, aceștia având misiunea de a ridica armamentul Gărzilor Patriotice din întreprindere. Angajații nu au permis ridicarea armamentului, pe considerentul că ar putea fi folosit împotriva demonstranților din oraș.

10,30

Se anunță sosirea la Timișoara a generalului Ilie Ceaușescu, adjunct al ministrului Apărării Naționale, secretar al Consiliului Politic Superior (JL D 18 Mc.).

10,30

La Electrobanat s-a deplasat Radu Bălan, trimis de Ion Coman. Acesta este însoțit de primarul orașului, Moț, și de Constantin Posa. Prezența camionului militar și a soldaților în întreprindere declanșează furia muncitorilor.

Mișcări de protest la Întreprinderea Mecanică Timișoara (UMT). Sunt trimiși aici Cornel Pacoste și Ilie Matei pentru a detensiona situația.

10,40

În apropierea Întreprinderii ELBA se deschide focul, iar câteva persoane cad rănite.

11,00

Generalul Ștefan Gușă le ordonă militarilor din detașamentul de cercetare de la Buzău (DIA) să se deplaseze pentru culegerea de informații din întreprinderi.

11,30

La IPROTIM, în ședința aranjată pentru condamnarea manifestațiilor, Claudiu Iordache protestează, reproșând conducerii că în stradă nu sunt huligani, ci reprezentanți ai poporului.

11,30

Un grup de 70 de demonstranți (numiți în document „teroriști”) se strânge pe Strada Naturii. Se cere să se ia legătura cu Regimentul 44 Tancuri pentru a trimite un TAB și obiective (JL D 18 Mc.).

11,40

Agitație la Întreprinderea ELBA. Se ordonă trimiterea unui grup de militari de la UM 01686.

11,50

La o ședință cu generalul Gușă, căpitanul Dragoș raportează că are un militar împușcat (JL D 18 Mc.).

12,15

Ajunge la Timișoara generalul Ilie Ceaușescu, însoțit de: colonelul Stan Ciocâlțeu, maiorul Ilie Popescu (de la propagandă „specială”) și maiorul Grosu (de la consiliul politic al Aviației).

14,00

Ion Coman îi ordonă generalului Ștefan Gușă să meargă urgent la ELBA pentru a-l scoate din incintă pe prim-secretarul Radu Bălan.

14,30

Generalul Ilie Ceaușescu intră în sala de mese de la Garnizoană. Îl supără foarte mult faptul că, în acea sală, 70 de militari de la Lugoj mâncău, înghesuiți la 11 mese, în semiîntuneric (lipsă de becuri); stă de vorbă cu soldații. Vizitează apoi centrul orașului și Comitetul Județean de Partid, constată că în oraș este liniște și că „huliganii fuseseră complet anihilați”.

15,00

La București, intrigată că manifestațiile s-au reluat exact când se credea că totul s-a liniștit, iar întoarcerea președintelui Nicolae Ceaușescu nu va găsi totul rezolvat, Elena Ceaușescu își convoacă subordonații și decide să-i trimită la Timișoara pe Emil Bobu și pe Constantin Dăscălescu pentru a rezolva situația.

15,30

Comandantul Regimentului 32 Motorizat raportează că în Piața „1 Mai” s-au adunat oameni. Pleacă locotenent-colonelul Pelea de la Regimentul 39 cu 70 de oameni pe trei mașini (JL D 18 Mc.).

16,10

Lt.-col. Pelea primește misiunea să blocheze trecerea spre centru (JL D 18 Mc.).

16,15

Pleacă încă o mașină cu substanțe toxice – ordin să se folosească la nevoie pentru împrăștierea demonstranților (JL D 18 Mc.).

16,30

La IAEM s-a adunat mulțime și se îndreaptă spre centru. Regimentul 44 pregătește trei camioane să intervină, plus trei TAB-uri (JL D 18 Mc.).

Pe Aeroportul Internațional Timișoara aterizează opt avioane AN-24, din care debarcă trupele de parașutiști (300 de militari) de la Caracal, sub comanda lt.-col. Ilie Gurschi. Tot acum aterizează militarii din Regimentul 114 Mecanizat (Vânju Mare), care aparține de Divizia 2 Mecanizată din Craiova.

La Electrotimiș, un grup masiv de muncitori se află în curte. Pe trotuarul din sensul giratoriu, din afara întreprinderii, lumea a început să se adune și să blocheze Calea Buziașului, la ieșirea din oraș. Au fost blocate mașini și tramvaie și sunt puse „cap la cap”.

16,45

Maiorul Dincă ordonă ca trei camioane plus trei TAB-uri ale Regimentului 44 să plece pe Calea Buziașului ca să blocheze trecerea protestatarilor spre

centru. Ordonă ca TAB-urile și mașina cu oameni din Piața „1 Mai” să se regrupeze la podul de la Maria pentru a bloca trecerea spre centru (JL D 18 Mc.).

17,13

A plecat coloana militară de la Buziaș (JL D 18 Mc.).

17,15

Din grupul înarmat apărut în apropierea Întreprinderii Electrotimiș s-a tras o rafală în aer, pentru intimidare. Mulțimea îi huiduie și scandează lozinci.

17,40

La Fabrica de Pâine și pe Str. Gheorghe Lazăr apar grupuri de oameni, maiorul Blidaru a primit ordin să-i împrăștie (JL D 18 Mc.).

18,00

S-a deblocat intrarea dinspre Buziaș, protestatarii fiind alungați (JL D 18 Mc.).

18,15

Trenul de Buziaș a fost oprit în dreptul cazărzii Regimentului 32 Motorizat, iar demonstrații prezenți acolo huiduie, aruncă cu pietre spre cazarmă; s-a ordonat alarma (JL D 18 Mc.).

18,33

Regimentul 44 patrulează pe Calea Girocului (JL D 18 Mc.).

18,35

Maiorul Blidaru raportează că pe Calea Buziașului este ordine (JL D 18 Mc.).

20,20

Comandantul detașamentului de la Buziaș, lt.-col. Florea Bârcă, cu trei mașini cu 60 de militari, căpitanul Negrea Spiridon cu șase TAB-uri și 28 de militari intrați în Timișoara (JL D 18 Mc.).

21,00

Generalul Ilie Ceaușescu se întoarce din nou la Divizia 18 Mecanizată (JL D 18 Mc.).

21,50

Generalul Ștefan Gușă interzice „executarea focului asupra oamenilor” (JL D 18 Mc.).

22,00

Generalul Gușă a dat ordin ca efectivele maiorului Dincă să fie adunate în unitate (JL D 18 Mc.).

23,30

Începe ședința de lucru a lui Ilie Ceaușescu cu comandanții de unități. Generalul Ștefan Gușă îi aduce la cunoștință că s-a acționat în forță, deoarece „inamicii” au încercat să declanșeze un război psihologic prin acte de teroare, de provocare și că există pericolul ca soldații să fie în continuare atacați și să fie sustras armamentul (JL D 18 Mc.).

20 decembrie 1989 – miercuri

Dimineața forțele de represiune stăpânesc orașul, însă lucrătorii din tot mai multe fabrici refuză să reia activitatea și se adună în curțile unităților pentru a protesta. După ora 10,00, muncitorii ies din unitățile economice și se îndreaptă în coloană spre centrul orașului. Către ora 13,00, dispozitivul militar din fața Operei este dat peste cap. Este ocupată piața, iar un grup de protestatari, în frunte cu Lorin Fortuna, pătrunde în Operă. Liderii Revoluției se vor instala în Balcon, de unde vor vorbi mulțimii impresionante adunate acolo. Știri despre declararea Timișoarei oraș liber vor fi transmise în continuare în străinătate prin grija și efortul Consulatului Iugoslaviei la Timișoara. Zeci de mii de oameni vin din toate colțurile orașului și din alte localități. Sosește la Timișoara prim-ministrul Constantin Dăscălescu, care este surprins de amploarea demonstrațiilor. Intră în negocieri cu reprezentanții protestatarilor aflați în fața Comitetului Județean de Partid, dar nu se ajunge la niciun rezultat. Spre seară, începe operațiunea de eliberare a primelor persoane reținute în timpul evenimentelor de sâmbătă și duminică.

0,10

Incendiu de proporții la Întreprinderea de Aparate Electrice și Măsură (IAEM), întins pe 1.000 mp. Se acționează cu șase mașini de pompieri, presiunea de apă este slabă (JAO).

0,50

Incendiul de la IAEM a fost localizat (JAO).

Incendiu la o casă particulară în zona IAEM. Se trimite mașină (JAO).

În cursul nopții, generalul Iulian Topliceanu îi raportează generalului Vasile Milea că Armata 4 se află în faza de finalizare a măsurilor pentru „ridicarea capacității de luptă” (Duțu, 2010, p. 117).

1,30

Pe Strada Uranus nr. 19 – 3 indivizi demontează contoarele electrice. (JAO)

7,00

Directorul Întreprinderii Poligrafice Banat, Sergiu Știrbu, declară că șefii de secție au venit la el afirmând că lucrătorii doresc să se alăture demonstrațiilor (Milin, 1997, p. 131).

8,00

Toate întreprinderile din oraș au ieșit în stradă și manifestează, ocupând în special spațiul din fața Comitetului Județean al PCR, spațiul din fața Catedralei, Piața Operei și în alte locuri. Strigă: „Jos Ceaușescu!”, „Jos dictatorul!” și „Azi în Timișoara, mâine în toată țara!”. Numărul manifestațiilor este de zeci de mii. Organele locale au cerut insistent să se

folosească Armata, Ion Coman a refuzat categoric (Coman 1, 1990; Rado, 2013, p. 14).

8,30

Un recrutar face agitație la punctul de recrutare (JAO).

8,50

La Întreprinderea „1 Iunie” este agitație la secția de confecții, pornită de la faptul că o muncitoare, Tudora Igna, nu a venit la serviciu (JAO).

8,55

La Întreprinderea Dermatina apar probleme la secția mecanică (JAO).

9,00

Se dă ordin ca tot personalul prezent în clădirea Operei din Timișoara să părăsească instituția, cu excepția ofițerilor de serviciu (Milin, 1997, p. 108).

9,30

De la unul din telefoanele diviziei, generalul Ilie Ceaușescu vorbește cu ministrul Apărării Naționale, general de armată Vasile Milea: îi cere un elicopter. Milea îi aprobă un avion militar. Cu acesta a zburat în aceeași zi la Arad, Oradea și Cluj.

La întreprinderile Electrotimiș, IAEM, Spumotim – oameni cu steaguri se pregătesc să iasă în stradă (JAO).

9,39

La sediul Comtim, din Strada 7 Aprilie, în spatele Spitalului de Copii, un autocamion care staționează de câteva zile este încărcat cu butoaie. Nu se cunoaște conținutul lor (JAO).

9,40

Muncitorii de la Întreprinderea Optica se unesc în stradă cu cei de la Electrotimiș și IAEM (Medeleț și Ziman, 1990, p. 21).

9,40

Ioan Savu se află în curtea Întreprinderii de Detergenți și vede venind coloana dinspre Optica, Electrotimiș, IAEM. Se alătură acesteia. Propune ca lozincile să se strige sacadat, pentru a fi auzite. La Fabrica Banatul și la Abator au dat peste coloane de militari, dar care s-au retras (Suciu și Bogdan, 2011, p. 403).

9,45

La IAEM, mulțimea a început să spargă geamurile, la Electrotimiș se adună din ce în ce mai multă lume (JAO).

9,51

De la Dermatina se anunță că oamenii părăsesc fabrica vociferând, se strigă sloganuri (JAO).

9,55

Generalul-colonel Gușă ordonă ca două camioane cu militari de la Regimentul 60 să fie pregătite să intervină la IAEM (Rado, 2011, p. 64).

10,00

Gabriel Anastasiu este chemat de generalul-maior Emil Macri, împreună cu șefii Serviciilor I A și B, respectiv lt.-col. Petru Pele și col. Cântărețu, de față fiind și alte cadre. În termeni foarte fermi li se atrage atenția că nu s-au obținut informații relevante pentru Securitate, Macri fiind admonestat de conducere, personal de generalul-colonel Iulian Vlad. Totodată i s-a ordonat să trimită ofițeri în localitățile de frontieră din județ, pentru a vedea ce se întâmplă acolo (Rado, 2013, p. 117).

10,00-11,00

Colonelul Zeca este sunat de cei de la punctul de comandă aflat la sediul Comitetului Județean de Partid (Ion Coman, Radu Bălan, activiști de la Comitetul Municipal de Partid), pe toate cele zece linii telefonice existente, cerând noi forțe pentru a bloca numeroșii manifestați care se îndreptau spre centru. Informat, generalul Milea, ministrul Apărării Naționale, a reînnoit ordinul de a nu se mai interveni împotriva manifestațiilor sub nicio formă (Zeca 2, 1990).

Generalul Emil Macri transmite la DSS că grupuri de cetățeni din întreprinderi au încetat lucrul și se organizează pentru a ieși în stradă în mase compacte pentru a demonstra (Macri 2, 1990).

Întors de la Arad, Cornel Pacoste vorbește cu directorul Comtim-ului, Florentin Cârpanu, să aprovizioneze cu prioritate Timișoara, Bucureștiul și Valea Jiului, renunțând la export (Pacoste, 1990).

10,05

Toate forțele militare intră în alarmă și așteaptă încolonate la poartă (Rado, 2011, p. 64).

10,08

Din Dispozitivul 8 se transmite că la UMT se adună oamenii (JAO).

10,11

La IAEM s-a pornit sirena și se dau jos pancartele (JAO).

10,13

La Teatrul Maghiar și Operă se adună angajații sub pretext că fac repetiție (JAO).

10,14

Telefon anonim la Inspectoratul Timiș al Ministerului de Interne. O femeie anunță un participant la demonstrație, Zaha Gheorghe, din Cerneteaz (JAO).

10,15

La Electrotimiș, întreaga masă de oameni a ieșit în stradă cu steaguri tricolore și se îndreaptă spre centru. La fel și la IAEM (JAO).

10,21

La Spumotim se dau jos pancartele, iar la Ambalajul Metalic se adună

oamenii (JAO).

10,22

Se ordonă colonelului Rotariu să aibă toate forțele pregătite pentru intervenție (Rado, 2011, p. 64).

10,30

Nicolae Dincă, șef de Stat Major la UM 01115, aflat în dispozitiv la Podul Decebal pentru a împiedica afluirea spre centru a demonstrațiilor, primește ordin să nu facă uz de armă, ci să convingă populația să se depărteze. În jurul prânzului, presiunea populației crescuse și a dat ordine soldaților să se îmbarce și să se retragă în cazarmă. Demonstrații au izbucnit în urale (Dincă 1990).

10,30-11,00

Se comunică cu țara prin rețeaua de telefonie a CFR (Milin, 1990, pp. 155-156).

Radu Bălan a fost, împreună cu secretarul Comitetului Județean PCR, Sofronie Florea, la UMT pentru a sta de vorbă cu 2.500 de muncitori care ocupaseră curtea fabricii. După plecarea lor, muncitorii ies în stradă (Bălan 3, 1990).

10,36

Regimentul 39 A primește ordin să dubleze paza pe podurile Maria și Mihai Viteazul cu două plutoane, iar Regimentul 32 Mc să dubleze paza la podurile „23 August” și Michelangelo (Rado, 2011, p. 64).

10,45

La Podul Decebal două TAB-uri de la Regimentul 32 Mc în dispozitiv (Rado, 2011, p. 64).

10,50

De pe Calea Buziașului 500 de manifestați se îndreaptă spre centru (JAO).

10,51

La Întreprinderea „1 Iunie” s-a dat drumul la muncitoare acasă (JAO).

10,53

Regimentul 44 Tc primește ordin să bareze trecerea dinspre Calea Buziașului spre centrul orașului (Rado, 2011, p. 64).

10,56

Coloana cu pancarte se apropie de Fabrica Banatul. Tramvaiele au fost oprite la capătul Căii Buziașului (JAO20).

11,00

Cu aprobarea generalului Vasile Milea, generalul Ștefan Gușă repetă ordinul de interzicere totală a uzului de armă și le permite manifestațiilor să se deplaseze pe arterele principale din oraș. Până la ora 12, militarii sunt retrași, cu mici excepții, din centrul orașului (Duțu,

2010, p. 119).

Fără a primi vreun ordin, din proprie inițiativă, **lt.-col. Atudoroaie a dat ordin ofițerilor Serviciului II să se retragă din unitățile economice și să vină la sediul inspectoratului.** Și-a dat seama că Revoluția a învins (Rado, 2013, p. 157).

La întoarcerea lui Radu Bălan de la UMT se discută despre instalarea de microfoane la Stadion și Operă. Se renunță la stadion și se instalează microfonul la Comitetul Județean de Partid (Bălan 3, 1990; Coman 2, 1990). Pleacă o coloană de muncitori de la ELBA. În fața Gării de Nord se întâlnește cu coloana de lucrători de la Electromotor, iar apoi cu cea care venea din Calea Șagului, pe Bd. „13 Decembrie” (azi, Gen. Ion Dragalina). (Milin, 1900, pp. 119-121).

11,10

Generalul Borsics L., șeful Marelui Stat Major al armatei ungare, l-a întrebat la telefon pe generalul Nicolae Eftimescu, prim-loctiitor al șefului Marelui Stat Major și șef al Direcției Operații, dacă sunt reale zvonurile privind trecerea armatei române la capacitate de luptă ridicată și folosirea acesteia cu tancuri și TAB-uri împotriva poporului. I se răspunde că au fost luate măsuri de ridicare a capacității de luptă, ca urmare a „unor incidente provocate la Timișoara de huligani și răuvoitori, care au atacat sediile oficiale și obiective militare”, și că românii nu au pretenții teritoriale și nu vor ataca pe nimeni (Duțu, 2010, p. 119).

11,21

Coloana venită din Calea Buziașului s-a oprit la Fabrica Guban și o parte dintre manifestanți au intrat în întreprindere (JAO). Ion Savu le cere muncitorilor să dea jos pancartele ceaușiste de la intrare (Balint, 2007, p. 81).

11,28

La Săcălaz, șeful de post și ajutorul său au fost urmăriți de 60 de muncitori. Au reușit să fugă și să ajungă la Postul de Miliție, de unde au raportat (JAO).

11,30

Lorin Fortuna întâlnește coloana de demonstranți la Abator (Suciu și Bogdan, 2011, p. 54).

11,35

În dreptul Aleii Sportivilor, Savu se opune celor care doreau să meargă direct la Operă: „Să mergem înainte, să facem un ocol cât mai mare pentru a strânge cât mai mulți oameni de peste tot!” (Balint, 2007, p. 81).

11,50

În dreptul Maternității, femeile ies cu copiii în brațe, la fel și medicii. Se strigă „Aveți grijă de copiii noștri!” (Balint, 2007, p. 81).

11,55

Capul coloanei a ajuns în Bulevardul Mihai Viteazul. Se scandează: „Unde ne sunt morții?” (Milin, 1990, p. 118), „Să fie judecat, aicea în Banat!” și „Criminal de Scornicești, pentru morți ai să plătești!” (Suciu și Bogdan, 2011, p. 171).

12,00-12,20

La Consulatul Iugoslaviei, demonstranților li se adresează viceconsulul Slobodan Krečković, care le-a spus că este o problemă internă românească, iar poporul român este capabil să-și rezolve problemele sale. A adăugat că „omenește trăiește alături de ei” și a plâns (Milin, 1990, p. 119).

12,00-13,00

Sosesc demonstranții în fața sediului Comitetului Județean de Partid (Mihalache 2, 1990). Se apreciază că numărul manifestațiilor este de 50-70.000 (Balint, 2007, p. 85).

12,15

Ajunge primul detașament din Regimentul 60 la Podul Decebal (Rado, 2011, p. 64).

12,19

În spatele coloanei, în dreptul Sălii Olimpia, se află un tractor cu două remorci plin cu butoaie. Coloana scandează „Vrem morții și răniții!” (JAO).

12,20

La UMT, coloana a ieșit și pleacă spre oraș. Scandează „Vrem morții și răniții!” (JAO).

12,24

De la Electrobanat, circa 200 de persoane s-au pus în mișcare spre oraș. Scandează lozinci (JAO).

12,27

La Electromotor, oamenii sunt strânși în curte. Trei tineri din stradă le spuneau ceva peste gard.

12,30-13,00

Apar câțiva tehnicieni de la telefoane. Erau trimiși de la județ ca să monteze în balconul Operei o stație de amplificare. Se spunea că urma să vorbească de acolo Dăscălescu (Milin, 1997, p. 108).

12,36

De la Electrobanat, circa 300 de oameni se îndreaptă spre centru, iar pe Podul Michelangelo circa 50-60 vin spre centru (JAO).

12,43

De la ELBA, coloana a ajuns la gară, altă coloană, din zona Sinaia, se îndreaptă spre gară (JAO).

12,49

Col. Popescu solicită ca mașina cu nr. 31 TM 9276 să fie lăsată să intre în centru, deoarece este cu sonorizarea (JAO).

12,53

11 cetățeni ruși ajunși în Timiș solicită să fie lăsați să iasă din țară prin punctul Valcani (JAO).

12,54

Din spatele Consulatului Iugoslaviei, circa 300 de persoane cu drapelul se îndreaptă spre centru (JAO).

13,00

Coloana venită dinspre zona Gării de Nord ajunge în fața Catedralei. Mulțimea se oprește câteva minute, pomenindu-i pe cei morți (Milin, 1990, p. 121).

În zonă ajunge și coloana venită din Calea Buziașului. În fața Primăriei, o formație militară le barează drumul cu armele îndreptate spre ei. Puhoiul de lume nu poate fi oprit, militarii cedează și se retrag (Suciu și Bogdan, 2011, p. 406).

13,00-13,15

Forțele militare din fața Primăriei se retrag pe Bulevardul Victoriei (Milin, 1990, p. 121). O parte se retrage în clădirea Cinematografului „Capitol” (Medeleț și Ziman, 1990, pp. 21-22).

13,11

Pe Aeroportul Internațional Timișoara aterizează avionul special cu prim-ministrul Constantin Dăscălescu, însoțit de Emil Bobu, secretar al Comitetului Central al PCR (JAO).

13,20

Manifestanții merg spre Operă, în fața căreia se formează un semicerc deschis sub fațada clădirii (Milin, 1990, p. 124).

13,22

Ilie Matei raportează că vecinii strigă lozinci dușmănoase. Solicită un subofițer de Miliție la el acasă (JAO).

13,26

Zona Spitalului Județean s-a golit de lume (JAO).

13,30

Lorin Fortuna, urmat de alți demonstranți, pătrunde în clădirea Operei (Suciu și Bogdan, 2011, p. 58).

Acțiune de ocupare a Pieței Operei de Armată. Forțele au înaintat dinspre Piața Maria spre Piața Operei. Comandanții dau ordinul de înaintare, soldații, dezorientați de demonstranți, refuză. În piață, oamenii se urcă pe transportoarele blindate, cu steaguri în mâini. Are loc momentul fraternizării

(Suciu și Bogdan, 2011, p. 209).

Constantin Duma face primele fotografii cu mulțimea din piață. Este bruscat de niște oameni care nu doreau să fie fotografiați, de teamă. Îl salvează faptul că e recunoscut ca fiind fratele revoluționarului Duma, de la Electrotimiș, care era la balcon (Suciu și Bogdan, 2011, p. 310).

Cameramanul Mircea Radu filmează pe treptele Operei sosirea demonstranților. E oprit de către demonstranți să mai filmeze (Suciu și Bogdan, 2011, p. 316).

13,40

Constantin Duma și Mircea Radu au bătut la ușile unor apartamente din blocul cu „Lactobar-ul”, dar nu li se deschide, doreau să fotografieze și să filmeze de sus piața (Suciu și Bogdan, 2011, p. 311).

13,40

Mulțimea s-a strâns în Piața Operei. A fost rupt cordonul (JAO).

13,46

Pe lângă Fabrica de Pâine, 300 de demonstranți (JAO).

13,55

Din Dispozitivul 2 se comunică informația că o coloană se îndreaptă spre Penitenciar (JAO).

Se dă ordinul ca toate trupele să se retragă în cazărmi și să treacă la apărarea circulară (Rado, 2011, p. 19).

14,00

Constantin Dăscălescu și Emil Bobu ajung la Comitetul Județean de Partid (Bălan 3, 1990; Rado, 2011, p. 19). Ora exactă este controversată, sursele plasând sosirea între 13,00 și 14,40.

Emil Bobu constată că sunt zeci de mii de oameni în jurul clădirii. Aceștia cereau înlăturarea lui Ceaușescu, a dictaturii, alegeri libere, deschiderea granițelor, eliberarea arestaților, morții să fie predați familiilor, condiții mai bune de trai și prezentarea la radio și TV a situației reale din Timișoara. I-a raportat aceste doleanțe lui Ceaușescu, sosit, între timp, din Iran, mai puțin demiterea lui și schimbarea guvernului. După multe insistențe, Ceaușescu e de acord cu eliberarea arestaților și redarea morților familiilor acestora, restul de solicitări urmând a fi rezolvate după plecarea lor din Timișoara (Bobu, 1990).

14,05

Piața Operei este plină. Sunt câteva mii de manifestanți. În centru este un TAB între civili, aceștia sunt sus pe el (JAO).

14,10

Încep cuvântările din balconul Operei. În piață sunt aproximativ 100.000 de oameni (Milin, 1990, pp. 128-129).

14,14

Col. Ion Popescu solicită foarte urgent un gigafon de vorbit la Comitetul Județean (JAO).

14,15

Vin noi și noi coloane cu muncitori de la UMT și alte întreprinderi (Medeleț și Ziman, 1990, p. 23).

14,35

Dinspre IJTL vine o coloană de oameni cu steaguri tricolore (JAO).

Lorin Fortuna invită în balconul Operei câte doi delegați de la fiecare întreprindere pentru a se face un Comitet de Inițiativă pentru fondarea Frontului Democrat Român (Suciu și Bogdan, 2011, p. 63).

14,40

O primă formulă de comitet de acțiune este: Lorin Fortuna – președinte, Claudiu Iordache – secretar, Nicolae Bădilescu și Traian Maria – membri (Balint, 2007, p. 84). Lorin Fortuna citește de la balcon lista primului comitet: președinte Lorin Fortuna, vicepreședinte Eustațiu Cornel, secretar Claudiu Iordache, membri: Ciura Alexandru, Chiș Ioan, Vrăneanțu Traian, Florescu Viorel, Bădilescu Nicolae, Munteanu Mihaela, Săsăran Gruia, Simioana Gheorghe, Buhăianu Dinu, Predonean (?) Adriana, Dunca Romeo (Oșca, 2010, p. 167).

14,50

Se organizează sistemul de apărare al revoluționarilor din clădirea Operei, condus de Sorin Oprea. La etajul superior, o nouă gardă este condusă de Ioan Curuțiu (Balint, 2007, p. 84).

14,30-15,00

Se constată că în foaier sunt aproape 50 de oameni într-o mare debandadă. Se decide să rămână acolo doar cei decisi să se adreseze mulțimii de la balcon. Rămân doar câteva persoane: Fortuna, Ivan, Săsăran, Ciura, Eustațiu, Luminița Bădilescu, Iordache, Haidău, Chiș, Ghilea, Băcanu (Balint, 2007, p. 84).

15,00

Ion Coman îi solicită lui Constantin Dăscălescu să discute cu demonstrații (Rado, 2011, p. 19). În balconul Comitetului Județean al PCR apar Radu Bălan și Constantin Dăscălescu pentru a pacifica cu oamenii. Se montează un megafon puternic (Medeleț și Ziman, 1990, p. 22).

15,30

Este trimisă din partea Biroului Executiv al FDR, de la Operă, o primă delegație la Comitetul Județean de Partid, delegație compusă din Bădilescu și Adrian Sanda (Oșca, 2011, p. 203).

Când a venit de la balcon, Dăscălescu i-a reproșat lui Popescu ordinul dat de retragere a militarilor. Acesta primise ordinul de la Radu Bălan (Popescu, 1989).

16,31

La Catedrală, pe scări, un cetățean vorbește mulțimii (JAO).

16,40

La Catedrală se trag clopotele, lume foarte multă (JAO).

Actorul Eugen Moțățeanu urcă la balconul Operei și se adresează mulțimii. A recitat multe versuri pe toată perioada celor trei zile (Suciu și Bogdan, 2011, pp. 475-477).

17,00

Se trimite la Consulatul Iugoslav o listă de aproximativ 20 de persoane, conducerea FDR, pentru a fi transmisă în exterior. Lista, în două exemplare, a fost trimisă cu două delegații diferite, una condusă de Adrian Misarăș, iar a doua de Beni Oprea (Milin, 1997, p. 113).

Apel la grevă generală în oraș (Milin, 1990, p. 145).

17,00-17,30

Vine primarul Petru Moț la intrarea artiștilor de la Operă, dar nu vrea să urce în clădire. S-a dus undeva în spate, s-a întreținut cu Lucia Nicoară, directoarea Teatrului (Milin 1990, p. 146).

17,00-19,00

În urma discuțiilor cu reprezentanții demonstrațiilor și cu Ceaușescu, se ordonă ca persoanele reținute să fie eliberate, iar a doua zi, morții să fie predați aparținătorilor (Rado, 2011, p. 19).

17,07

Peste 1.500 de oameni cu lumânări vin spre Operă (JAO).

17,30

A fost dezarmat un ofițer de la UM 01942 și un soldat de la 01864. Armele au fost distruse (JAO).

18,00

Sunt eliberați o parte din cei arestați (Duțu, 2010, p. 124).

Ing. Ioan Olaru, de la Direcția Radioteleviziune, ia decizia de a porni stația de emisie a postului de Radio Timișoara, dar nu se poate, din cauze tehnice, dar și a obstrucției Securității (Suciu și Bogdan, 2011, p. 500).

Radu Bălan și Cornel Pacoste coboară în fața Consiliului Județean, unde stau de vorbă cu oamenii. Discută cu Ioan Marcu. Apoi, în Consiliul Județean urcă o delegație a celor aflați în stradă (Bălan 3, 1990).

18,15

Sunt chemați doi oameni din popor pentru a dialoga cu șefii de la

București. Ioan Savu spune că trebuie să fie o delegație semnificativă formată din 8-13 oameni. Au format ad-hoc o delegație, la început alcătuită din cinci oameni, și au urcat în sala de ședințe a Comitetului Județean de Partid (Suciu și Bogdan, 2011, pp. 408-411). În ceea ce privește componența delegației, aceasta diferă în funcție de sursele de informare. Astfel, după Balint, era formată din Ion Marcu, Sorin Oprea, Petre Petrișor, Ion Savu, Adela Săbăilă, prof. Virgil Muregan Socaciu, Petru Boroșoiu și Valentin Vinter (Balint, 2007, p. 86). După Oșca, în componența ei erau Ioan Savu, Petre Petrișor, Ion Marcu, Ion Curuțiu, Petru Hurezan, Cornel Eustațiu, Marin Piscică, Sorin Oprea, Petru Boroșoiu, Ion Săsăran, Victoria Vasoi, T. Barna, Rodica Stima, Ion Monoran, Nicolae Vârlan, Aurel Ghilea (Oșca, 2011, p. 178). Milin susține că Sorin Oprea urcă împreună cu 13-18 persoane în sala de ședințe de la etajul I. El i-a cerut lui Dăscălescu demisia (Milin, 1990, p. 132).

18,40

Ilie Stepan apare în balconul Operei și cântă „Hora Unirii” și „Deșteaptă-te, române!”. „Mi-am zis *domnule, în seara asta trebuie să cânt și voi cânta, orice se va întâmpla după aceea!*” Toată mulțimea cântă cu el. „Cele mai emoționante momente din cariera mea de muzician, cea mai înălțătoare, cea mai tulburătoare stare pe care am trăit-o ca om al scenei” (Suciu și Bogdan, 2011, p. 134).

19,00

Reprezentanții revoluționarilor ies în balcon din când în când, să se vadă că nu au pățit nimic (Milin, 1990, p. 132).

Se citește lista de revendicări a Comitetului Cetățenesc, impusă în discuțiile cu prim-ministrul Constantin Dăscălescu:

1. Demisia președintelui Ceaușescu
2. Demisia Guvernului
3. Alegeri libere
4. Înființarea unei comisii de anchetă pentru lămurirea evenimentelor de la Timișoara
5. Tragerea la răspundere penală a celor vinovați
6. Punerea imediat în libertate a deținuților politici
7. Cine a dat ordin să se tragă la Timișoara?
8. Restituirea morților familiilor pentru a fi îngropați creștinește
9. Apariția în aceeași seară la TVR a lui Ceaușescu pentru a informa opinia publică despre situația reală de la Timișoara
10. Libertatea presei
11. Libertatea radioului și a televiziunii
12. Reforma învățământului (Oșca, 2011, 162).

19,00

Conducerea închisorii va da drumul la motoarele unor automobile pentru a acoperi strigătele manifestanților (Medeleț și Ziman, 1990, p. 24).

19,00-22,00

Reținuții au trecut cu mașinile prin fața sediului Comitetului Județean al PCR, au coborât și s-au amestecat în mulțime (Coman 1, 1990).

Familia Bândariu, tată și fiu, sunt transportați cu duba în oraș și eliberați între Piața Libertății și Piața Unirii. Mama este eliberată în aceeași seară, undeva înspre UMT. Virgil Hosu este eliberat din închisoare în preajma Pieței Unirii (Suciu și Bogdan, 2011, p. 164). Viorel Sasca este eliberat la ieșirea din Timișoara spre Arad (Suciu și Bogdan, 2011, p. 246).

Toate dosarele anchetate de procurori sunt ridicate de către șeful Secției de cercetare penală din Miliția Județeană Timiș, locotenent-colonel Tufariu. Persoanele reținute sunt, rând pe rând, eliberate. Au fost întocmite în jur de 200 de dosare, din care doar pentru zece a fost pornită acțiune penală (Rado, 2011, p. 57).

19,42

Maiorul Popovici transmite din Complexul Studențesc că pe Bulevardul Eroilor vine spre centru o coloană mare, care vociferează (JAO).

20,05

Un pion „F” (de la Serviciul de Filaj) anunță că a obținut informația că demonstranții vor să ocupe postul de radio și să se unească cu Armata (JAO).

20,07

Serviciul Circulație anunță că populația afluește din nou spre centru (JAO).

20,28

În spatele Consiliului Județean, demonstranții au forțat portbagajul unui autoturism și se pare că întind un fir (JAO).

20,30

Nicolae Ceaușescu semnează decretul prezidențial cu privire la instituirea Stării de Necesitate pe întreg teritoriul județului Timiș, prin care „toate unitățile Armatei, Ministerului de Interne și formațiunile Gărzilor Patriotice sunt puse în stare de alarmă”. Concomitent, se interzic „orice întruniri publice, precum și circulația în grupuri mai mari de cinci persoane” (cu excepția persoanelor care lucrează în schimbul de noapte, este interzisă circulația pe timpul nopții, începând cu ora 23) etc. Apoi ordonă constituirea unor detașamente de luptători ai Gărzilor Patriotice din județele Dolj, Olt și Vâlcea (circa 25.000 de oameni), înarmați cu bâte, pentru a fi trimiși la Timișoara în vederea reprimării

demonstranților, și îi cere lui Barbu Petrescu să organizeze pentru a doua zi un miting în București, la care să participe 100.000 de „oameni ai muncii”, care să condamne evenimentele de la Timișoara (Duțu, 2010, p. 126).

20,35

Petre Ene, șef de tren în stația București-Grivița, primește ordin de la șeful de tură Nicolae Georgescu să însoțească un tren suplimentar pus în circulație cu ocazia sărbătorilor de iarnă, este vorba de un tren accelerat cu 10 vagoane în direcția Suceava. Când se prezintă cu însoțitorul său, Ștefan Viorel Nițu, la garnitură, niște civili îi dau ordin să stingă luminile la vagoane și să schimbe tablele indicatoare de rută. Se va suplimenta garnitura cu încă patru vagoane și șeful de tură de la Gara de Nord București îi spune că va pleca la Timișoara cu membri ai Gărzilor Patriotice și că circulă până la Caracal fără oprire. În gara Caracal a staționat 45-50 de minute pentru a îmbarca membrii Gărzilor Patriotice.

21,30-22,00

O grupă de militari înarmați s-a apropiat dinspre Strada Paciurea de clădirea Județenei de Partid. Masa a blocat clădirea din toate părțile (Milin, 1990, p. 140).

21,50

Agitație mare în fața Consiliului Județean al PCR. În spate se mișcă un TAB (JAO).

Se stinge lumina în Piața Operei și se oprește amplificarea (Milin, 1990, p. 141).

22,00

Directorul Regionalei CFR, Ioan Tirla, primește telefon să anuleze trenurile cu plecare spre Iași. Intervin oameni de la FDR, care spun să nu se anuleze, pentru că autoritățile doreau să nu se știe în Moldova ce e la Timișoara. După ce telefonează la Dincă și Postelnicu și nu primește niciun răspuns, pe propria răspundere, acesta nu anulează trenurile (Milin, 1990, pp. 157-158).

În Piața Operei s-a comunicat ca a doua zi să nu meargă nimeni la lucru și să se întâlnească din nou la orele 9,00 acolo (JAO).

22,03

În spatele Comitetului Județean al PCR, mulțimea aprinde lumânări (JAO).

22,13

Un anonim comunică la 17222 (Miliție) că s-au scos tancurile din Calea Girocului și, dacă se trage un foc la Comitetul Județean PCR, sar în aer Solventul și Azurul. Susține că are legătură directă cu cei adunați acolo (JAO).

22,25

Arde Primăria de la Lugoj (JAO).

22,30

De la Comitetul Județean al PCR, omul de legătură al Securității anunță că soldații au ajuns cu bine, sar gardul și reușesc să intre. Este vorba de trupele venite să-i evacueze pe Constantin Dăscălescu și Emil Bobu (JAO).

22,35

Parașutiștii de la Caracal reușesc să intre în Comitetul Județean al PCR. În spatele clădirii s-a adunat multă lume (JAO).

23,00

Intră în vigoare decretul privind instituirea stării de necesitate pe întreg teritoriul județului Timiș (Duțu, 2010, p. 127).

Din ordinul lui Nicolae Ceaușescu, Ion Coman îl numește pe generalul Victor Stănculescu în funcția de comandant militar al Timișoarei (funcție neprevăzută în regulamente) și-i cere să citească din balconul Comitetului Județean de Partid decretul de instituire a stării de necesitate. Victor Stănculescu se eschivează și se internează în spital, invocând o criză biliară. Într-un asemenea context, decretul este citit de către generalul Mihai Chițac (Duțu, 2010, p. 127).

23,15

În curba de la Beregsău Mare spre Jimbolia, 50 de persoane devastează toate mașinile care vin (JAO).

23,17

Două persoane au spart inscripțiile din fața Comitetului Municipal al PCR (JAO).

23,38

Pleacă din București o Dacie Break și două dubițe TV cu un medic și secretarul de stat Dan Georgescu. La ora 6,00 vor fi în Timișoara, aducând medicamente și materiale medicale la Spitalul Județean (JAO).

Departamentul Securității Statului Timiș

For almost a half of century, the *Securitate* tried to spread fear, terror and suspicion that even the best friend or co-worker or even a relative or a family member may be an informer or a collaborator of that repressive institution.

As the *Securitate* was perceived as an omnipresent power, many questions were raised in terms of the real number of the *Securitate's* informers and collaborators and numerous rumours and scenarios were spread about its magnitude and extent. However, after so many years, we began to find some answers and the mystery of this dark force of the communist regime started to slowly unveil itself.

Key words: Securitate, collaborators, informers, 1985, Timișoara.

Cuvinte-cheie: Securitate, colaboratori, informatori, 1985, Timișoara.

Toți cei care am trăit vremurile comuniste ne-am temut de Securitate, instituția de forță a Partidului Comunist Român. Timp de aproape jumătate de secol, Securitatea a încercat să semene frica, teroarea, cât și bănuiala că până și cel mai bun coleg, prieten ori rudă poate fi informator sau colaborator al acestei instituții represive.

Securitatea își făcea simțită prezența peste tot, născându-se multe întrebări cu privire la numărul de informatori și colaboratori, vehiculându-se fel și fel de scenarii despre amploarea acesteia. Iată că, după atâția ani, avem răspunsuri la aceste întrebări, vălul de mister ridicându-se, încet, încet, de pe această forță a regimului comunist.

Pentru a înțelege mai bine dinamica rețelei informative a Securității Timiș, trebuie menționate serviciile² care aveau informatori și colaboratori.

Serviciul I A – Informații interne – lt.-colonel Pele Ioan Petru

Serviciul I B – Informații interne – colonel Cîntărețu Constantin

Serviciul II – Contraspionaj economic – maior Zarcu Nicolae

Serviciul III – Contrainformații – lt.-colonel Uram-Țuculescu

UM 0500 – Comerț exterior, cooperare economică internațională și protocol

UM 0620 – Unitatea Specială Antitero – lt.-colonel Popescu Nicolae

Serviciul F – Filaj – maior Mavru Nicolae

Serviciul S – Interceptare corespondență – colonel Ioviță Ladislau

² Gino Rado, *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, p. 33.

Serviciul P – Pașapoarte

La data de 21 octombrie 1985 rețeaua informativă a Departamentului Securității Statului Timiș avea în evidențe un număr de 5.069 de persoane.

Pe servicii, numărul total al informatorilor era de 2.966, pe servicii situația se prezenta astfel:

Serviciul I A	– 672
Serviciul I B	– 1.100
Serviciul II	– 612
Serviciul III	– 325
UM 0500	– 45
UM 0620	– 67
Serviciul F	–
Serviciul S	–
Serviciul P	– 3
Lugoj	– 142

Numărul total al colaboratorilor era de 1.870, pe servicii situația arăta astfel:

Serviciul I A	– 222
Serviciul I B	– 234
Serviciul II	– 753
Serviciul III	– 42
UM 0500	– 2
UM 0620	– 67
Serviciul F	– 406
Serviciul S	– 12
Serviciul P	– 10
Lugoj	– 122

Au fost racolați 47 de rezidenți, din care 68 la Serviciul III și 27 la Serviciul F. Gazde/case, un număr de 186, din care 62 la Serviciul II, 48 la Serviciul IB și 39 la Serviciul IA.³

La sfârșitul anului 1983 existau 4.653 de informatori și colaboratori, în 1984 un număr de 4.867, iar în 1985 au fost 5.096. Așadar, exista o creștere

³ ACNSAS, Fond documentar, dosar nr. 9653, fila 101.

anuală a numărului de informatori și colaboratori, în medie 200 de persoane pe an.

Deci referitor la rețeaua de informatori și colaboratori ai Securității putem să ne facem acum o imagine, să vedem cum arăta și partea cealaltă, câte persoane se aflau în atenția Securității în aceeași perioadă, adică octombrie 1985.

Astfel, în atenția Securității erau un număr de 4.930⁴ de persoane, din care 4.461 în supraveghere informativă și 469 în urmărire. În primele zece luni ale anului 1985 au fost luate în supraveghere informativă 619 persoane, din care 468 de cazuri au fost soluționate. Interesant de menționat faptul că un număr de 22 de cazuri au fost soluționate prin recrutare, iar 112 prin plecare definitivă din țară, alte 20 fiind clasate urmare a decesului persoanelor aflate sub supraveghere.

În urmărire informativă, pe parcursul anului 1985, au fost deschise 110 dosare, din care au fost soluționate 104. Din aceste cazuri, 37 au fost soluționate prin prevenire, 13 prin avertizare, 3 prin recrutare, 9 prin plecare din țară, 5 decese, alte 18 fiind considerate de mică importanță.

Acum haideți să vedem cum arată profilul persoanelor aflate în supraveghere informativă. Un număr de 2.230 proveneau din mediul urban, 1.620 din mediul rural și 611 din străinătate. Din punct de vedere al sexului, 3.809 au fost bărbați și 652 femei. Din cei aflați sub urmărire, din 476 de persoane, 241 proveneau din mediul urban, 59 din mediul rural și 176 din străinătate. 441 erau bărbați și 35 femei.

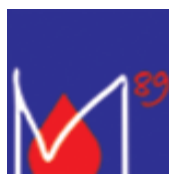
Din punct de vedere politic, un număr de 401 au fost catalogați drept legionari, 49 proveneau din Partidul Național-Țărănesc, 18 din Partidul Național Liberal, 58 din partide maghiare și germane, 198 din alte partide, iar majoritatea de 4.213 erau fără apartenență politică.

Sub aspect penal, 230 de persoane figurau condamnate pentru infracțiuni contra securității statului, 605 condamnate pentru infracțiuni de drept comun, iar 4.092 fără antecedente penale.

În loc de concluzie, putem remarca faptul că, la nivelul județului Timiș, exista un echilibru aproape perfect între numărul persoanelor aflate în rețeaua informativă a Securității (5.096) și numărul persoanelor aflate în supraveghere și urmărire (4.930).

Gino **RADO**

⁴ ACNSAS, Fond documentar, dosar nr. 9653, filele 90-94.

INSTANTANEE – MEMORIAL

„Postrevoluție. Mitinguri ale anilor '90”. **Expoziție de fotografie documentară la Memorialul Revoluției**

On June 13th 2016, the same generous hall of “Gallery '89” of the “Memorialul Revoluției din Timișoara” Association hosted the grand opening of a documentary photography exhibition titled “Post-Revolution – Rallies of the '90s”. The author of all photos which are now history is Mr. Liviu Tulbure, a photographer at the Museum of Arts in Timișoara.

“Post-Revolution – Rallies of the '90s” renders, in vivid pictures, a tumultuous period of our recent history after December 1989, dominated, even since January 1990, by the protest rallies of the inhabitants of Timișoara who did not let themselves being fooled (especially the young people) by Gorbachev’s communism with a human face, carefully “cosmeticised” and installed in a country which was still mourning its heroes and wounded of December 1989.

Key words: Liviu Tulbure, Iosif Costinaș, “Memorialul Revoluției”, photographs, revolution, post-revolution, rallies, Timișoara, December 1989, anti-communist.

Cuvinte-cheie: Liviu Tulbure, Iosif Costinaș, Memorialul Revoluției, fotografii, revoluție, postrevoluție, mitinguri, Timișoara, Decembrie 1989, anticomunist.

În 13 iunie 2016, în același spațiu generos al „Galeriei '89” a Memorialului Revoluției, a avut loc vernisajul expoziției de fotografie documentară „Postrevoluție. Mitinguri ale anilor '90”. Autorul instantaneelor care acum sunt istorie este Liviu Tulbure, fotograf la Muzeul de Artă din Timișoara.

Expoziția „Postrevoluție. Mitinguri ale anilor '90” redă în imagini o perioadă tumultuoasă din istoria noastră postdecembristă, dominată, încă din ianuarie 1990, de mitingurile de protest ale timișorenilor, care nu s-au lăsat păcăliți (cu precădere cei tineri!) de comunismul cu față umană gorbaciovist, cosmetizat și instalat într-o țară ce încă își plângea eroii și răniții din Decembrie 1989.

Fotografiile documentare ne surprind și astăzi, pentru că îi surprind, cu „un parfum de epocă” impresionant, pe alocuri chiar înduioșător și melancolizant

(a se vedea clădirile, vestimentația, frezele domnilor și coafurile doamnelor!), pe timișorenii nemulțumiți de guvernul proaspăt instalat și de președintele Ion Iliescu, care perpetuează, alături de acoliții lui, minciuna și manipularea privind crimele din Decembrie 1989. De altfel, nemulțumirea demonstranților îl vizează nu doar pe Ion Iliescu, ci este îndreptată și spre Frontul Salvării Naționale, fondat ca partid politic în februarie 1990 din Consiliul Frontului Salvării Naționale, organism al puterii de stat creat încă din 22 decembrie 1989 pentru a umple așa-zisul „vid de putere” pe care îl tot clama Ion Iliescu cu scopul de a justifica măcelul de după 22 decembrie 1989.

De subliniat că percutanța imaginilor este dublată de prezența pancartelor cu lozinci, cum ar fi: „ELBA cere demisia guvernului!”, „Jos guvernul comunist!”, „Jos Iliescu! Jos guvernul! Demisia!”, „Iliescu, nu uita, Timișoara nu te vrea!”, „Teroriștii din decembrie = oamenii lui Iliescu!”, „Teroriștii au ajuns miniștri!”, „Criminalii din decembrie '89 conduc azi România!”, „Vrem adevărul despre morții Timișoarei!”, „Jos comunismul! FSN: PSM: PCR”, „FSN – emanația comunismului!”, „Jos fascismul roșu!”, „Jos comunismul! 12 luni de minciuni la TVR”.

Alături de oamenii obișnuiți, ca să-i numim așa, dar nu cu minciuna și impostura!, au fost prezenți la demonstrații și cei ce și-au adus aportul la declanșarea și evoluția Revoluției, cât și la împlinirea idealurilor ei: Ion Monoran, Ioan Savu, Iosif Costinaș, Traian Orban, Ioan Bânciu, Vasile Cercel, George Șerban, Corneliu Coposu, Ion Rațiu, Radu Câmpeanu, Doinea Cornea, Ana Blandiana, Marian Munteanu, Petre Mihai Băcanu, Teodor Stanca și Victor Rebengiuc. Fiecare dintre ei a ars, într-o perioadă scurtă de timp, până la incandescență și, din păcate, unii chiar s-au stins, de aceea merită un memento, cât de scurt, pentru generațiile tinere, care nu știu, sau pentru cele mai vârstnice, care știu, dar au uitat sau, uneori, nu le mai pasă, spulberate fiind de malaxorul anilor și al evenimentelor ce au urmat.

Ion Monoran: poet și revoluționar, primul timișorean care a oprit tramvaiul în Piața Maria în seara de 16 decembrie 1989 și a strigat, fără să se mai gândească la consecințe, „Jos Ceaușescu!”; fondator, în ianuarie 1990, alături de alți intelectuali timișoreni, al cotidianului „Timișoara” și al Societății Timișoara, care s-au opus vehement perpetuării neocomunismului instalat în România postdecembristă.

Traian Orban: participant la Revoluție, rănit în după-amiaza de 17 decembrie 1989 în Piața Libertății, în cursul manifestației anticomuniste și anticeaușiste; membru fondator al Asociației Memorialul Revoluției din Timișoara (26 aprilie 1990) și președintele acesteia începând cu anul 1991, implicat în ridicarea, între

1990-1996, a celor 12 monumente dedicate Revoluției din Decembrie 1989 și Eroilor ei.

Ioan Bânciu: participant la Revoluție, alături de soția sa, Leontina Bânciu, Erou-Martir, împușcată în ziua de 17 decembrie 1989, în timpul băii de sânge de la Podul Decebal, arsă la Crematoriul „Cenușa” din București, alături de alți 41 de eroi, din ordinul Elenei Ceaușescu, aflată la cârma țării în timpul scurtei vizite de „prietenie” a lui Nicolae Ceaușescu în Iran, un scurt respiro înainte de a-și continua acțiunea de înăbușire a revoltei îndreptate asupra sa și asupra regimului criminal pe care îl reprezenta; vicepreședinte al Asociației Memorialul Revoluției din anul 1991.

Vasile Cercel: participant la Revoluție, ridicat de forțele de ordine de pe Strada Paris în seara de 16 decembrie 1989, în timp ce manifesta, bătut crunt la Comenduirea Garnizoanei și apoi la Inspectoratul Județean de Miliție, a rămas arestat în Penitenciarul de pe Popa Șapcă până în 20 decembrie 1989; implicat, din 1990, în acțiunile Alianței Civice, membru al Asociației Memorialul Revoluției.

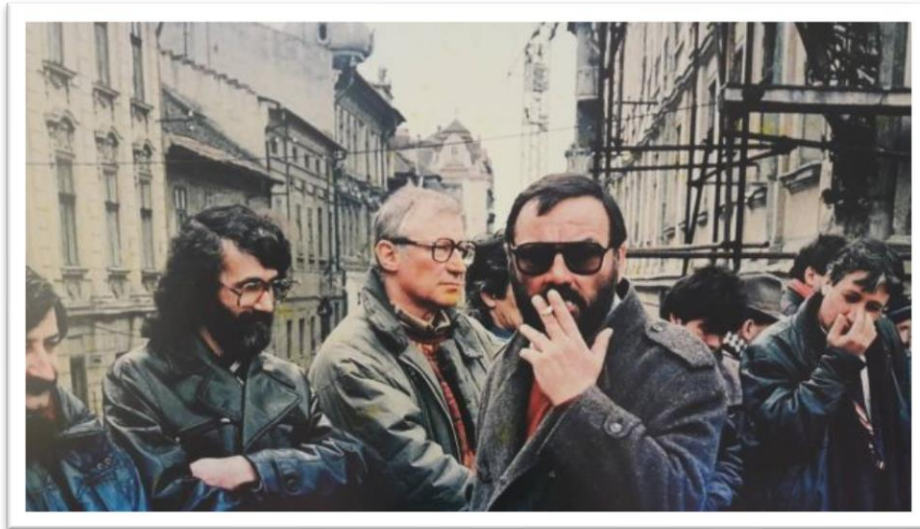
Doina Cornea: Publicistă și disidentă anticomunistă, autoare a 31 de texte protestatate difuzate între anii 1982-1989 la postul de radio „Europa liberă”, urmărită, anchetată și bătută de Securitate, arestată la sfârșitul anului 1987, în urma difuzării unor manifeste de solidaritate cu muncitorii revoltați din Brașov, participantă la manifestațiile din Cluj, din 21 decembrie 1989; membră fondatoare a Forumului Democrat Antitotalitar din România (6 august 1990, Cluj), a Grupului pentru Dialog Social (31 decembrie 1989), a Alianței Civice (ianuarie 1990) și a Fundației Culturale Memoria (1991).

Teodor Stanca: inițiator, în timpul studenției, alături de Aurel Baghiu și Caius Mușiu, a revoltei studențești anticomuniste din 1956 din Timișoara, pornită din solidaritate cu cea din Ungaria, anchetat și bătut de Securitate, condamnat la 8 ani de închisoare, din care a executat șase ani și trei luni la penitenciarul din Gherla și în lagărele de muncă din Balta Brăilei: Salcia, Giurgeni și Periprava; președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, Filiala Timiș.

Victor Rebengiuc: actor român de marcă; în Decembrie 1989 a ajuns la Televiziunea Română, dar nu pentru a se alătura noii puteri, ci pentru a înfieră comunismul prin mesajele pe care le-a transmis românilor, culminând cu invitația adresată „coprofililor” perioadei comuniste de a-și șterge gura cu sulul de hârtie igienică oferit cu generozitate; membru fondator al Alianței Civice și participant la protestele din Piața Universității.

Sfârșitul Revoluției, executarea Ceaușeștilor și instalarea noului regim nu au însemnat și începutul libertății de opinie și de exprimare pe care ne-am dorit-o cu toții. Trebuie să ne amintim de teama de a vorbi, în calitate de participant direct sau de martor la evenimentele derulate în zilele și nopțile Revoluției, teamă

ce a mai planat destui ani, și nu trebuie să uităm nici de moartea suspectă, survenită ceva mai târziu, în anul 2002, a jurnalistului Iosif Costinaș, unul dintre personajele emblematice din instantaneele fotografului Victor Tulbure. Foarte

implicat în viața civilă după 1989 și în cercetarea dosarelor Revoluției, Iosif Costinaș și-a asumat toate riscurile și a publicat o listă cu numele ofițerilor de

miliție pe ale căror arme s-au găsit urme de funingine în Decembrie 1989, iar înaintea dispariției sale pregătea, conform propriilor spuse, o carte despre interlopia locală.

Iosif Costinaș este immortalizat în câteva din fotografiile expuse, alături de alte personalități protestatari, în posturi care îl unicizează și care îl aduc pregnant și fidel în memoria celor care l-au cunoscut.

Într-o fotografie-document din 29 aprilie 1990 Iosif Costinaș este personaj central, însoțit de ochelarii cu rame întunecate, care îl unicizau, de nelipsita țigară ce-l ajuta să-și pună în ordine gândurile și planurile, precum și de Petre Mihai

Băcanu, jurnalist de marcă și directorul ziarului anticomunist „România liberă”, de actorul Victor Rebengiuc și de George Șerban, autorul Proclamației de la Timișoara, al cărei Punct 8 le-ar fi tăiat, dacă era aplicat, nomenclaturiștilor comuniști și securiștilor calea de acces la funcțiile publice timp de trei legislaturi consecutive, „până la stabilizarea situației și reconcilierea națională”.

Îl găsim apoi în fotografia din 17 septembrie 1990, alături de Marian Munteanu, liderul studenților în perioada protestelor din Piața Universității din anul de grație, dar și de greață 1990, când entuziasmul juvenil contra neocomunismului s-a izbit sau, mai precis, a fost izbit, nu doar la figurat, ci cât se poate de concret, de bățele și obiectele contondente ale minerilor chemați de Ion Iliescu să apere guvernul purpuriu și cam pirpiriu, în acea perioadă, instalat după căderea lui Ceaușescu, mineri care au avut „o înaltă conștiință civică” și au fost „solidari cu puterea nouă”, după cum i-a lăudat acesta în 15 februarie 1990, foarte încântat fiind de prestația lor. În aceeași poză, de-a stânga lui Marian Munteanu, apare Ioan Savu, care în zilele Revoluției din Timișoara a condus coloana de demonstranți de la fabrica de detergenți, unde lucra, și a fost prezent la Consiliul Județean, negociind cu prim-ministrul Constantin Dăscălescu, în 20 decembrie 1989, revendicările timișorenilor protestatari.

În sfârșit, îl putem vedea pe Iosif Costinaș alături de Ana Blandiana, scriitoare disidentă anticomunistă, membru fondator (7 noiembrie 1990), președinte al Alianței Civice între 1991-2001 și una dintre cele mai puternice voci ale acesteia din perioada manifestațiilor post-decembriste, care erau centrate pe sprijinirea și punerea în aplicare a Proclamației de la Timișoara, luând cuvântul din Balconul Operei, în fața mulțimii de timișoreni.

Am lăsat intenționat la urmă trei nume de politicieni de elită, printre pușinii care ne-au dat și ne mai dau și astăzi speranțe, chiar dacă au dispărut dintre noi, că se poate face politică în România și onest, fără goana după bani și funcții. Este vorba de Radu Câmpeanu⁵, aflat în fața și în mijlocul timișorenilor la mitingul organizat de Partidul Liberal, filiala Timișoara, în 25 martie 1990 în Piața Unirii, de Ion Rațiu⁶, care s-a alăturat protestatarilor doar câteva zile mai târziu, în 11 aprilie 1990, tot în Piața Unirii, unde a vorbit în fața a peste 10.000 de timișoreni, și de Corneliu Coposu⁷.

Adina **HORNEA ABRUDA**

⁵ Ion Rațiu (n. 6 iunie 1917, Turda-d. 17 ianuarie 2000, Londra) a fost un membru marcant al Partidului Național Țărănesc, fondat în anul 1926. Între 1940-1990 a trăit în Marea Britanie, iar din 1990, când a revenit în țară, a contribuit, alături de Corneliu Coposu, la punerea în practică a programului nou înființatului Partid Național Țărănesc Creștin Democrat (decembrie 1989), continuator al partidului istoric interbelic sus-menționat, al cărui vicepreședinte a fost. A candidat, în 20 mai 1990, alături de Radu Câmpeanu și Ion Iliescu, la primele alegeri libere din istoria postdecembristă, câștigate, din păcate, de cel din urmă.

⁶ Radu Câmpeanu (n. 28 februarie 1922, București-d. 19 octombrie 2016, București), a fost, timp de trei ani, primul președinte al Partidului Național Liberal, reînființat în 1990. În tinerețe a condus comitetul studentesc care a organizat manifestația anticomunistă din 8 noiembrie 1945. A fost arestat în 1947 la Craiova, iar după câțiva ani a ajuns la Canal, în lagărul de la Midia. A fost eliberat în 1956, dar a urmat o perioadă de domiciliu forțat. În 1973 a reușit să plece la Paris, după ce prietenii săi i-au plătit statului român, a se citi Ceaușescu!, 10.000 de dolari, sumă în care intra și „răscumpărarea” fiului său.

⁷ Corneliu Coposu (n. 20 mai 1914, Bobota, Sălaj-d. 11 noiembrie 1995, București) a fost cel mai important lider al opoziției din România postdecembristă și președinte al Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat între anii 1990-1995. A fondat în anul 1991 Convenția Democrată Română, bazată pe alianța politică și electorală a partidelor care au opus rezistență Frontului Salvării Naționale, și a fost primul președinte al acesteia. Ca și Ion Rațiu, a fost un membru de seamă al Partidului Național Țărănesc și a ispășit 17 ani grei de temniță comunistă, după ce fusese, inițial, condamnat la muncă silnică pe viață. Este suficient de menționat Jilava, Midia, Poarta Albă, Gherla, Aiud și Râmnicu Sărat și se trasează deja harta locurilor represive din România. Eliberat în 9 iulie 1962 din penitenciarul Râmnicu Sărat, va avea parte și de 24 de luni de domiciliu obligatoriu în comuna Rubla (nume predestinat!) din județul Brăila.

„Cupa Eroilor Neamului” la minifotbal – ediția a VII-a, 2017

A new edition of the “Nation’s Heroes” Mini-Football Cup was organised from June 5th to June 9th 2017. This competition brought together 8 elementary school teams and 6 secondary school teams. Both winning teams (Colegiul Tehnic „Ion Mincu” Vocational Technical High School and “Checea Junior” Team) have joined this competition for the first time, the high school team’s victory being concurrently with their debut as a football team.

At the same time, to complete their history classes, all participants received well-documented folders containing an exhaustive presentation of the first Romanian king, an exquisite personality who continued the reforms enacted by Alexandru Ioan Cuza. The theme approached by the contest planners was *Carol I of Romania, Prince of Hohenzollern-Sigmaringen and His Achievements*.

Key words: Revolution Memorial, „Nation’s Heroes” Mini-Football Cup, mini-football, students, history of Romania, Carol I, Colegiul Tehnic “Ion Mincu” Vocational Technical High School, Ion Daniel Moroiu, Sebastian Cojanu, Daniel Filip, Paul Burtic.

Cuvinte-cheie: Memorialul Revoluției, „Cupa Eroilor Neamului”, minifotbal, elevi, istoria României, Carol I, Colegiul Tehnic „Ion Mincu”, Ion Daniel Moroiu, Sebastian Cojanu, Daniel Filip, Paul Burtic.

Istoric

Asociația Memorialul Revoluției a organizat, împreună cu Inspectoratul Școlar Județean Timiș și cu Primăria Municipiului Timișoara, în perioada 5 iunie-9 iunie 2017, a VII-a ediție a „Cupei Eroilor Neamului” la minifotbal, o competiție devenită deja o tradiție, care se adresează elevilor din gimnaziile și liceele timișorene, dar și din județul Timiș, și care în acest an a aliniat la startul ei 8 echipe de gimnaziu și 6 echipe de liceu.

„Cupa Eroilor Neamului” nu se rezumă doar la întrecerea sportivă, ci își propune să vină în completarea orelor de istorie ținute la clasă prin prezentarea unor personalități importante ale istoriei României.

În acest scop, am continuat prezentarea de noi pagini de istorie a României, așa cum i-am obișnuit pe participanții la acest eveniment. Prin intermediul acestei noi ediții a „Cupei Eroilor Neamului” la minifotbal ne-am propus să prezentăm personalitatea primului Rege al României, strălucit continuator al epocii reformatoare inițiate de Alexandru Ioan Cuza, tema luată în discuție intitulându-se Carol I al României, Principe de Hohenzollern-Sigmaringen și realizările acestuia.

Carol I a fost primul Rege al României și a avut cea mai lungă domnie din istoria țării noastre. În 10 mai 1881, cu ocazia încoronării lui Carol I ca Rege al

României, prim-ministrul Ion C. Brătianu rostește următorul mesaj: „*România, constituită în Regat, completează și încorporează opera Regenerării sale. Ea își dă un nume, care este de acord cu pozițiunea ce a dobândit, ca Stat Independent. Prin noul nume și titlu se întăresc mai mult stabilitatea și ordinea în România. Regatul Român, Măria Ta, este astfel continuarea domniei române; nu are alt program, nici alte aspirații, nici alte tendințe. Este o consacrare, o întărire mai mult dată de Români principiului monarhic, pe care Măria Ta ai știut a-l planta adânc pe pământul României.*”

Carol I a avut un rol pregnant în procesul de modernizare a României. De asemenea, este cunoscut și pentru tăria, curajul și lupta eroică pe care a dus-o pentru împlinirea unui ideal național: ***câștigarea independenței de stat a României.***

Alteța Sa a fost al doilea fiu al Principelui Karl Anton von Hohenzollern-Sigmaringen, din ramura romano-catolică a vechii dinastii germane de Hohenzollern. Principele era înrudit cu dinastia din Prusia, dar și cu Împăratul Napoleon al III-lea al Franței.

Regele Carol I al României s-a născut la 8/20 aprilie 1839, la Sigmaringen, în Germania și a murit în ziua de 27 septembrie 1914, la Castelul Peleş. A fost înmormântat la Curtea de Argeș, locul ales de el ca necropolă a Familiei Regale a României. Carol I s-a căsătorit la Neuwied, la 3/15 noiembrie 1869, cu Princesa Elisabeta de Wied.

Aducerea prințului Carol: După refuzul contelui Philippe de Flandra, fratele Regelui Leopold al II-lea al Belgiei, de a primi tronul României și după mai multe consultări ale reprezentantului Locotenenței domnești la Paris, Ion Bălăceanu, cu Împăratul Napoleon al III-lea al Franței, opțiunile românilor, încurajate de acordul deplin al Împăratului Franței și de sprijinul moderat al Prusiei, s-au îndreptat către Sigmaringen.

În ziua de 19 martie 1866, I. C. Brătianu îi propunea Principelui Carol, în numele României, să devină șeful statului român. Carol a fost ales domnitor al Principatelor Unite, cu drepturi ereditare, prin plebiscitul desfășurat în aprilie 1866. În favoarea lui Carol fuseseră exprimate 685.969 de voturi, iar împotriva doar 2.248.

Domnitorul Carol I ajunge în țara sa de adopție după o călătorie aventuroasă, desfășurată incognito, de la Sigmaringen până la Turnu Severin. Vaporul în care Suveranul călătorea, alături de Brătianu, a trecut de Porțile de Fier la 8 mai 1866, iar la ora patru după-amiaza Carol I a văzut drapelul românesc fluturând la Turnu Severin. Principele Suveran a intrat în capitala țării la 10 mai 1866, a depus jurământul de credință în fața Adunării Constituante și a fost proclamat Domnitor al Principatelor Române.

La 10 mai 1866, Carol I depunea jurământ, ca Principe Suveran al României, în fața Adunării Constituante. Domnitorul a jurat că va fi credincios legilor țării, că va păzi religia românilor, integritatea teritoriului lor și că va domni ca suveran constituțional. Carol I rostea următorul legământ: *„Ales de către națiune Domn al românilor, mi-am părăsit, fără a sta la îndoială, și patria, și familia, pentru a răspunde la chemarea acestui popor care mi-a încredințat destinele sale. Punând piciorul pe acest pământ sacru, eu am devenit român. Acceptarea plebiscitului îmi impune, o știu, mari datorii. Sper că îmi va fi dat să le duc până la capăt. Vă aduc o inimă credincioasă, cugetări drepte, o voință tare de a face binele, un devotament fără margini către noua mea patrie și acel neînvingător respect către lege, pe care l-am cules în exemplul alor mei. Cetățean astăzi, mâine, de va fi nevoie, soldat, eu voi împărtăși cu voi soarta cea bună, ca și pe cea rea.”*

Cele mai importante realizări: La **29 iunie/11 iulie 1866**, Adunarea Constituantă a adoptat prima Constituție a țării, una dintre cele mai avansate ale timpului, prin care România devenea monarhie constituțională. Este prima constituție românească în adevăratul sens al cuvântului. A avut la bază constituția belgiană, având un puternic caracter liberal, fiind prevăzute o serie importantă de drepturi și libertăți cetățenești. Prin această constituție statul lua numele de România și avea un teritoriu inalienabil (nu putea fi înstrăinat) și indivizibil (nu putea fi împărțit). Regimul politic este unul constituțional, cu toate că România era vasală Imperiului Otoman și se afla sub garanția colectivă a Marilor Puteri, însă acest lucru nu era menționat în constituție.

În ziua de **10 mai 1877**, Parlamentul României a votat legea pentru desființarea tributului către Înalta Poartă, iar Domnitorul a promulgat-o; moțiunea votată de Cameră, cu 79 de voturi pentru și două abțineri, se numea „Independența absolută a României“.

La **10 mai 1881**, România a fost proclamată Regat, astfel că își făcea apariția pe harta Europei un stat independent și suveran, cu numele de România, independența și suveranitatea fiind recunoscute internațional încă din anul 1878, prin actul Congresului de la Berlin, semnat la 1/13 iulie, în urma participării la Războiul ruso-româno-turc din 1877-1878. România avea să primească Dobrogea, care îi oferea gurile Dunării, accesul la mare și Insula Șerpilor, dar Rusia anexa cele trei județe din sudul Basarabiei.

Carol I primește în mod oficial titlul de Alteță Regală la 25 octombrie 1878 și devine Rege al României la 14/26 martie 1881, prin votul unanim al reprezentanților națiunii, fiind încoronat Rege al României la 10/22 mai 1881. Regele însuși a cerut să fie încoronat cu o coroană din oțel, fabricată din metalul topit al unui tun de război capturat la Plevna.

România și-a consolidat statutul de putere regională și de „arbitru balcanic“ prin participarea victorioasă la cel de-al Doilea Război Balcanic, încheiat

la 28 iulie/10 august 1913 cu semnarea Tratatului de la București, prin care România obținea Cadrilaterul.

Regele Carol I a primit bastoane de mareșal atât de la Împăratul Germaniei, cât și de la țarul Nicolae al II-lea al Rusiei, care l-a și vizitat în România, în 1914, și care avea să sfârșească tragic, împreună cu familia, sub gloanțele bolșevicilor.

Principalele măsuri de modernizare a României sub domnia lui Carol I: s-a introdus sistemul monetar național, în anul 1870 fiind bătute în țară primele monede de aur, argint și aramă; odată cu înființarea Monetăriei Statului, la 11 mai 1868 s-a înființat Societatea Filarmonică Română; la 31 octombrie 1869 s-a inaugurat oficial linia de cale ferată București-Giurgiu, respectiv prima gară a Bucureștilor, Gara Filaret.

Tot în timpul domniei Regelui Carol I s-a inaugurat Palatul Universității din București – 14 decembrie 1869, Palatul Universității din Iași – 21 noiembrie 1897 și Teatrul Național din Iași – 1 decembrie 1896. La 26 decembrie 1872 s-a introdus în București tramvaiul cu cai, iar în 1879 a fost dată în folosință prima linie de cale ferată care a legat Transilvania de București, prin inaugurarea liniei Ploiești-Predeal, și prin joncțiunea cu calea ferată Brașov-Predeal. La 17/29 aprilie 1880 s-a înființat Banca Națională a României, a 16-a bancă centrală din lume, iar în 1882 s-a introdus iluminatul electric la București.

La 25 septembrie 1883 a avut loc inaugurarea Castelului Peleş din Sinaia, leagănul dinastiei române, ridicat de Regele Carol I cu bani provenind din caseta personală. În 1884 a fost introdusă în București prima linie telefonică. La 1/13 mai 1885 a fost recunoscută autocefalia Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhatul Ecumenic de la Constantinopol. În 1888 a fost inaugurat Ateneul Român, iar în septembrie 1895 Podul Carol I de la Cernavodă, construit la inițiativa regelui, cel mai lung pod, la data aceea, din Europa continentală. La 8 iunie 1897 se așează piatra fundamentală a Palatului „Casei de Depuneri, Consemnațiuni și Economie“, în prezența Regelui Carol I și a Reginei Elisabeta. În 1906 s-au construit 40 de spitale rurale, dintre care unele sunt în funcțiune și astăzi.

În ciuda tuturor frământărilor politice, Carol I a reușit să consolideze sistemul de partide și să impună alternanța la Guvernare, așa-numita „rotativă guvernamentală” a celor două mari partide: **Partidul Național Liberal**, fondat în 1875, reprezentat prin I. C. Brătianu, Dumitru C. Brătianu, C. A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Kretzulescu, Dimitrie A. Sturdza, Ion Bălăceanu, Ion Ghica, Vasile Boerescu, Ion Câmpineanu, Nicolae Fleva, Spiru Haret, V. A. Urechia, Emil Costinescu, Nicolae Ionescu, Vasile Lascăr și **Partidul Conservator**, fondat în 1880, avându-i ca lideri pe Manolache Costache Epureanu, Petre P. Carp, Lascăr Catargiu, Petre Mavrogheni, Gheorghe Grigore

Cantacuzino, Titu Maiorescu, Alexandru Marghiloman, Take Ionescu, Alexandru Lahovary, Nicolae Filipescu și generalul Manu.

În timpul domniei lui Carol I s-au afirmat scriitori precum Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Ion Ghica, Alexandru Odobescu, Ioan Slavici, Alexandru Macedonski, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, George Coșbuc, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, I. Al. Brătescu-Voinești, Alexandru Vlahuță, care modelează limba literară; B. P. Hașdeu, A. D. Xenopol, Mihail Kogălniceanu, Constantin Erbiceanu, Dimitrie Onciul, Ion Bogdan, Vasile Pârvan, Constantin Giurescu, Nicolae Iorga scriu istoria națională; în filologie se remarcă Ovid Densusianu, Sextil Pușcariu, Ion Bianu; Simion Mehedinți a creat școala de geografie; Titu Maiorescu, Constantin Rădulescu-Motru și Vasile Conta au disciplinat gândirea și au ridicat nivelul cultural al societății; s-au afirmat compozitorul George Enescu, pictorii Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, Gheorghe Tătărescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, sculptorul Karl Storck, actorii Matei Millo, Aristide Demetriade, fotografii Carol Popp de Szathmáry; științele au beneficiat de nume ca Spiru Haret, P. S. Aurelian, Anghel Saligny, Carol Davila și Grigore Antipa. Au apărut societăți culturale. A funcționat „Junimea“, vârful efervescenței intelectuale și al schimbului liber de idei, care a editat revista „Convorbiri literare”.

În testamentul lui, Regele scria: *„Zi și noapte m-am gândit la fericirea României. (...) Cu toate greutățile pe care le-am întâlnit, cu toate bănuielile care s-au ridicat, mai ales la începutul domniei mele, în contra mea, expunându-mă la atacurile cele mai violente, am pășit, fără frică și fără șovăire, înainte pe calea dreaptă, având nemărginită încredere în Dumnezeu și în bunul simț al credinciosului meu popor.”* (fragment din cartea *Susține cu a ta mână Coroana Română*)

De-a lungul celorlalte ediții am cinstit personalități ale istoriei locale și naționale din cele mai importante momente ale istoriei României: Majestatea Sa Carol I, Alexandru Ioan Cuza, Avram Iancu, Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân, Gheorghe Doja, Eftimie Murgu, Regele Ferdinand I al României, Sever Bocu, Vasile Balmuș, Dan Păltinișanu, Ecaterina Teodorescu, Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Eremia Grigorescu, Ion I. C. Brătianu, Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Iancu Flondor, Ion Nistor.

Sperăm ca prezentarea faptelor Eroilor omagiați în această competiție și în cele precedente să le trezească tuturor participanților la ediția a VII-a a „Cupei Eroilor Neamului” dorința de a afla mai multe amănunte din viața celor ce au făurit istoria națională, pentru a putea duce mai departe flacăra vie a libertății, demnității și unității.

Eroii nu mor niciodată, Eroii nu au vârstă!

Cristina **TUDOR**

Bibliografie generală:

Cioroianu Adrian; Radu Andrei, *Carol I. Primul și cel mai mare Rege al românilor*, Editura Curtea Veche, București, 2015.

Deletant Dennis; Hitchins Keith; Bărbulescu Mihai; Teodor Pompiliu; Papacostea Șerban, *Istoria României*, Editura Corint, București, 2007.

Mandache Diana, *Cotroceniul Regal*, Editura Curtea Veche, București, 2015.

Lindenberg Paul, *Regele Carol I al României*, Editura Humanitas, București, 2010.

Vezi <http://familiaregala.ro/istorie/regele-carol-i - 15.05.2017>.

Desfășurare

Asociația Memorialul Revoluției a organizat cu succes o nouă ediție a „Cupei Eroilor Neamului” la minifotbal, ediție la care s-au alăturat 8 echipe de gimnaziu și 6 echipe de liceu, cărora le mulțumim pentru participare și pentru fair play și pe care le așteptăm cu drag și la edițiile din anii următori.

Inimoasa echipă din Checea la gimnaziu și tinerii liceeni de la Colegiul Tehnic „Ion Mincu” au câștigat a VII-a ediție a „Cupei Eroilor Neamului”, după ce i-au învins în finală pe jucătorii de la Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”, respectiv Liceul Teoretic „Vlad Țepeș”.

Liceenii s-au impus cu 5-1, într-un meci în care elevii profesorului Lucian Fota, de la Liceul Teoretic „Vlad Țepeș”, au dominat, dar golurile au venit din partea elevilor de la Colegiul Tehnic „Ion Mincu”, organizați bine de profesorul Răzvan Nistoran și cu doi jucători esențiali în teren: portarul Ion Daniel Moroiu și jucătorul Daniel Filip.

În meciul echipelor de gimnaziu, Checea s-a impus greu, după ce elevii de la „Nikolaus Lenau” au deschis scorul, învingătorii revenind până la pauză, când conduceau cu 2-1 și desprinzându-se apoi la 3-1. Pe final, „nemții” au reintrat în joc și finalul a fost de infarct, meciul încheindu-se cu 3-2. De remarcat faptul că ambele echipe au avut pe marginea terenului susținători veniți special să-și încurajeze colegii, atmosfera fiind una foarte frumoasă!

În cadrul festivității de premiere s-au acordat cupe, diplome și mingi. Iată distincțiile: premiul pentru fair play – Școala Gimnazială Nr. 16 „Take Ionescu”, cel mai bun portar: Ion Daniel Moroiu („Ion Mincu”) și Denis Vaștag (Checea), cel mai bun jucător: Sebastian Cojanu („Vlad Țepeș”), Daniel Filip („Ion Mincu”), Remus Bran („Nikolaus Lenau”), Nica Rareș (Școala Gimnazială Nr. 16 „Take Ionescu”).

Finalele au constat în câte două reprize de 20 de minute și au fost arbitrate excelent de profesorul Paul Burtic.

Iată toți participanții:

Școala Gimnazială Cărpiniș, prof. Simona Țăranu: Șerban Andrei, Doros Raul, Popa Raul, Bubulici Darius, Varga Vasile, Privistirescu Paul, Bota Vasile, Varga Dani, Gabor Natanael, Rus Rafael, Răileanu Robert, Andrei Alex.

Liceul Teoretic „William Shakespeare”, prof. Beatriz Kurcsakovszki: Scurtu Sebastian, Iorgoni Horia, Mohorîta Răzvan, Badleh Nady, Albayrak ali Haydar, Ponoram Alexandru, Bichișan Denis, Moraru Raul, Hidiș Tiberiu, Vătău Denis.

Colegiul Tehnic Energetic „Regele Ferdinand I”, prof. Flavia Ionilă: Olariu Silviu, Foale Adrian, Șoșu Flavius, Ivan Claudiu, Forghici David, Boda Tiberiu, Pașcalău Daniel, Sicorschi Claudiu, Șuca Andrei.

Colegiul Tehnic „Ion Mincu”, prof. Răzvan Nistoran: Sechel Andrei, Moroiu Ion Daniel, Semeniciuc Beniamin, Ieftimovici Paul, Stoian Alexandru, De Lazzari Fabio, Filip Daniel, Schneider Sebastian, Macsan David.

Școala Gimnazială Nr. 16 „Take Ionescu”, prof. Raluca Neniu, Paul Burtic: Nica Rareș, Gherasim Robert, Flore Raul, Balint Eduard, Șerbănescu Lucian, Golban Claudiu, Stoenică Bogdan.

Liceul Teoretic „William Shakespeare”, prof. Beatriz Kurcsakovszki (gimnaziu): Abrudan Daniel, Orlescu Nataniel, Denko Robert, Toni Cristian, Bordea Rareș, Orzoi Andrei, Balint Ștefan Nicolas.

Colegiul de Silvicultură și Agricultură, prof. Constantin Picioruș: Siclody Petrică, Vorodniceanu Radu, Stoica Marian, Ienea Nicolae, Cernăuțean Răzvan, Sedan Alexandru, Romaniuc Denis, Muscu Adrian, Bosâncean Răzvan, Costea Claudiu.

Checea Junior, prof. Mihai Pascariu și Marian Pleșa: Szubin Deian, Bura Raul, Kiss Denis, Stanciu Ricardo, Rîpa Denis, Vaștag Denis, Pop Florin, Voroș Denis, Petrovici Sebastian, Pricop Bogdan, Novac Darius, Stoîșin Samir, Bugarschi Dorian, Dacici Francisc, Boldijar Marius, Ivanov Iancov Ștefan.

Școala Gimnazială Nr. 21, prof. Cristian Harizomenov: Zaharia Darius, Turbuc Adrian, Rădulescu Sebi, Denis Boldiszar, Andreică Roland, Petrescu Răzvan, Năstăsie Liviu, Pașcalău Beniamin, Dincă Daniel, Molnar Slagian, Rusu Samuel.

Liceul Tehnologic Agricol Orțișoara, prof. Sorin Mark: Jarda Florin, Bălănean Elisei, Timiș Victor, Balog Raul, Varga Leonard, Kherling Andrei, Miclea Raul, Oprețescu Florin, Pot Adrian.

Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”, prof. Flaviu Damaschin: Roșca Vlad, Bratu Remus, Țoancă Andrei, Floare Bogdan, Ursu Victor, Radojicic Aleksa, Dinu Șerban, Muntean Patrick, Mihalcea Paul, Suma Hărănguș Paul.

Liceul Teoretic „Vlad Țepeș”, prof. Lucian Fota, Paul Ivan: Berecki Robert, Miklos Robert, Barb Claudiu, Canceal Cosmin, Cojanu Sebastian, Mitre Cristian, Munteanu Alexandru, Kali Adrian, Căldăraș Cristian.

Giarmata, prof. Casian Maghici, Răzvan Leucă: Astelean Bogdan, Ghiga Andrei, Ghera David, Grigoriu Daniel, Zamcu Paul, Lupo David, Mezsei Ruben, Mladin Raul, Bartoș Darius, Astelean Adrian.

Meciurile s-au desfășurat în perioada 6-9 iunie, consemnându-se următoarele rezultate:

Grupa A – gimnaziu:

Școala Gimnazială Nr. 21 – Giarmata 0-0

Școala Gimnazială Nr. 21 – Orțișoara 2-2

Checea – Giarmata 3-2
Școala Gimnazială Nr. 21 – Checea 0-1
Giarmata – Orțișoara 4-1
Checea – Orțișoara 4-2.

Prima echipă calificată în finala de vineri: Checea – 3 3 0 0 8-4, 9 puncte. În ierarhie, Giarmata a fost a doua, cu bilanțul – 3 1 1 1 6-4, 4 puncte.

Grupa B – gimnaziu:

Școala Gimnazială Nr. 16 – „William Shakespeare” 5-1
Cărpiniș – „Nikolaus Lenau” 1-2
„William Shakespeare” – „Nikolaus Lenau” 2-2
Școala Gimnazială Nr. 16 – Cărpiniș 1-2
Școala Gimnazială Nr. 16 – „Nikolaus Lenau” 1-2
„William Shakespeare” – Cărpiniș 0-3

A doua echipă finalistă: „Nikolaus Lenau” – 3 2 1 0 6-4, 7 puncte. A doua în ierarhia seriei, Cărpiniș – 3 2 0 1 6-3, 6 puncte.

*

Grupa A licee:

„Regele Ferdinand” – „William Shakespeare” 4-0
„Ion Mincu” – „Regele Ferdinand” 3-2
„Ion Mincu” – „William Shakespeare” 1-1.

Grupa B licee:

„Vlad Țepeș” – Liceul Silvic 2-1
Liceul Silvic – „C. D. Loga” 3-0
„Vlad Țepeș” – „C. D. Loga” 3-0.

„Ion Mincu”, cu bilanțul 2 1 1 0 4-3, 4 puncte, respectiv „Vlad Țepeș” – 2 2 0 0 5-1, 6 puncte, au pătruns în finală, devansând echipele „Regele Ferdinand” (3 puncte) și Liceul Silvic (3 puncte).

Eugen **GHEORGHIU**

„Imaginile diversității” – 34 de artiști, 20 de etnii și aceeași limbă la Memorialul Revoluției

From September 8th to September 10th 2017, the “Gallery ’89” of the “Memorialul Revoluției” Association hosted the exhibition titled “Images of Diversity” organised by the Romanian Government through the Department of Interethnic Relations and “Inter-Art” Foundation in partnership with the “Memorialul Revoluției” Association and the Romanian Union of Visual Artists, Timișoara Branch. 34 artists representing all ethnic minorities from Romania who are duly represented in the Romanian Parliament and numerous Romanian artists attended the event.

All art works have been conceived and completed while the artists attended the first edition of the Interethnic Camp of Contemporary Art, a unique pilot project organised by “Inter-Art” Foundation in Aiud, from October 5th to October 15th 2016.

The description of the project belongs to Mr. Stefan Balog, the president of the foundation, who also gave us a short interview.

Key words: „Inter-Art”, Aiud, Memorialul Revoluției, Timișoara, Ștefan Balog.

Cuvinte-cheie: „Inter-Art”, Aiud, Memorialul Revoluției, Timișoara, Ștefan Balog.

În perioada 8-10 septembrie 2017 „Galeria ’89” a Memorialului Revoluției a găzduit expoziția „Imaginile diversității”. Lucrările expuse au fost realizate în perioada 5-15 octombrie 2016 în cadrul Taberei Interetnice de Artă Contemporană, ediția I, de la Aiud.

La inițiativa domnului Ștefan Balog, președintele Fundației „Inter-Art” din Aiud, s-au reunit artiști aparținând celor 20 de minorități existente în România: Agi-Veli Elis (etnic turc), Bako Andrei (etnic român), Bako Mihaela (etnic român), Balazs Tiberiu (etnic maghiar), Balog Ștefan (etnic maghiar), Balog Zoltan (etnic maghiar), Boicescu Traian Ștefan (etnic italian), Bolek Maierik (etnic polonez), Chelmambet Fedin (etnic tătar turcomusulman), Cristea Elena (etnic român), Csiri Daniela-Silvia (etnic român), Curt Sandu Viorel (etnic rrom), Dobrescu Maria (etnic albanez), Dub Vasile (etnic evreu), Dumitrescu Mirela Stefania (etnic macedonean), Eperjesi Noémi (etnic maghiar), Filipov Iuliana (etnic rus lipovean), Gnandt Ștefan (etnic german), Gutiu Steluta (etnic german), Ivancea Amira-Alexandra (etnic sârb), Karkus Miroslava-Blazena (etnic slovac), Lixandru Robert (etnic maghiar), Mleziva Iosif (etnic ceh), Nicudis-Cobzaru Georgeta (etnic elen), Munteanu Gheorghe (etnic ucrainean), Ortelecan Maria Daniela (etnic rutean), Panighiant Ovidiu (etnic armean), Pantea Ana (etnic român),

Semenescu Oriola (etnic albanez), Stănoiu Daniela (etnic român), Tincul Adrian (etnic croat), Tomaselli Angela (etnic italian), Zapototchi Mena (etnic român) și Velciov Nicolae (etnic bulgar).

Expoziția s-a bucurat de prezența câtorva sute de vizitatori, sosiți chiar la deschidere. Domnul Ștefan Balog, în numele echipei sale, ne-a răspuns la câteva întrebări.

Care a fost primul dumneavoastră contact cu arta și cum v-ați dezvoltat talentul în profesionalism?

Contactul cu arta l-am avut prima dată la... grădiniță, când am început să fac benzi desenate, apoi s-a accentuat în anii '80, dar ilustrarea Epocii de Aur nu suna deloc tentant, deci a rămas totul un vis până în 1990, când mi-am deschis primul atelier de pictură-grafică și am decis să trăiesc din artă. Asta fac și în prezent.

V-aș ruga să faceți o scurtă prezentare a Fundației „Inter-Art” din Aiud.

Fundația „Inter-Art” s-a născut dintr-un vis frumos, acum 21 de ani, având, la început, ca principal scop organizarea Taberei Internaționale de Artă Plastică de la Aiud. Treptat, activitățile noastre s-au înmulțit, „Inter-Art” a devenit un fenomen cunoscut în 110 țări.

Avem în palmares tabere de creație pentru tineret, o Bienală Intercontinentală de Grafică Mică, expoziții internaționale de Mail Art și sute de expoziții organizate în Galeriile „Inter-Art” din Aiud sau în alte locații, dintre care aș menționa câteva cu adevărat importante: Sediul Națiunilor Unite din New York, Parlamentul European din Bruxelles, Palatul Națiunilor Unite din Geneva, Muzeul Cotroceni, Palatul Parlamentului din București, Galeria Time din Viena, Galeria Shagun din Mumbai etc.

Ce aduc nou „Imaginile diversității” în peisajul artistic românesc și cum ce a presupus organizarea acestei tabere?

În primul rând, a adus o premieră națională, la fel și Tabăra Interetnică de Artă Contemporană pe care o are la bază, fiind pentru prima oară când s-a reușit implicarea tuturor celor 20 de minorități cu reprezentare în Parlamentul României, la care s-au adăugat, firește, artiști din partea majorității românești.

Acest vis vechi de peste zece ani a devenit posibil datorită unui parteneriat remarcabil cu Departamentul pentru Relații Interetnice – Guvernul

României, cu care am derulat deja câteva proiecte culturale foarte importante atât în țară, cât și peste hotare. Întâlnirea mea cu doamna secretar de stat Laczikó Enikő a fost un moment decisiv, domnia sa fiind o persoană care chiar crede în tot ce înseamnă promovarea activităților interculturale și promovarea identităților multiculturale. Tabăra Interetnică de Artă Contemporană a reprezentat cel mai înalt nivel de colaborare, realizând împreună acest proiect inedit, care a marcat un moment istoric pentru cultura românească.

În ce scop ați dorit să reuniți toate minoritățile din România care au reprezentare în Parlamentul țării?

Pentru Fundația „Inter-Art” un scop principal înseamnă și promovarea relațiilor interculturale între diferite popoare sau etnii. Timp de peste două decenii am organizat proiecte în acest sens atât în țară, cât și în străinătate. Promovarea artei românești contemporane prin implicarea unor artiști și din partea minorităților conlocuitoare oferă un aspect mult mai complex, demonstrând, pe lângă valoarea artistică, și un segment social, de conviețuire interetnică, toleranță și respect reciproc pentru tradiții și valori culturale.

Ce atmosferă a domnit pe timpul taberei? S-au legat prietenii interetnice?

Structura taberei s-a conturat greu, chiar foarte greu, poate și din cauza comunicării, uneori indirecte, cu artiștii, dar până la urmă am avut lista finală, urmând, bineînțeles, să ne vedem cu toții la Aiud. Unii au venit cam sceptici, pregătiți să plece a doua zi dacă ceva nu le convine, alții au sosit cu entuziasm. Cert e că în cele 10 zile s-a întâmplat ceva admirabil, s-a creat o mare familie – cu mici excepții de persoane total inadapabile – și s-au legat prietenii pe viață. Un exemplu emoționant a fost vernisajul de la Timișoara, unde au venit artiști să se vadă, câteva ore, de la Constanța, Tulcea, Suceava, Alba Iulia și Aiud.

Ați putea să faceți o scurtă descriere a lucrărilor expuse?

Lucrările reprezintă, din punctul meu de vedere, o gamă largă atât din punct de vedere tematic, cât și valoric. Am avut participanți cu adevărat profesioniști, dar și artiști mai puțin antrenați, iar rolul nostru a fost să scoatem din fiecare tot ce aveau mai bun de oferit, pentru că, la nivelul la care tindeam,

aveam nevoie de o expoziție echilibrată, cu lucrări bune. Și cred că am reușit acest lucru.

Ce fel de domenii au acoperit acești artiști?

Tabăra a fost una de artă plastică, acoperind segmente ca pictură, grafică și gravură, sculptură și artă fotografică. Am avut artiști care au activat cu brio în toate aceste segmente.

Numiți-i pe cei mai implicați membri ai echipei dumneavoastră!

Echipa „Inter-Art” înseamnă voluntari inimoși, care chiar cred în misiunea noastră. În prezent, alături de încă doi membri fondatori, Ioan Hădărig – directorul artistic și Robert Lixandru – secretarul general, îi mai avem printre noi pe Zoltán Balog și Andrei Bako, ambii vicepreședinți, și pe Elena Cristea – director administrativ.

Cum și de ce ați decis să expuneți și la Memorialul Revoluției din Timișoara?

Recomandarea de a expune la Memorialul Revoluției a venit din partea UAPR Filiala Timișoara și imediat am simțit că este locul cel mai important și sugestiv unde va trebui să expunem această expoziție.

Ce impresie v-a lăsat instituția noastră?

Cred, în continuare, că a fost cea mai fericită alegere. Expoziția a arătat magistral în acea galerie cochetă, care s-a potrivit ca o mânășă cu lucrările propuse. În ce privește partea de muzeu, ar fi multe de povestit despre ce sentimente a răscolit prin amplitudinea materialului expus. Sincere felicitări pentru faptul că această instituție există, ca o mărturie a unei epoci pe care nu o putem uita ușor, și cred că nici nu ar trebui să uităm vreodată acea pagină de istorie...

Care sunt proiectele dumneavoastră pentru un viitor nu prea îndepărtat?

Pentru viitorul apropiat vom ajunge în luna noiembrie la Palatul ONU din Geneva, unde va fi prezentată expoziția „Imaginile diversității”, cu ocazia unei conferințe internaționale pe probleme interetnice. Acțiunea va avea loc,

bineînțeles, în parteneriat cu Departamentul pentru Relații Interetnice – Guvernul României.

Tot în luna noiembrie vom avea o nouă colaborare cu Institutul Cultural Român, organizând la New York a treia ediție a unei serii „Inter-Art”, care va cuprinde o expoziție semnată Anca Sas și lansarea unor cărți și albume. În aceeași lună noiembrie vom organiza o expoziție de artă românească la Pétion Ville, Haiti.

În ce privește planurile puțin mai îndepărtate, aș menționa o mare expoziție cu care dorim să revenim a patra oară la Sediul ONU din New York, un proiect dedicat centenarului Unirii, dar sub aspectul multietnicității din România. Se va numi „Identități multiculturale” și va cuprinde câte o lucrare de la 100 de artiști din România și diaspora reprezentând 15 etnii.

Simona **MOCIOALCĂ**

„Pledoarie pentru muzee ale comunismului în România“, ediția a VII-a, Brașov

The 7th edition of the workshop titled “A Plea for Communist Museums in Romania” was organised in Brașov, on October 19th-20th 2017 by the Institute for the Investigation of Communist Crimes and the Memory of the Romanian Exile, coordinated by Cosmin Budeancă and Irina Hasnaș.

The event was attended by researchers and museum curators from different museums, memorials and research institutes from the country as well as from Estonia, Poland, Albania and Republic of Moldova.

Key words: Brașov, communism, museums, memorials, November 15th 1987.

Cuvinte-cheie: Brașov, comunism, muzee, memoriale, 15 noiembrie 1987.

În perioada 19-22 octombrie 2017 a avut loc la Brașov a VII-a ediție a workshop-ului „Pledoarie pentru muzee ale comunismului în România“, în organizarea Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, coordonat de Cosmin Budeancă și Irina Hasnaș. Au participat cercetători și muzeografi de la muzeele, memorialele și institutele de cercetare din țară cât și din Estonia, Polonia, Albania și Republica Moldova.

Nu întâmplător, această ediție s-a ținut la Brașov, pentru a marca 30 de ani de la revolta muncitorilor, din 15 noiembrie 1987. Din partea Asociației „15 Noiembrie 1987” au participat Dănuț Iacob – vicepreședinte, Cristian Zavela – secretar și Mircea Sevaciuc.

În cele trei zile de lucru, pe lângă workshop-uri, au avut loc vizite la Muzeul Județean de Istorie, la sediul Asociației Foștilor Deținuți Politici din România și la al Asociației „15 Noiembrie 1987”, precum și la fosta uzină „Steagul Roșu”, secția 440, de unde a pornit revolta muncitorilor. A fost refăcut parțial și traseul muncitorilor de la uzină până la actuala Prefectură Brașov.

Au participat:

Lukasz Kamiński – Universitatea din Wrocław

Michaela Snopkova – Estonian Institute of Historical Memory

Dorian Koçi – Director, Muzeul de Istorie din Tirana

Alexandru Postică – avocat, inițiatorul Memorialului

Deportărilor din Republica Moldova, satul Mereni

Maria Axinte – președinte, Fundația „Memorialul Închisoarea

Pitești”

Ion Barbu – președinte, Societatea Culturală „Condiția

Română” din Petrila

Andrei Bălbărău – Muzeul Cineastului Amator din Reșița

Octavian Bjoza – Asociația Foștilor Deținuți Politici din

România, filiala Brașov

Silvia Baumgarten – studentă, Facultatea de Istorie,

Universitatea din București

Pr. Grigore Benea – Memorialul Gherla

Pr. Cristian Borz – Inițiatorul Casei Memoriale „Iuliu Maniu”

din Bădăcin

Iulian Bulai – Memorialul Colectivizării, județul Neamț

Dr. Delia Cornea – Muzeul de Istorie și Arheologie din

Constanța

Conf. dr. George Enache – Universitatea „Dunărea de Jos”

din Galați

Constantin Iftimie – inițiatorul Muzeului Vieții Cotidiene în

Comunism din Botoșani

Cosmin Năsui – critic de artă, Nasui collection @ gallery

Cristian Micu – Penitenciarul Jilava

Dr. Marius Neculae – director, Muzeul Municipal din

Râmnicu Sărat

Conf. dr. Florentina Nițu – decan, Facultatea de Istorie

Universitatea din București, Muzeul Universității

Prof. Florentin Olteanu – Fundația „Negru Vodă” din Făgăraș
Prof. dr. Ioan Opreș – Universitatea „Valahia” din Târgoviște
Nicolae Pepene – director, Muzeul Județean de Istorie din

Brașov

Marin Pop – Muzeul Județean de Istorie din Zalău
Dr. Cristina Pușcaș – Asociația „Cei 40 de mucenici” din Oradea, Muzeul Cetății Oradea
Gino Rado – director, Memorialul Revoluției din 1989,

Timișoara

Dr. Ana-Maria Stan – Muzeul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
Dr. Liviu Țăranu – Fundația Europeană Titulescu din București, inițiatorul Casei Natale „Gheorghe Gheorghiu-Dej” din Bârlad
Torok Joseph – Asociația Foștilor Deținuți Politici din România, Sfântu Gheorghe
Francesca Savu – studentă, Facultatea de Istorie, Universitatea din București

Din partea gazdelor: **Dalia Bathory**, **Cosmin Budeancă**, **Irina Hasnaș** și **Cristina Bordaș**.

Următoarele întâlniri vor avea loc la Pitești, în mai 2018, și la Bădăcin, în octombrie 2018.

Gino **RADO**

COLABORATORI

Georg Herbstritt, cercetător, Institutul Gauck, Berlin

Richard Andrew Hall, cercetător, Indiana University, S.U.A.

Ana Blandiana, poetă, publicistă, Academia Civică, București

Lucia Hossu-Longin, realizator de emisiuni TVR, București

Dumitru Tomoni, profesor doctor în istorie, Făget

Marius Mioc, revoluționar și publicist, Timișoara